

SUOMEN PANKIN
72. VUOSIKIRJA 1991

TOIMINTAKERTOMUS

ISSN 0355-5925
Sävypaino
Espoo 1992

SISÄLLYS

PÄÄJOHTAJAN KATSAUS	4
TALOUDELLINEN KEHITYS	6
KESKUSPANKKIPOLITIikka	13
RAHA- JA VALUUTAKURSSIPOLITIikka	13
Valuutta- ja rahamarkkinat olivat levottomat	14
Eduskuntavaalit lisäsivät epävarmuutta	14
Markka sidottiin ecuun	14
Markka devalvoitiin	16
Pääomanliikkeet voimakkaita	18
Luotonannon kasvu pysyi hitaana	19
Rahamarkkinoiden interventiojärjestelmissä vähäisiä muutoksia	20
Joustavaa peruskorkoa harkittiin	21
RAHOITUSMARKKINAT	21
Pääomamarkkinoiden toiminta painottui joukkovelkakirjamarkkinoihin	21
Pankkien tilanne heikkeni	22
SKOP joutui Suomen Pankin haltuun	23
Pankkien rakennemuutos jatkui	24
Valuutansäännöstely siirtyi historiaan, rahoitusmarkkinat avautuivat edelleen	24
Rahamarkkinoiden toimintaedellytyksiä kehitettiin	24
Rahamarkkinoiden pelisäännöt luotiin	25
Rahoitusmarkkinoiden lainsäädäntö lähestyi Euroopan yhteisöjen direktiivejä	25
MUU VIRANOMAISTOIMINTA	27
JÄRJESTELYT MAKSU- SOPIMUSMAIDEN KANSSA	27
KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ	27
Kansainvälinen valuuttarahasto	27
Kansainvälinen järjestelypankki	28
Integraatiokysymykset	28
Muu kansainvälinen yhteistyö	28
VALUUTTAVARANNON HOITO	29
MAKSUTASETILASTOINNIN UUDISTUKSIA	29
MAKSUVÄLINEHUOLTO	30
MUU TOIMINTA	31
TUTKIMUS JA TALOUDELLINEN ANALYYSI	31
TIEDOTUS JA JULKAISUT	31
HALLINTO JA HENKILÖSTÖ	32
TIETOJENKÄSITTELY	32
TILINPÄÄTÖS	34
TASE	34
TULOSLASKELMA	36
TILINPÄÄTÖKSEN LIITTEET	37
TILINPÄÄTÖKSEN KOMMENTIT	38
Yleiset tilinpäätös- ja kirjausperiaatteet	38
Taseen kommentit	38
Tuloslaskelman kommentit	40
TILINTARKASTUSKERTOMUS	42

LIITTEET	43
RAHA- JA VALUUTTA- POLIITTISIA TOIMENPITEITÄ 1991	44
LUETTELO SUOMEN PANKIN VUONNA 1991 ANTAMISTA TÄRKEIMMISTÄ LAUSUNNOISTA	47
TAULUKOT	49
SUOMEN PANKIN JULKAISUJA	66
SUOMEN PANKIN JOHTO JA ORGANISAATIO	67
TAULUKOT	
1. Suomen Pankin tase kuukausittain	50
2. Vaihdeettava ja sidottu valuuttavaranto	54
3. Suomen Pankin valuuttaindeksin painot	54
4. Ecu:n markkaurssi ja Suomen Pankin valuuttaindeksi	55
5. Pankkien päiväasema Suomen Pankissa	55
6. Suomen Pankin korkoja	55
7. Suomen Pankin päiväkorot	55
8. Kotimaisia korkoja	56
9. Suomen Pankin rahamarkkinainterventiot	56
10. Suomen Pankin avistainterventiot	57
11. Suomen Pankin termiini-interventiot	57
12. Valuuttojen avistamyntikurssit vuosittain	58
13. Valuuttojen avistamyntikurssit kuukausittain	60
14. Setelien ja metallirahojen valmistus ja poisto	64
15. Liikkeessä olevat setelit ja metallirahat	65
16. Kotimainen clearingliike	65
KUVIOT	
1. Keskeiset kysyntäerät	6
2. Talouden kehitys Suomessa ja kansainvälisesti	7
3. Julkinen talous	8
4. Yrityssektori	9
5. Kotitaloussektori	10
6. Työmarkkinat ja työkuustannukset	10
7. Ulkoinen tasapaino	12
8. Keskeisiä korkoja	14
9. Suomen Pankin interventiot	15
10. Pankkien päiväasema ja yön yli -korko	15
11. Markan ulkoinen arvo	16
12. Koti- ja ulkomaisten 3 kk:n korkojen ero	16
13. Suomen Pankin valuuttavaranto ja termiinipositio	19
14. Pankkien luotonanto yleisölle	19
15. Uusien luottojen korko	20
16. Pankkien kotitalousluottojen korot	20
17. Pörssiyhtiöiden riskipääoman hankinta ja osakevaihto	21
18. Markkamääräisten joukkovelkakirjalainojen emissiot	21
19. Pankkien uusien markkaluottojen korkosidonnaisuudet	22
20. Pankkien markkatalletusten korkosidonnaisuudet	22
21. Pankkien markkavarainkäytön ja -hankinnan keskikorko sekä niiden erotus	23
22. Talletuspankkien luotto- ja takaustappiot	23
23. Liikkeessä oleva raha	30

PÄÄJOHTAJAN KATSAUS

Vuonna 1990 alkanut talouden taantuma syveni huomattavasti vuonna 1991. Kokonais-tuotanto supistui edellisvuotisesta 6 % ja teh-dasteollisuuden tuotanto 10 %. Taloudellisen toiminnan lamaantumiseen vaikuttivat merkittävästi sekä ulkoiset tekijät että kotimaantalouden tasapainon järkkäminen 1980-luvun lopulla. Ylikuumentunut talous jätti jälkeensä heikentyneen hintakilpailu-kyvyn, kestäättömien kehitysnäkymien varaan luodun ylimitoitettun suljetun sektorin kapasiteetin sekä yritysten ja kotitalouksien velkaantuneisuuden.

Vienti supistui runsaat 6 % ja kotimainen kysyntä noin 8 % vuonna 1991. Työttömyysaste kak-sinkertaistui vuoden aikana ja oli vuoden lopulla jo yli 10 %. Palkat ja muut kotimaiset kustannukset so-peutuivat kuitenkin hitaasti. Voimassa olleen kaksi-vuotisen tulopoliittisen sopimuksen perusteella palkkoja korotettiin vielä keväällä, vaikka reaalisen kansantulon tuntuva pieneneminen oli jo tuolloin tiedossa. Tuotannon voimakas supistuminen johti näin ollen yritysten voittojen tuntuvaan vähenemi-seen, konkurssien lisääntymiseen ja työttömyyden kasvuun. Muutamat myönteiset kehityspiirteet – ul-komaankaupan tasapainon paraneminen ja hinta-inflaation hidastuminen – eivät riittäneet vähentä-mään muutoin huonontuneen tilanteen synnyttämää

pessimismiiä. Talouden taantumisen syveneminen heikensi talouspolitiikan uskottavuutta.

Suomen Pankin keskeisenä tavoitteena oli edelleen rahan arvon pitäminen vakaana. Tämä ta-voite sisältyi myös hallituksen ohjelmaan. Valittu talouspoliittinen linja merkitsi valuuttakurssin pitä-mistä kiinteänä ja kilpailukyvyn turvaamista koti-maisen kustannustason sopeutuksen avulla. Näin pyrittiin pääsemään pysyvästi alhaiseen inflaatioon.

Talouso Ongelmien vaikeutumisen myötä alkoi-vat kuitenkin vaatimukset kilpailukyvyn korjaa-misesta devalvaation avulla lisääntyä. Ilmeisesti monella taholla kuviteltiin, että devalvaatio nopeasti ja helposti palauttaisi talouden kasvu-uralle. Mark-kaa kohtaan esiintyneen epäluottamuksen takia valuuttaputken sallimaa liikkumavaraa ei alkuvuo-desta voitu käyttää rahapolitiikan keventämiseen, vaikka kotimainen kysyntä oli jo selvästi supistunut. Vasta kesäkuun alussa toteutetun ecukytkenän myötä luottamus markan ulkoista arvoa kohtaan tila-päisesti vahvistui, ja markan voitiin kesällä antaa heikentyä kolmisen prosenttia eli lähelle valuutta-putken ylärajaa.

Hallituksen syyskuussa antama budjettiesitys vuodeksi 1992 ei lujittanut talouspolitiikan uskotta-vuutta toivotulla tavalla. Valtion menojen kasvun pysäyttämiseen tähtäävien säästölakien toteutumista

pidettiin epävarmana. Myös loppukesästä käynnistyneet palkkaneuvottelut etenivät hitaasti, ja työmarkkinajärjestöjen kyky sopeutua talouden tilan huonontumisen vaatimiin toimiin vaikutti heikolta.

Tästä epävarmuudesta seurannut valuuttojen ulosvirtaus kiihtyi syksyn kuluessa. Rauhattomuus raha- ja valuuttamarkkinoilla sai aikaan erittäin voimakkaan valuuttojen maastavirtauksen 21. päivänä lokakuuta. Valuuttamarkkinat rauhoittuivat joksikin aikaa, kun työmarkkinoiden keskusjärjestöt hyväksyivät pankinjohtaja Kalevi Sorsan sovintoesityksen työvoimakustannusten alentamiseksi. Vakaan valuuttakurssipolitiikan pohja murentui kuitenkin marraskuun puolivälissä, kun liittokohtaisiin tulosopimuksiin pääseminen kävi yhä epävarmemmaksi. Kun valuuttavaranto Suomen Pankin termiinasema mukaan lukien oli käytännössä jo lähes ehtynyt, Suomen Pankin johtokunta päästi markan kellumaan iltapäivällä marraskuun 14. päivänä. Seuraavana päivänä markan ulkoista arvoa alennettiin 12.3 prosentilla nostamalla ecun markkakurssin vaihteluvälin rajoja 14 %.

Marraskuun lopussa syntynyt tulosopimus, joka merkitsee mm. pidättäytymistä palkkojen yleiskorotuksista vuonna 1992, tukee devalvaation hintakilpailukykyä parantavaa vaikutusta. Suomen talous pääsee vuoden 1992 aikana vientivetoisen kasvun alkuun huolimatta siitä, että kansainvälisen talouden elpymisen odotetaan olevan verraten vaatimatonta. Tämä ei kuitenkaan riitä vauhdittamaan talouden kasvua kovinkaan paljon, joten työllisyys-tilanne pysyy edelleen vaikeana vuonna 1992.

Toistuvat levottomuudet valuuttamarkkinoilla pitivät kotimaiset korot heikkoon tuotannon tasoon nähden erittäin korkeina koko vuoden. Korkeat markkinakorot, kasvaneet luottotappiot sekä järjestelmättömistä luotoista aiheutuneet korkotappiot heikensivät pankkien kannattavuutta entisestään

vuoden aikana. Pankkien luottotappiot kaksinkertaistuivat edellisvuotisesta, samoin yritysten konkurssit. Rahoitusjärjestelmän vakauden ylläpitämiseksi Suomen Pankki joutui alkusyksystä ottamaan hallintaansa Säästöpankkien Keskus-OsakePankin. Suomen Pankin pyrkimyksenä on palauttaa SKOP:n vakavaraisuus ja maksuvalmius ja etsiä sen jälkeen SKOP:lle uusi omistaja.

Talouspoliittisten toimien ja avoimen sektorin hintakilpailukyvyn kohenemisen myötä talouden tasapainottumisen edellytykset ovat parantuneet. Kauppataseen ylijäämän voidaan odottaa lisääntyvän huomattavasti vuonna 1992. Myös vaihtotaseen alijäämä supistuu kasvavista korkomenoista huolimatta. Mikäli vuoden 1992 lopulla käytävissä palkkaneuvotteluissa osoitetaan tarvittavaa malttia, hintojen nousu pysyy lähivuosina siedettävänä. Valtion suuri lainanottotarve ylläpitää korkopaineita vuonna 1992, ja on vaarana, että korkea korkotaso hidastaa talouden elpymistä. Kansainvälisten sijoittajien luottamuksen palauttaminen on tässä tilanteessa ensiarvoisen tärkeää.

Käsillä olevia talousongelmia ei voida ratkaista millään yksittäisellä talouspoliittisella toimenpiteellä. Tarvitaan ennen kaikkea toimia, jotka palauttavat talouspolitiikan uskottavuuden. Ainoastaan lisäämällä luottamusta voidaan kotimaisia korkoja alentaa suhteessa ulkomaisiin korkoihin. Uskottavuuden vahvistaminen vaatii sitoutumista sellaiseen keskipitkän ajan talousohjelmaan, joka vakuuttavalla tavalla osoittaa, että yleisesti on tarkoitus ja halu pitäytyä jatkossa vakaassa valuuttakurssipolitiikassa.

TALOUDELLINEN KEHITYS

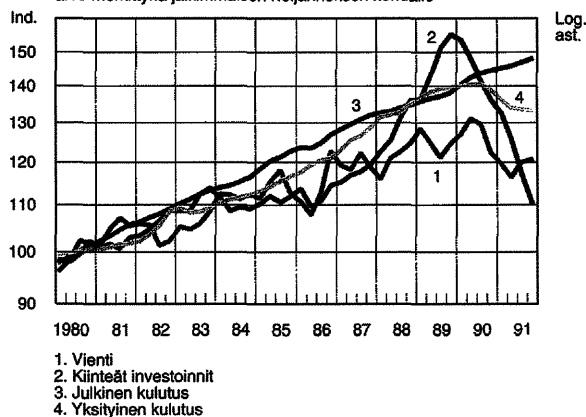
Vuonna 1990 alkanut talouden taantuma syveni edelleen vuonna 1991 ja johti tuotannon supistumiseen. Kokonaistuotanto oli 6 % pienempi kuin vuonna 1990. Sekä vienti että kotimainen kysyntä heikkenivät selvästi (kuvio 1). Ulkoinen tasapaino parani, mutta talouden lama johti ennätyksellisen suureen työttömyyteen, konkurssien määrän huomattavaan kasvuun ja pankkien luottotappioiden lisääntymiseen. Luottamus noudatettuun vakaan markan talouspolitiikkaan heikkeni vuoden mittaan, ja valuuttaspekulaatiot nostivat korkotasoa, joka muutoinkin oli kysynnän kehitykseen nähden korkea. Avoimen sektorin kilpailukyvyyn ja talouspolitiikan uskottavuuden palauttamiseksi pyrittiin syksyllä aikaansaamaan kustannuksia alentava työmarkkinaratkaisu. Epävarmuus sopimukseen pääsemisestä synnytti marraskuussa voimakkaan valuuttapaon, ja markka devalvoitiin.

Suhdanekäänne oli Suomessa jyrkempi kuin muissa läntisissä teollisuusmaissa (kuvio 2). Taloudellisen toiminnan taantumiseen vuoden 1989 jälkeen vaikuttivat sekä ulkoiset tekijät että oman talouskehityksemme tasapainon järkkäminen 1980-

luvun lopun korkeasuhdanteen aikana. Vuonna 1991 vienti Neuvostoliittoon romahti, syvä taantuma monissa tärkeissä läntisissä vientimaissa vaikeutti lännenvientiä ja ulkomaankaupan vaihtosuhte heikkeni. Myös ylikuumentuneen kotimaisen korkeasuhdanteen jäljiltä heikentynyt hintakilpailukyky, yritysten ja kotitalouksien velkaantuneisuus ja korkea korkotaso vähensivät taloudellista toimintaa.

Kuvio 1.
KESKEISET KYSYNTÄERÄT

Määrän indeksi, 1980 = 100, kahden neljänneksen liukuva keskiarvo merkittynä jälkimmäisen neljänneksen kohdalle

Vuosikirjan luvut perustuvat vuoden 1992 tammi-helmikuun vaihteessa käytettävissä olleisiin tietoihin.

Läntisissä teollisuusmaissa vuoden 1990 jälkipuolella alkanut suhdannetaantuma syveni, ja OECD-maissa bruttokansantuote kasvoi vain runsaan prosentin. Taantumaa pahensivat Persianlahden kriisi ja Saksan yhdistymisen vuoksi Euroopassa edelleen kohonnut korkotaso. Maailmankauppa kasvoi määrittäisesti runsaat 3 %, mutta Suomen lännenviennin markkinoiden kasvu jäi alle 2 prosentin. Kokonaistuotanto supistui selvästi Suomen viennille tärkeissä Isonsa-Britanniassa ja Ruotsissa. Saksassa kysynnän kasvu jatkui voimakkaana vuoden alkupuoliskolla, mutta heikkeni selvästi loppuvuodesta, kun myös finanssipolitiikkaa jouduttiin siellä kiristämään Saksan itäosan jälleenrakentamisen aiheuttaman budjettialijäämän supistamiseksi. Vaikka rahapolitiikkaa vuoden kuluessa kevennettiin tuntuvasti Yhdysvalloissa ja Isonsa-Britanniassa, tämä ei vielä kääntänyt taloutta selvään kasvuun. Suomen vienti Isoon-Britanniaan ja Ruotsiin väheni arvoltaan kymmeneksen, eikä Saksan-vientimme suhteellisesti samansuuruinen kasvu riittänyt tämän korvaamiseen.

Suomen vientimahdollisuuksia heikensi niin ikään pitkän noususuhdanteen jälkeen metsäteollisuustuotteiden markkinoille syntynyt, uuden tuotantokapasiteetin aiheuttama maailmanlaajuinen ylitarjonta. Kiristynyt kilpailu johti sekä viennin määrän että vientihintojen laskuun; selvimmin tämä näkyi sellun ja hienopaperin viennissä.

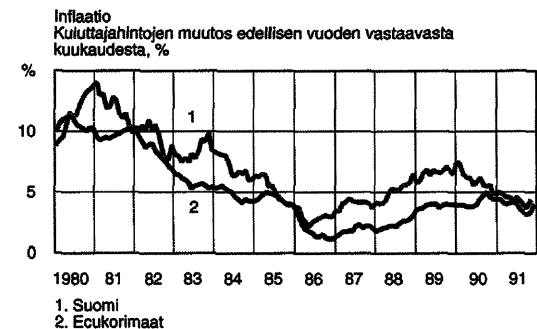
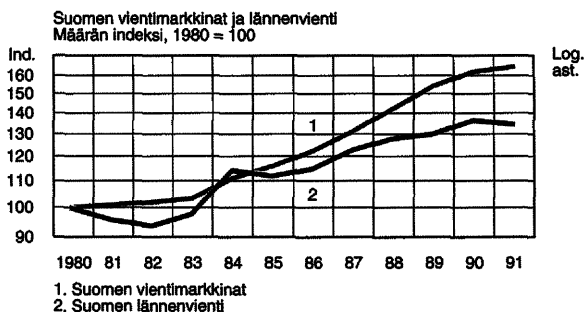
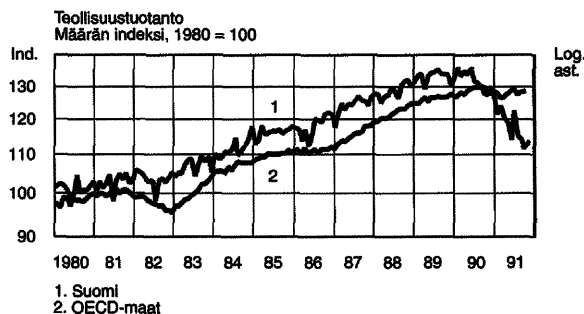
Hintakilpailukyvyyn heikkeneminen edellisten vuosien aikana haattasi vientiä, eivätkä markan heikentyminen loppukesästä ja marraskuun devalvaatio ehtineet paljontaan vaikuttaa vientiin vuonna 1991. Toisaalta kotimaisen kysynnän väheneminen lisäsi myyntiä länsimarkkinoille. Lännenvienti piristyi jonkin verran vuoden jälkipuolella; koko vuonna se pysyi kuitenkin lähes ennallaan (kuvio 2). Koko tavaravienti väheni määrältään 6 % Neuvostoliitonviennin romahtamisen vuoksi. Myös palveluiden vienti supistui tuntuvasti. Tavaraviegnin hinnat alenivat noin 2 %. Tuontihinnat sen sijaan pysyivät lähes ennallaan, joten myös vaihtosuhteen heikkentyminen supisti kansantuloa.¹

Suomen ja Neuvostoliiton välisen bilateraalisena kauppajärjestelmän purkautumisen ja Neuvosto-

liiton yhteiskunnallisten ja taloudellisten ongelmien vuoksi Suomen vienti Neuvostoliittoon jäi noin kolmasosaan edellisvuotisesta. Länsimaiden vienti Neuvostoliittoon supistui puoleen edellisvuotisesta, joten Suomen viennin markkinaosuus Neuvostoliiton markkinoilla pieneni. Neuvostoliiton-viennin arvon 8.4 mrd. markan vähenemisen välitön vaikutus oli 1½ % bruttokansantuotteesta. Vain pieni osa vapautuneesta kapasiteetista kyettiin käyttämään myynnin lisäämiseen länsimarkkinoilla ja kotimaassa.

Finanssipolitiikka, joka vuoden 1991 budjetissa perustui arvioon kokonaistuotannon määrän py-

Kuvio 2.
TALOUDEN KEHITYS SUOMESSA JA
KANSAINVÄLISESTI

¹ Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen ulkomaankaupan hintaindekseihin ja kansantalouden tilinpitoon.

symisestä ennallaan, muotoutui erittäin elvyttäväksi. Valtiontalouden kokonaismenot ilman valtionvelan kuoletuksia kasvoivat määrältään noin 10 %.² Jo varsinainen budjetti sisälsi huomattavan menojen kasvun. Tämän lisäksi suhdanneautomatiikka paisutti erityisesti työllisyysperusteisia menoja. Yritystoininnan tukemiseksi tehdyt yksityisten työnantajien sosiaaliturvamaksujen alennukset merkitsivät huomattavaa lisäystä valtion Kansaneläkelaitokselle maksamiin tulonsiirtoihin.

Kun yksityisen sektorin tuotanto taantui ja julkiset menot samanaikaisesti lisääntyivät nopeasti, julkisten menojen osuus bruttokansantuotteesta kasvoi 48 prosenttiin. Veropohja – veronalaiset tulot ja välillisten verojen kertymään vaikuttava ky-

syntä – puolestaan kapeni nimellisestikin, ja julkisyhteisöjen verotulot vähenivät. Bruttoveroaste oli noin 37 % eli hieman alempi kuin vuonna 1990 (kuvio 3).

Valtiontalouden alijäämä oli nettoraahoitustarpeella mitattuna noin 30 mrd. markkaa eli lähes 6 % bruttokansantuotteesta; ilman rahoitustaloustoimia alijäämä oli noin 4 %. Rahoitustasapainon heikkeneminen merkitsi vaikeasti korjattavan rakenteellisen alijäämän syntymistä valtiontalouteen. Kun myös kuntien menot kasvoivat selvästi tuloja enemmän, koko julkisen sektorin rahoitusali jäämä oli ilman lainanannon ja muiden finanssisijoitusten aiheuttamaa rahoitustarvetta 5 % bruttokansantuotteesta; vuotta aiemmin julkisella sektorilla oli ollut runsaan prosentin ylijäämä. Rahoitusali jäämä käänsi julkisen talouden velkaantumisen selvään kasvuun. Koko julkisen sektorin velka oli vuoden lopussa noin 23 % ja valtion velka 18 % bruttokansantuotteesta; jälkimmäinen oli 7 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuoden 1990 lopussa.

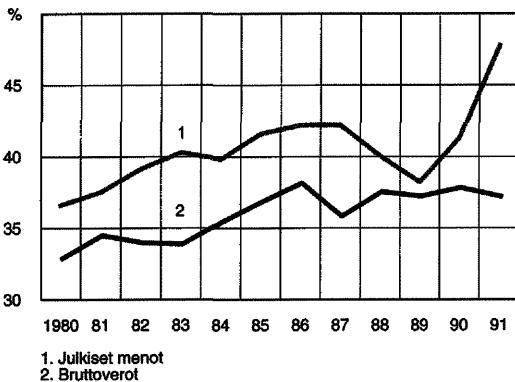
Talouden taantuminen heikensi voimakkaasti yritysten kannattavuutta. Tuotannon määrä supistui talouden yksityisessä sektorissa 7 %. Työn tuottavuus parani vain vähän, vaikka yritykset vähensivät työvoimaansa nopeasti. Kysynnän supistuminen vaikeutti kustannusten nousun siirtämistä tuotteiden hintoihin. Yritysten tulorahoitusta heikensi lisäksi se, että edellisten vuosien runsaiden investointien rahoittamiseen otetut velat ja lisävelkaantuminen vuonna 1991 paisuttivat korkomenoja.

Yritysten kustannuspaineet helpottivat jossain määrin vuoden mittaan lukuun ottamatta tuontihintoja, joiden nousua devalvaatio vauhditti. Ansiotason nousu hidastui, ja yritysten välillisiä työvoimakustannuksia alennettiin. Toukokuun alussa päätettyjen finanssipoliittisten tukitoimien vaikutusta pienensi tosin yritysten työttömyysvakuutusmenojen tuntuva kasvu. Lokakuun alussa voimaan tullut liikevaihtoverouudistus poisti valtaosan tuotantokustannuksiin sisältyvästä kertaantuvasta liikevaihtoverosta. Metsäteollisuus alensi puun ostohintoja tuntuvasti, mutta sen raaka-ainekustannukset pysyivät kuitenkin korkeina. Tämä johtui aiemmin varastoihin ostetun puun kalleudesta ja alennetuilla hinnoilla tehtyjen puukauppojen vähäisyydestä.

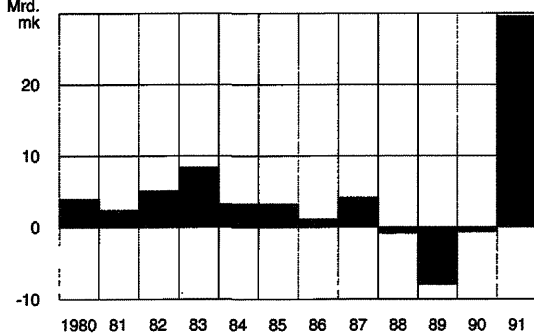
² Arviossa on otettu huomioon budjetointimenettelyn muutokset.

Kuvio 3.
JULKINEN TALOUS

Julkiset menot ja bruttoverot
% BKT:sta

Valtiontalouden nettoraahoitustarve

Tulorahoituksen heikentyminen, tuotantokapasiteetin käyttöasteen tuntuva aleneminen, suuri velkaantuneisuus ja korkeat korot vähensivät yritysten investointeja. Kiinteiden investointien määrä jäi vajaan viidenneksen pienemmäksi kuin vuonna 1990 (kuvio 4). Investoinnit vähenivät suhteellisesti enemmän teollisuudessa kuin ns. suljetussa yrityssektorissa. Vuonna 1990 alkaneesta vähenemisestä huolimatta tuotannollisten investointien määrä oli silti vain jonkin verran pienempi kuin ennen vuosien 1987–1989 korkeasuhdannetta. Myös varastot supistui, sillä varastojaan pienentämällä yritykset pyrkivät keventämään rahoituskustannuksiaan. Osaksi varastojen supistuminen johtui kuitenkin parhaillaan valmistettavana olevien tilausten vähenemisestä ja puukaupan lukkiintumisesta runsaan puolen vuoden ajaksi.

Yritykset vähensivät luotonottoaan selvästi. Niiden velkakannan noin 10 prosentin kasvusta huomattava osa johtui siitä, että valuuttaluottojen markka-arvo lisääntyi devalvoinnin takia. Kannattavuuden heikkenemisen vuoksi yritysten velkaantuminen lisääntyi edelleen nopeasti (kuvio 4).

Yrityskonkurssien määrä lisääntyi noin 80 % vuodesta 1990. Mm. lukuisat Neuvostoliiton viennistä riippuvaiset teollisuusyritykset sekä monet rakennusalan ja palvelualojen yritykset joutuivat lopettamaan toimintansa. Konkurssit lisäsivät osaltaan pankkien luottotappioita samalla, kun osakekurssien ja kiinteistöjen arvon aleneminen johti pankkien vakavaraisuuden heikkenemiseen.

Reaalisen kansantulon lähes kymmeneksen supistumisesta huolimatta kotitalouksien (ml. voittoa tavoittelemattomat yhteisöt) käytettävissä oleva reaalitylo kasvoi prosentin verran (kuvio 5). Palkkasumma väheni reaalisesti 4 %; yrittäjä- ja omaisuustuloissa vähennystä oli runsas kymmenes. Tulonsiirrot, mukaan lukien eläkkeet, kasvoivat sen sijaan nopeasti. Kotitalouksien nettoveroaste aleni huomattavasti, sillä julkisen sektorin maksamien tulonsiirtojen nopean kasvun lisäksi normaalisti joulukuussa maksettavat veronpalautukset siirtyivät keväeseen ja tuloverotus keventyi heinäkuun alussa.

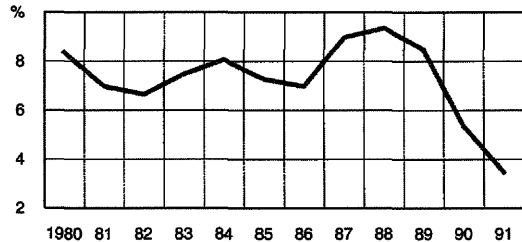
Taloudellinen epävarmuus lisäsi kotitalouksien säästämistä vuonna 1991, mikä tuki kansantalouden

ulkoisen tasapainon vähittäistä paranemista mutta heikensi samalla kotimaista kysyntää (kuvio 5). Suhdannousun aikana nopeasti lisääntynyt kotitalouksien velkaantuminen oli pysähtynyt jo vuonna 1990. Kasvava työttömyys, korkeat reaalkorot ja varallisuuden arvojen aleneminen hillitsivät velkaantumishalukkuutta entisestään vuonna 1991. Kulutusluottojen kannan kasvu lähes pysähtyi. Sen sijaan asuntoluottojen kanta lisääntyi jonkin verran valtion asuntorahoituksen kasvun vuoksi.

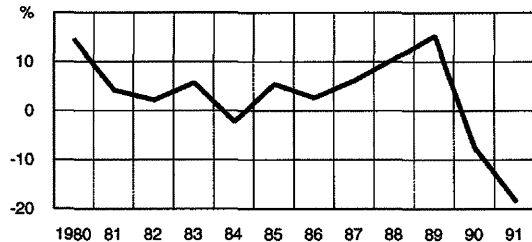
Kotitalouksien reaalitulojen lievästä kasvusta huolimatta yksityisen kulutuksen määrä väheni runsaat 4 %. Kotitalouksien säästämisen suuntautuminen pankkitalletuksiin ja joukkovelkakirjalainoihin

Kuvio 4.
YRITYSSEKTORI

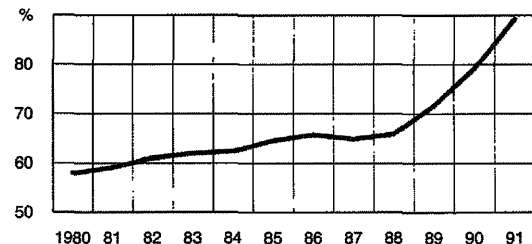
Käytettävissä oleva bruttotulo
% BKT:stä

Tuotannolliset investoinnit
Määrän muutos, %

Velat
% BKT:stä

syvensi osaltaan myös asuntomarkkinoiden lamaa. Uusia asuntoja valmistui lähes neljännes vähemmän kuin vuonna 1990. Myymättömien uusien asuntojen määrä väheni hieman vuoden 1991 jälkipuolella, mutta pysyi edelleen suurena. Uusia asuntorakennuskohteita aloitettiin noin 30 % vähemmän kuin vuonna 1990. Asuntojen hintojen lasku jatkui. Vuoden 1991 syyskuussa vanhojen asuntojen hintataso oli koko maassa 15 % alempi kuin vuotta aiemmin. Myös asuntotuotannon hinnat kääntyivät laskuun vuoden 1991 aikana.

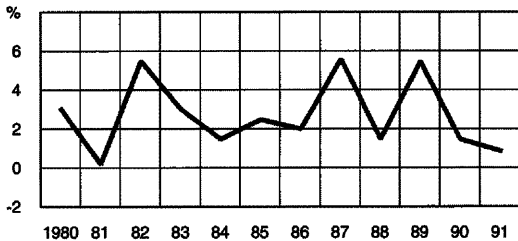
Kokonaiskysynnän määrä supistui 8 %. Kysynnän rakenteen muutosten ja tuotantokapeikkojen

väistymisen vuoksi tuonnin määrä väheni 13 %. Näin ollen kotimainen tarjonta eli bruttokansantuote supistui kysyntää vähemmän eli 6 %. Tehdasteollisuuden tuotanto supistui 10 %, joten toimialan osuus kokonaistuotannosta pieneni. Tehdasteollisuuden osuutta bruttokansantuotteen arvosta pienensi myös se, että edellisten vuosien tapaan hintojen muutos oli teollisuudessa selvästi pienempi kuin suljetun sektorin toimialoilla.

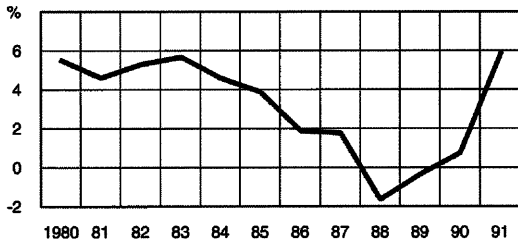
Lama ja palkkojen hidas sopeutuminen heikensivät rajusti työllisyyttä. Loppuvuodesta työllisiä oli 7 % vähemmän kuin vuoden 1990 neljännellä neljänneksellä. Työttömyysaste nousi joulukuussa yli

Kuvio 5.
KOTITALOUSSEKTORI

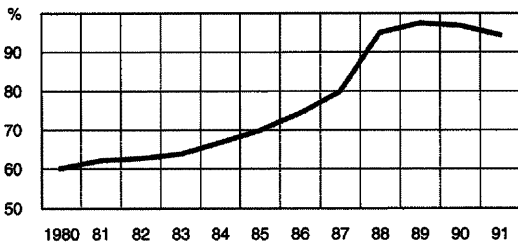
Käytettävissä oleva reaalitytö
Muutos, %

Nettosäästäminen
% käytettävissä olevasta nettotulosta

Velat
% käytettävissä olevasta nettotulosta

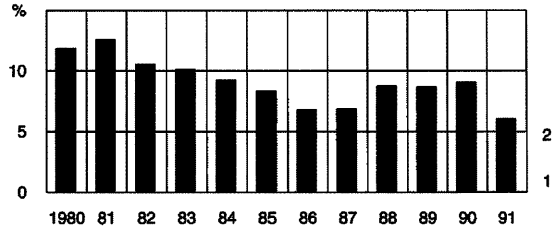

Kuvio 6.
TYÖMARKKINAT JA TYÖKUSTANNUKSET

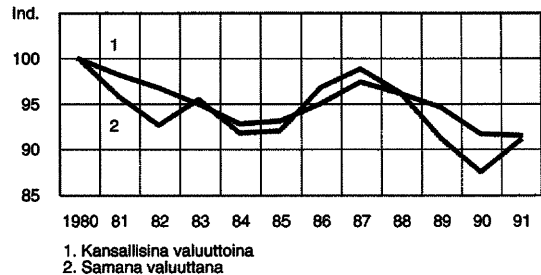
Avoimet työpaikat ja työttömyysaste

Ansiotaso
Muutos, %

Teollisuuden suhteelliset yksikkötyökustannukset,
14 maata/Suomi
Indeksi, 1990 = 100

Kotimainen kehitys

	keskimäärin				
Vienti	2.4	3.7	1.6	1.6	-6.5
Yksityiset investoinnit	3.8	12.5	16.3	-7.0	-18.9
Yksityinen kulutus	3.7	5.0	4.2	0.4	-4.3
Kotimainen kokonaiskysyntä	4.1	7.6	7.4	-0.3	-8.3
- siitä julkinen	3.5	1.8	1.8	5.7	2.1
Tuonti	4.7	11.1	8.8	-0.9	-13.2
BKT	3.4	5.4	5.4	0.4	-6.2

Ansiotaso	8.9	9.0	8.9	9.2	6.2
Viennin yksikköarvoindeksi	4.0	5.2	7.5	-1.2	0.3
Tuonnin yksikköarvoindeksi	1.5	2.3	3.5	1.7	2.3
Vaihtosuhte	2.4	2.9	3.9	-2.8	-1.9
Kuluttajahinnat	6.2	5.1	6.6	6.1	4.1
- joulukuu - joulukuu	..	6.5	6.5	4.9	3.9
Työttömyysaste, %	4.8	4.6	3.5	3.4	7.6

% bruttokansantuotteesta

Bruttoinvestoinnit	25.7	26.9	30.3	28.3	22.8
Bruttosäästäminen	23.5	24.4	25.3	23.3	18.2
Vaihtotase = rahoitusjäämä	-2.2	-2.6	-5.0	-5.1	-4.6
- yrityssektori	-4.9	-5.2	-8.3	-9.6	-8.1
- rahoituslaitokset	4.1	4.3	4.9	6.3	6.4
- kotitaloudet	-2.0	-3.7	-4.7	-3.2	1.9
- julkinen sektori	0.7	2.0	3.1	1.4	-4.8

10 prosentin (kuvio 6). Työvoiman kysynnän heikentyminen vähensi myös työvoiman tarjontaa, sillä työvoimaan kuuluvien osuus työikäisistä pieneni yhden prosenttiyksikön vuodesta 1990.

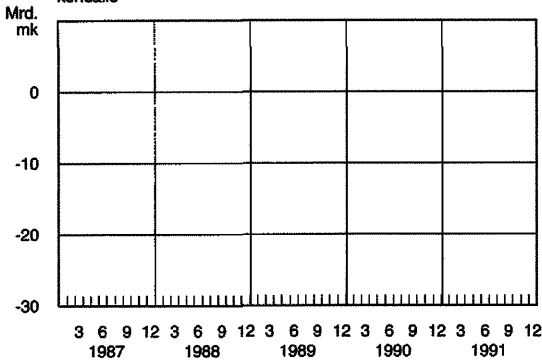
Laimea kotimainen kysyntä hillitsi inflaatiopaineita. Lisäksi inflaation hidastumista tuki tuontihintojen vakautuminen Persianlahden sodan päätymisen jälkeen. Kuluttajahintaindeksin 12 kuukauden nousu hidastui vuoden 1990 lopun 4.9 prosentista 3.2 prosenttiin lokakuussa. Välillisten verojen korotukset ja markan devalvoiminen nopeuttivat inflaatiovauhdin 3.9 prosenttiin joulukuussa 1991 verrattuna joulukuuhun 1990. Indeksien kokonaisnoususta yli 2 prosenttiyksikköä aiheutui välillisten verojen sekä valtion hintojen ja maksujen korotuksista.

Palkat sopeutuivat talouden tilan heikentymiseen hitaasti (kuvio 6). Tämä johtui osaksi siitä, että toukokuussa palkkoja edelleen nostettiin voimassa

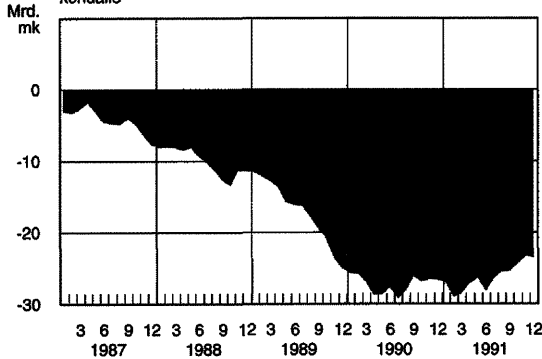
olleen kaksivuotisen sopimuksen perusteella. Useilla aloilla palkankorotukset ylittivät sopimuksen mukaisen linjan. Vaikka palkkaliikumukset vuoden lopulla pienentyivät runsaaseen prosenttiin, olivat ne koko vuonna keskimäärin vielä runsaat 2 %. Kaikkien palkansaajien ansiotasoa nousi keskimäärin 6.2 %; tästä oli reaalista nousua 2 prosenttiyksikköä. Yksityisen sektorin työnantajain sosiaalivakuutusmaksujen alentaminen pienensi työkustannusten nousua. Toisaalta pitkään nopeana jatkunut työn tuottavuuden kasvu lähes pysähtyi. Tehdasteollisuudessa yksikkötyökustannukset nousivat noin 5 %. Markan ulkoisen arvon heikkeneminen kesästä alkaen ja marraskuun devalvaatio kuitenkin paransivat teollisuuden hintakilpailukykyä. Koko vuonna teollisuuden hintakilpailukyky oli suhteellisilla yksikkötyökustannuksilla mitattuna keskimäärin noin 4 % parempi kuin vuonna 1990 (kuvio 6).

Kuvio 7.
ULKOINEN TASAPAINO

Kauppataase
12 kuukauden liukuva summa merkittynä viimeisen kuukauden
kohdalle

Vaihtotase
12 kuukauden liukuva summa merkittynä viimeisen kuukauden
kohdalle

Jo usean vuoden ajan noudatettu talouspoliittinen linja oli perustunut siihen, että valuuttakurssi pidetään kiinteänä ja kilpailukyky pyritään säilyttämään kotimaisen kustannustason sopeutuksen kautta. Yritysten kannattavuutta ja kilpailukykyä pyrittiin parantamaan mm. finanssipoliittisilla toimenpiteillä. Suhdannetilanteen tuntuvasti heikennyttyä talouspolitiikan uskottavuuden säilyttäminen olisi vaatinut nimellispalkkojen alentamista. Kilpailu-

kyvyn parantamiseen tähänneet palkkasopimusneuvottelut alkoivat elokuussa. Niissä ei kuitenkaan juuri edistytty syksyn mittaan, mikä osaltaan lisäsi epäluottamusta Suomen talouteen. Neuvottelujen nopeuttamiseksi hallituksen kutsuma välittäjä esitti 21.10. työmarkkinoiden keskusjärjestöille sopimusehdotuksen, joka tähtäsi yritysten kilpailukyvyn parantamiseen nimellisiä työvoimakustannuksia alentamalla. Keskusjärjestöt hyväksyivät ehdotuksen, mutta keskeiset vientiteollisuuden toimialaliitot suhtautuivat torjuvasti palkkojen alentamiseen. Toisaalta vientiteollisuuden taholta esitettiin arvioita, että sopimus ei parantaisi hintakilpailukykyä riittävästi.

Epävarmuus työmarkkinaratkaisun kohtalosta voimisti devalvaatio-odotuksia ja pääoman virtausta maasta pois. Markkinakorkojen tuntuvakaan nosto ei pysäyttänyt valuuttavarannon pienenemistä. Marraskuun 14. päivänä Suomen Pankin johtokunta laski markan kellumaan, ja seuraavana päivänä hallitus päätti Suomen Pankin esityksestä devalvoida markan 12.3 prosentilla.

Marraskuun lopussa työmarkkinajärjestöt pääsivät sopimukseen kaksivuotisesta palkkaratkaisusta. Ensimmäisenä vuonna palkkoihin ei tule lainkaan yleiskorotusta. Sopimuksen toinen keskeinen elementti on se, että vuoden 1993 alusta osa työnantajien työeläkevakuutusmaksusta siirtyy palkan-saajien maksettavaksi.

Tuonnin väheneminen edisti vuonna 1990 alkanutta kauppataaseen paranemista huolimatta siitä, että vientitulot selvästi pienenivät. Kauppataase osoitti 4.6 mrd. markkaa ylijäämää. Palvelusten taseen alijäämä lisääntyi ja oli 7.1 mrd. markkaa. Kun korot ulkomaisesta velasta kasvoivat edelleen nopeasti, tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen alijäämä syveni 20.9 mrd. markkaan. Koko vaihtotaseen vaje oli 23.4 mrd. markkaa eli 3 mrd. markkaa pienempi kuin vuonna 1990. Vaihtotaseen alijäämä ja ulkomaisten valuuttojen kallistuminen markan devalvoimisen vuoksi nostivat ulkomaisen nettovelan 178.9 mrd. markkaan eli 35 prosenttiin bruttokansantuotteesta (kuvio 7).

KESKUSPANKKI- POLITIikka

RAHA- JA VALUUTTA- KURSSIPOLITIikka

Rahapolitiikan keskeisimpänä tavoitteena säilyi rahan arvon pitäminen vakaana. Kotimaisen kysynnän heikkeneminen loi edellytyksiä rahapolitiikan keventämiselle, mutta markan vaihteluvälin sallimia keventämismahdollisuuksia ei voitu alkuvuodesta hyödyntää markan ulkoista arvoa kohtaan esiintyneen epäluottamuksen takia. Kun markka oli kesäkuussa kytketty Euroopan yhteisöjen maiden viralliseen valuutta- ja laskentayksikköön ecuun, luottamus rahapolitiikkaan vahvistui, ja valuuttakurssin annettiin kesällä heikentyä lähelle vaihteluvälin ylärajaa.

Vuoden 1991 aikana raha- ja valuuttamarkkinoita leimasivat toistuvat levottomuudet ja niistä aiheutuneet lyhytaikaisten korkojen suuret heilahtelut. Talouden tilan nopea heikkeneminen herätti vaatimuksia markan devalvoimiseksi. Sekä hallitus että Suomen Pankki katsoivat, että syntynyt tasapainottomuus tulisi korjata sisäisin toimenpitein, jotta saataisiin aikaan kestävä kustannustason sopeutus. Myös Suomen talouden lisääntyvän integroitumisen muuhun Eurooppaan nähtiin vaativan inflaation pysyvää alentamista. Tiukan finanssipolitiikan ja kilpailukykyä parantavan tulopoliittisen ratkaisun katsottiin parhaiten palvelevan tätä tarkoitusta.

Suomi satoi markan kesäkuun 7. päivänä yksipuolisella päätöksellään ecuun. Päätöksen yhteydessä valuuttakursseja ei muutettu ja ecun markkakurssin vaihteluväli pidettiin entisellään eli ± 3 prosenttina. Valuuttakorin muutos oli jatkoa jo vuosia harjoitetulle vakaan markan politiikalle.

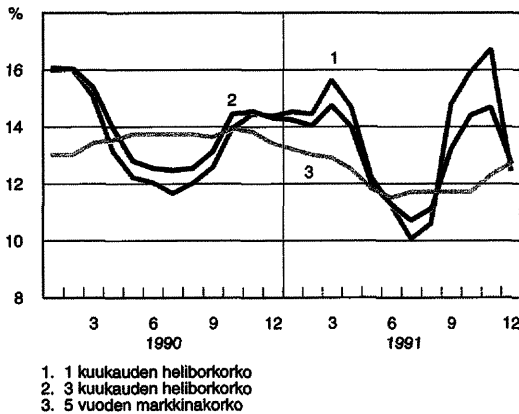
Epävarmuus markan ulkoisen arvon kehityksestä säilyi lyhyttä kesätaukoa lukuun ottamatta kuitenkin suurena. Loppukesästä lähtien Suomen Pankki tuki markan arvoa antamalla korkojen nousua. Tästä huolimatta pankki joutui ajoittain myymään melko suuria määriä valuuttaa avista- ja termiini-markkinoilla.

Hallituksen budjettiesitys vuodeksi 1992 ei lujittanut talouspolitiikan uskottavuutta. Mm. valtion menojen kasvun pysäyttämiseen tähtäävien säästölakien toteutumista pidettiin epävarmana.

Talouspolitiikan linjan uskottavuutta heikensi myös se, että pitkin syksyä jatkuneet tulopoliittiset neuvottelut eivät näyttäneet edistyvän. Kun korot pysyivät korkeina ja valuuttaa edelleen virtasi huomattavia määriä maasta ulos, Suomen Pankki päästi markan kellumaan 14. päivänä marraskuuta. Valtioneuvosto päätti seuraavana päivänä Suomen Pankin esityksestä nostaa ecun markkakurssin vaihteluvälin rajoja 14 prosentilla, mikä vastasi markan ulkoisen arvon alentamista 12.3 prosentilla. Ecut markkakurssin uusiksi rajoiksi päätettiin

Eduskuntavaalit lisäsivät epävarmuutta

Kuvio 8.
KESKEISIÄ KORKOJA

5.39166 (FIM/ECU) ja 5.72516 (FIM/ECU), kun vanhat rajat olivat 4.72953 ja 5.02207.

Korkeat korot ja luottotappioiden lisääntyminen rasittivat pankkien kannattavuutta. Suomen Pankki helpotti pankkien asemaa alentamalla asteittain pankkien kassavarantovelvoitetta. Pankkien talletusvelvollisuutta kassavarantopohjasta alennettiin vuoden mittaan asteittain vuoden 1990 lopun 7 prosentista vuoden 1991 joulukuun 4 prosenttiin. Vuoden aikana kassavarantotalletuksia vapautui 7 040 milj. markkaa, ja niitä oli vuoden lopussa 10 361 milj. markkaa.

Valuutta- ja rahamarkkinat olivat levottomat

Valuutta- ja rahamarkkinat olivat vuoden aikana varsin levottomat. Tämä näkyi korkeina korkoina, korkojen voimakkaina vaihteluina sekä tuntuvina pääomanliikkeinä. Rauhattomuutta esiintyi erityisesti eduskuntavaalien aikaan maaliskuussa, kun Ruotsin kruunu sidottiin ecuun toukokuussa sekä valtion tulo- ja menoarvion julkistamisen yhteydessä elo-syyskuun vaihteessa. Tulosopimusneuvottelujen etenemisen hitaus aiheutti lisääntyviä paineita markkaa kohtaan pitkin syksyä.

Vuoden 1991 alussa julkisuudessa esitetyt vaatimukset markan devalvoimiseksi sekä lähestyvien eduskuntavaalien aiheuttama poliittinen epävarmuus ylläpitivät taloudelliseen tilanteeseen nähden korkeita korkoja. Maaliskuun 17. päivänä toimitettujen vaalien yhteydessä levottomuus valuuttamarkkinoilla lisääntyi entisestään. Yhden kuukauden heliborkorko nousi vaaleja edeltävinä päivinä korkeimmillaan lähes 16 prosenttiin. Vaalien jälkeen yhden kuukauden heliborkorko kohosi runsaaseen 17 prosenttiin ja kolmen kuukauden korko noin 15 prosenttiin (kuvio 8). Korkeista koroista huolimatta valuuttaa virtasi hiljalleen ulos maasta aina huhtikuun alkuun saakka. Suomen Pankki ei sallinut valuutan lisääntyneen kysynnän heikentää markan arvoa vaan myi maaliskuun aikana valuuttaa avistamarkkinoilla runsaan 7.6 mrd. markan edestä (kuvio 9).

Suomen Pankin valuutanmyynnit kiristivät pankkien maksuvalmiutta. Vaalien jälkeisen viikon alkupäivinä pankkien päiväluotot Suomen Pankista kasvoivat enimmillään vajaan 3 mrd. markkaan. Tämän takia eräiden pankkien Suomen Pankille maksama päiväluottokorko kohosi 30 prosenttiin.¹

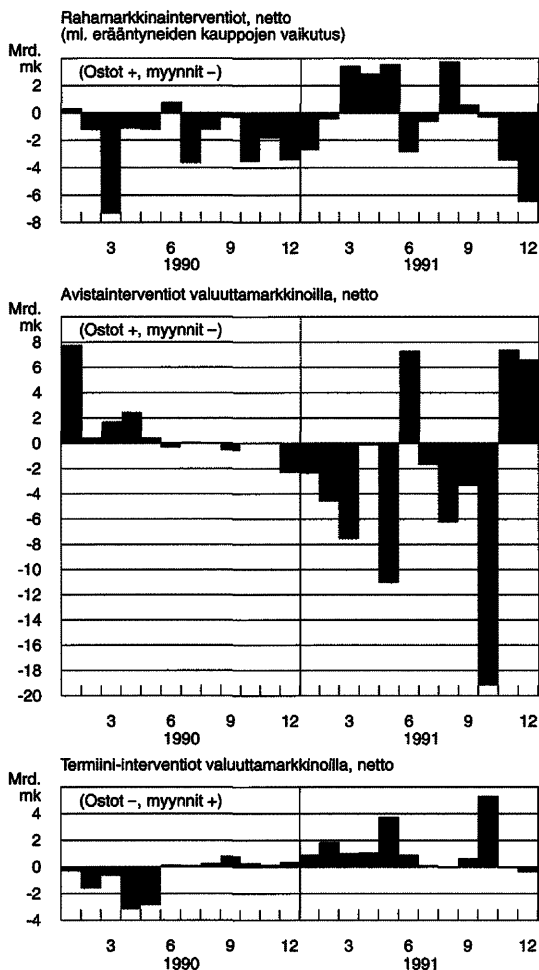
Uusi, pääministeri Esko Ahon johtama hallitus nimitettiin 26. päivänä huhtikuuta. Ohjelmassaan se ilmaisi tähtäävänsä vakaan markan talouspolitiikkaan. Tämä oli omiaan rauhoittamaan rahoitusmarkkinoita, ja lyhytaikaiset korot laskivat selvästi huhti-toukokuun aikana. Ero ulkomaisiin korkoihin pieneni: kolmen kuukauden heliborkoron ja ecukoron välinen ero supistui pienimmillään vajaan 2 prosenttiyksikköön toukokuun aikana. Suomen Pankki tuki korkojen laskua ja antoi valuuttaindeksin heikentyä noin kahdella prosentilla toukokuun aikana.

Markka sidottiin ecuun

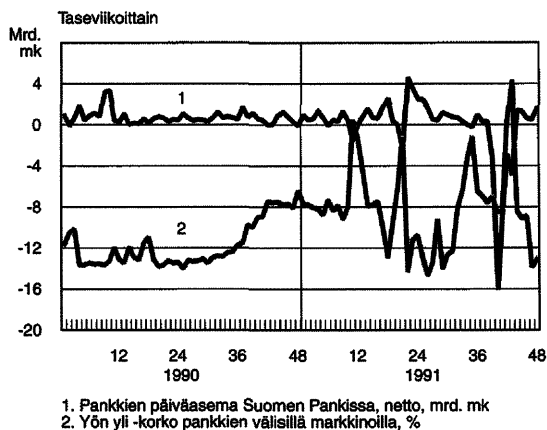
Ruotsin kruunun kytkeminen ecuun 17. päivänä toukokuuta herätti uudelleen levottomuutta valuutta-

¹ Voimassa olevien päivämarkkinoiden sääntöjen mukaan pankki joutuu maksamaan päiväluottokoron kaksinkertaisena, jos sen päiväaseman viiden pankkipäivän liukuva keskiarvo on negatiivinen.

Kuvio 9.
SUOMEN PANKIN INTERVENTIOT

Kuvio 10.
PANKKIEN PÄIVÄASEMA JA YÖN YLI -KORKKO

vensi rahamarkkinaoperaatioiden avulla. Pankkien välisten markkinoiden yön yli -korkko nousi korkeimmillaan runsaaseen 26 prosenttiin kesäkuun alussa (kuvio 10). Samalla eräiden pankkien Suomen Pankille maksama päiväluottokorko kohosi 30 prosenttiin.

Kesäkuun 4. päivänä hallitus antoi eduskunnalle esityksen rahalain 2. §:n muuttamisesta. Samalla ilmoitettiin, että markan ulkoinen arvo pysyy valuuttakurssin muutoksen yhteydessä ennallaan ja valuuttakurssin vaihteluväli ± 3 prosenttina. Uuden vaihteluvälin keskipiste määriteltiin Euroopan yhteisöjen maiden kesäkuun 6. päivänä klo 15.15 (Suomen aikaa) vahvistamien valuuttakurssien perusteella. Koska vanhan valuuttaindeksin pisteluku oli sillä hetkellä vaihteluvälin keskipisteessä, muodosti tuolloin vallinnut ecukurssi uuden vaihteluvälin keskipisteen. Vaihteluvälin rajoiksi vahvistettiin 4.72953 (FIM/ECU) ja 5.02207 (FIM/ECU) (kuvio 11). Markan ulkoisen arvon määräytymiseen valuuttakurssin muutoksella oli vähäinen vaikutus, koska Euroopan yhteisöjen valuuttayksikössä mukana olevien ja siihen sitoutuneiden maiden valuuttojen osuus oli merkittävä eli runsaat 85 % jo vanhassa valuuttaindeksissä.

Markan ecukytken jälkeen valuuttakurssi-odotukset väistyivät ja valuuttaa alkoi virrata takaisin Suomeen. Suomen Pankki osti valuuttaa, ja

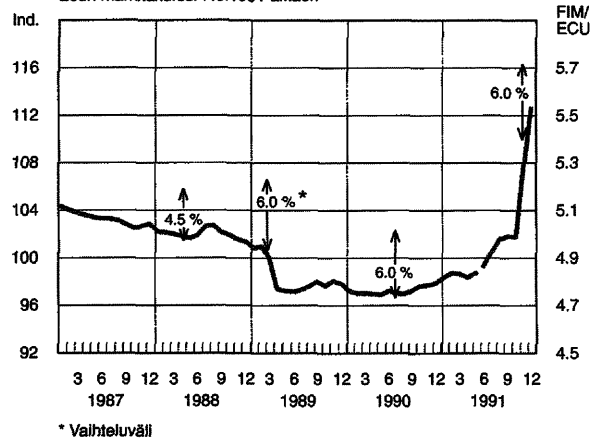
markkinoilla. Ruotsin valuuttakurssin muutoksen odotettiin johtavan vastaavaan muutokseen myös Suomessa. Samalla esitettiin kuitenkin vaatimuksia, että toimenpiteen yhteydessä markka pitäisi devalvoida "viimeisen kerran". Devalvaatio-odotuksista aiheutunut epävarmuus nosti korkoja ja johti pääoman ulosvirtaukseen touko-kesäkuun vaihteessa. Suomen Pankki myi toukokuun kahden viimeisen viikon aikana valuuttaa runsaan 11 mrd. markan edestä estääkseen valuuttaindeksin heikkenemisen (kuvio 9). Valuutan maastavirtaus kiristi pankkien likviditeettiä, jota Suomen Pankki vain osittain ke-

vaihdettava valuuttavaranto kasvoi kesäkuussa 6.6 mrd. markkaa. Valuutan virtaus maahan paransi pankkien maksuvalmiutta tuntuvasti. Kesäkuun puolivälissä pankkien päivätalletukset Suomen Pankissa kasvoivat enimmillään runsaaseen 6 mrd. markkaan ja pankkien välisten markkinoiden yön yli -korko aleni alle 5 prosenttiin.

Kun luottamus valuuttamarkkinoilla vahvistui markan ecukytken jälkeen, rahapolitiikan keventäminen kävi mahdolliseksi. Suomen Pankki piti pankkien likviditeettitilanteen keveänä, ja markkinakorot laskivat. Kesän aikana pankit tekivät päivätalletuksia Suomen Pankkiin muutamia päiviä lukuun ottamatta ja ero kolmen kuukauden helibor-koron ja ecukoron välillä pysyi yhden prosenttiyksikön tuntumassa. Heinä-elokuun aikana ecun markkakurssin sallittiin heikentyä lähelle vaihteluvälin ylärajaa (kuvio 11).

Kuvio 11.
MARKAN ULKOINEN ARVO

Suomen Pankin valuuttaindeksi 6.6.1991 saakka
Ecun markkakurssi 7.6.1991 aikaan

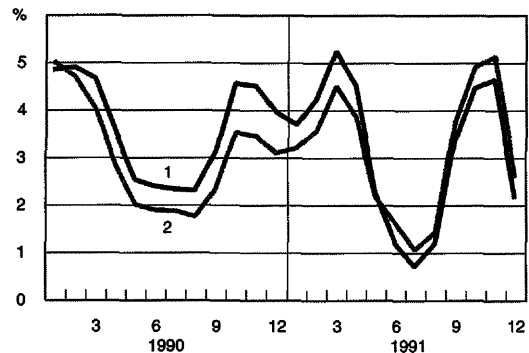
Markka devalvoitiin

Markkinareaktioiden kannalta oli tärkeää, että vuoden 1992 tulo- ja menoarvioesitys sisältäisi vakaan valuuttakurssin linjaa tukevia toimenpiteitä. Hallitus ilmoitti tavoitteenaan olevan rajoittaa valtion talouden reaali-kasvu nolnaan ja esitti tämän mahdollistamiseksi menojen karsimista noin 40 säästölain avulla. Näiden lakien hyväksyminen eduskunnassa vaati myös poliittisen opposition myötävaikutusta. Tulo- ja menoarvioesitys herätti kuitenkin runsaasti kritiikkiä. Teollisuuden piirissä katsottiin, että toimenpiteet kilpailukyvyn tukemiseksi olivat riittämättömiä. Palkansaajien järjestöt olivat puolestaan tyytymättömiä ehdotettuihin tulonsiirtojen leikkauksiin.

Kun elokuussa alkaneet neuvottelut vuoden 1992 tulosopimuksesta eivät liioin näyttäneet edistyvän, paineet markkaa kohtaan kasvoivat jälleen. Korot nousivat uudelleen, ja ero ulkomaisiin korkoihin kasvoi noin 3 prosenttiyksikköä eli runsaaseen 4 prosenttiyksikköön syyskuun lopulla (kuvio 12).

Valuuttakurssin uskottavuuden heikkeneminen näkyi ennen kaikkea suomalaisten yritysten käyttäytymisessä. Elokuun alusta syyskuun loppuun yritykset ostivat pankeilta valuuttaa nettomääräisesti runsaalla 20 mrd. markalla. Sen sijaan ulkomaiset si-

Kuvio 12.
KOTI- JA ULKOMAISTEN 3 KK:N KORKOJEN ERO

1. Helliborkko - ecukorko
2. Helliborkko - 14 valuutan korin korko

joittajat lisäsivät markkasaamisiaan eli hyödynsivät markan korkeaa korkoa. Suomen Pankki joutui tukemaan markkaa myymällä valuuttaa avistamarkkinoilla.

Tulosopimusneuvottelujen pitkittyminen ja hallituksen tulo- ja menoarvioesityksen eduskunnassa kohtaama vastustus ylläpitivät huomattavaa rauhattomuutta raha- ja valuuttamarkkinoilla myös loka-kuussa. Markkinoilla esiintyi myös määrätietoista pyrkimystä alentaa markan arvoa. Lyhytaikaisten kotimaisten korkojen ero ulkomaisiin korkoihin pysyi

neljän prosenttiyksikön tuntumassa. Huhut hallituksen sisäisistä talouspolitiikan linjaerimielisyyksistä sekä hallituksen tulopoliittisen sopimuksen syntymiselle asettaman aikarajan lähestyminen aiheuttivat voimakkaan valuuttojen ulosvirtauksen 17.–21. päivinä lokakuuta. Työmarkkinoiden keskusjärjestöt hyväksyivät lokakuun 22. päivänä pankinjohtaja Kalevi Sorsan edellisenä päivänä tekemän sovintoesityksen, jolla tähdättiin työvoimakustannusten noin 7 prosentin alentamiseen. Tämä rauhoitti raha- ja valuuttamarkkinat joksikin aikaa.

Elokuun puolivälistä lokakuun 21. päivään Suomen Pankki myi valuuttaa noin 28 mrd. markan edestä; tästä määrästä noin 19.5 mrd. markkaa myytiin 17.–21. lokakuuta. Suomen Pankin vaihdettava valuuttavaranto supistui heinäkuun lopusta lokakuun loppuun runsaat 17 mrd. markkaa eli 16.4 mrd. markkaan. Pienen valuuttavarannon takia pankkien päivävelka Suomen Pankissa kasvoi enimmillään lähes 19 mrd. markkaan samalla kun pankkien välisten markkinoiden yön yli -korko nousi runsaaseen 27 prosenttiin (kuvio 9).

Suomen Pankin johtokunta päätti lokakuun 23. päivänä toistaiseksi poistaa pankkien päiväluotoista perimänsä 30 prosentin sakkokoron. Tämän jälkeen pankkien välisten markkinoiden yön yli -korko aleni runsaat 14 prosenttiyksikköä ja ohi 13 %. Kun tilanne työmarkkinoilla näytti selkiintyvän, Suomen Pankki kevensi pankkien likviditeettiä ostamalla pankkien sijoitustodistuksia sekä tekemällä pankkien kanssa arvopapereiden takaisinostosopimuksia. Kun rahamarkkinoiden likviditeettitilanne vähitellen normalisoitui marraskuun alussa, Suomen Pankki palautti päivämarkkinoiden säännöt entisiksi marraskuun 12. päivästä alkaen.

Työmarkkinoiden sovintoesityksen hyväksymiseen liittyi liittokohtaisissa neuvotteluissa kaiken aikaa suuri epävarmuus, koska etenkin keskeiset vientiteollisuuden liitot, Metallityöväen Liitto ja Paperiliitto, vastustivat esityksen hyväksymistä. Valuuttaa ei palautunut Suomeen, ja korot pysyivät korkeina. Lokakuun 25. päivänä pankkivaltuusmiehet laajensivat Suomen Pankin valtuuksia ottaa ulkomaista luottoa 1.5 mrd. dollarista 5 mrd. dollariin.

Marraskuun toisella viikolla valuutan maastavirtaus kiihtyi uudelleen ja heliborkorot nousivat

selvästi. Pankkivaltuusmiehet laajensivat marraskuun 14. päivänä Suomen Pankin korkovaltuuksia siten, että pankkien päiväluottokoron enimmäisraja nostettiin 30 prosentista 50 prosenttiin. Samana päivänä Suomen Pankki päätti nostaa päiväluottokoron 20 prosenttiin ja ns. sakkokoron 40 prosenttiin. Voimakas pääoman ulosvirtaus jatkui, vaikka yhden kuukauden heliborkorko kohosi päivän mittaan runsaaseen 27 prosenttiin. Tässä tilanteessa Suomen Pankki päästi iltapäivällä markan kellumaan. Ratkaisuun päädyttiin, koska näytti selvältä, että yleinen epävarmuus ja valuuttojen ulosvirtaus tulisivat jatkumaan ainakin marraskuun 29. päivään asti, jolloin liittokohtaiset tulosopimukset oli määrä allekirjoittaa. Kun tilanteen rauhoittuminen näytti silloinkin liittokohtaisten sopimusneuvottelujen valossa varsin epävarmalta ja kun vaihdettava valuuttavaranto Suomen Pankin termiinasema mukaan lukien oli käytännössä ehtynyt, Suomen Pankin johtokunta ei ollut valmis rahoittamaan valuuttojen maastavirtausta ulkomaisilla luotoilla. Marraskuun 15. päivänä valtioneuvosto päätti Suomen Pankin esityksestä alentaa markan ulkoista arvoa 12.3 prosentilla (kuvio 11).

Markan devalvaation jälkeen ecun markkaurssi asetui vaihteluvälinsä keskipisteen vahvemalle puolelle ja pysyi keskipisteen tuntumassa vuoden loppuun. Devalvoitinpäätöstä seuranneen viikon alussa valuuttavirta kääntyi verkkaisesti Suomeen päin, kun kotimaiset yritykset ryhtyivät kotiuttamaan valuuttasaamisiaan. Ulkomaiset sijoittajat sen sijaan myivät markkasijoituksiaan. Markan devalvoinnin ja vuoden lopun välisenä aikana Suomen Pankki osti valuuttaa 21 mrd. markan edestä.

Valuutan virtaus maahan kevensi pankkien likviditeettiä nopeasti, ja pankkien päiväasema Suomen Pankissa muuttui positiiviseksi markan devalvoitua seuranneen viikon lopussa. Kun raha- ja valuuttamarkkinat normalisoituivat, Suomen Pankki alensi pankkien päiväluotoista perimänsä koron takaisin 15 prosenttiin ja ns. sakkokoron 30 prosenttiin marraskuun 21. päivästä alkaen. Tämä näkyi pankkien välisillä markkinoilla yön yli -koron selvänä alenemisena.

Vaikka lyhytaikaiset rahamarkkinakorot laskivat heti markan kelluntapäätöksen jälkeen usean prosenttiyksikön verran, pysyivät ne kuitenkin ta-

loudelliseen tilanteeseen nähden suhteellisen korkeina aina joulukuun puoliväliin saakka. Tämä johdettiin valuuttavarannon palautumisen verkkaisuudesta. Joulukuun jälkipuolella lyhytaikaiset markkinakorot laskivat. Kolmen kuukauden heliborkorko oli vuoden 1991 lopussa 12.3 %, eli ero vastaavaan ecukorkoon pieneni noin 2 prosenttiyksiköksi. Sen sijaan pitkäaikaiset korot nousivat devalvaation jälkeen noin puoli prosenttiyksikköä vuoden loppuun mennessä.

Pääomanliikkeet voimakkaita

Rahoitusmarkkinoiden rauhattomuus aiheutti huomattavia pääomanliikkeitä vuoden 1991 aikana. Epävarmuuden kasvaessa pääomaa virtasi ulkomaille ja markkinoiden taas rauhoittuessa sitä palasi takaisin Suomeen. Kaiken kaikkiaan pääomantuonti ei vuoden aikana riittänyt rahoittamaan vaihtotaseen alijäämää. Vaihtotaseen 23 mrd. markan alijäämästä rahoitettiin pääomantuonnilla 17 mrd. markkaa ja Suomen Pankin valuuttavarannosta 6 mrd. markkaa. Vuoden lopussa Suomen Pankin vaihdettava valuut-

tavaranto oli 33 583 milj. markkaa ja Suomen Pankin nettomääräiset termiinimyntisopimukset olivat 8 696 milj. markkaa (kuvio 13).

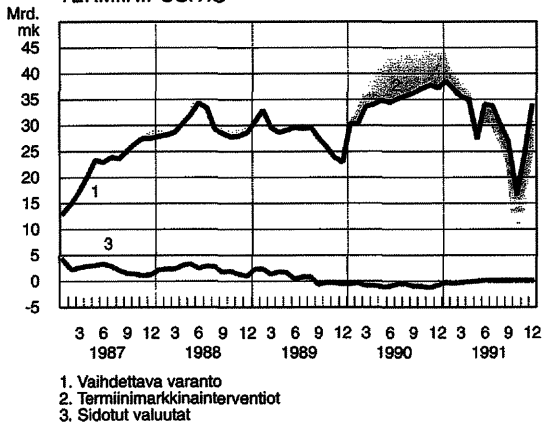
Suurin osa pääomasta tuotiin portfoliosijoituksina (taulukko). Tästä pääomantuonnista suurin osa koostui suomalaisten lainanottajien valuuttamääräisten joukkovelkakirjojen myynnistä ulkomaille. Nettomääräisesti pääomaa tuotiin portfoliosijoitusten kautta vuoden aikana kaikkiaan 35.5 mrd. markkaa. Korkea kotimainen korkotaso lisäsi ulkomaisia sijoituksia markkaan aina syksyyn saakka. Devalvaation jälkeen ulkomaiset sijoittajat vähensivät markkasijoituksiaan. Vuoden mittaan markkamääräisiä joukkovelkakirjoja myytiin ulkomaille nettomääräisesti noin 12 mrd. markan edestä. Vuoden 1991 lopussa ulkomaalaisten hallussa olevien markkamääräisten joukkovelkakirjalainojen määrä oli 19 mrd. markkaa. Vuonna 1991 ulkomaiset sijoittajat ostivat valtion liikkeeseen laskemia joukkovelkakirjalainoja 23 mrd. markan edestä; näistä kolmannes oli markkamääräisiä.

Vuoden aikana Suomesta vietiin huomattava määrä pääomaa termiinimarkkinoiden kautta. Suo-

Vaihtotaseen rahoitus, milj. mk

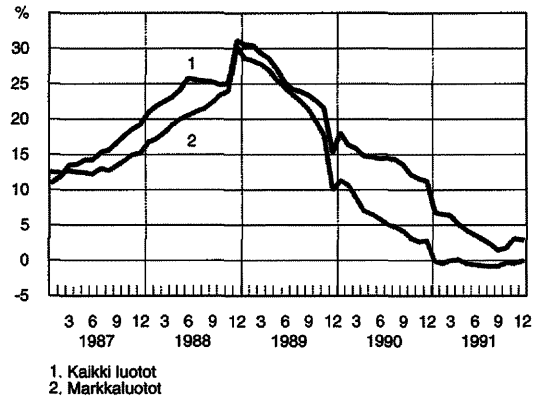
		I	II	III	IV	I-IV
Kauppatase	-2 218	-96	281	2 192	2 205	4 582
A. VAIHTOTASE	-26 513	-7 670	-6 880	-3 306	-5 564	-23 420
B. PÄÄOMAN TUONTI	41 605	4 568	4 659	-3 599	11 388	17 016
Lainat (ei-jälkimerkkinakelpoiset)	17 491	3 884	3 645	2 895	1 940	12 364
Suorat sijoitukset	-9 525	-1 541	-1 339	-2 235	-3 255	-8 370
Portfoliosijoitukset (osakkeet ja joukkovelkakirjat), netto	22 110	8 004	14 553	8 841	4 068	35 466
Muut pääomanliikkeet	11 529	-5 779	-12 200	-13 100	8 635	-22 444
A. + B. VALUUTTAVARANNON MUUTOS	15 092	-3 102	-2 221	-6 905	5 824	-6 404
Lisätieto: Valtion pääomanliikkeet, netto	3 283	6 522	2 615	5 822	7 791	22 751

Kuvio 13.
SUOMEN PANKIN VALUUTTAVARANTO JA
TERMIINIPOSITIO

Kuvio 14.
PANKKIEN LUOTONANTO YLEISÖLLE

Muutos edellisen vuoden vastaavasta kuukaudesta, %

messä toimivat yritykset ostivat pankeilta termiinivaluuttaa maaliskuussa, touko-kesäkuun vaihteessa sekä elokuun lopusta aina markan devalvoimiseen saakka. Elokuun alun ja lokakuun lopun välisenä aikana kotimaiset yritykset ostivat pankeilta termiinivaluuttaa nettomääräisesti 27 mrd. markan edestä, mikä aiheutti lähes samansuuruisen pääoman maastavirtauksen. Sen sijaan ulkomaiset sijoittajat ostivat markkoja vuoden mittaan termiinimarkkinoilla aina syyskuuhun saakka. Maaliskuussa odotukset markan kurssimuutoksista vähensivät jonkin verran ulkomaisten sijoittajien halukkuutta sijoittaa markkaan. Kun koti- ja ulkomaisen koron välinen ero kasvoi syksyllä, ulkomaiset sijoittajat lisäsivät selvästi markkasijoituksiaan termiinimarkkinoilla. Markan devalvaation jälkeen ulkomaiset sijoittajat luopuivat jossain määrin markkatermiinisijoituksistaan.

Suomalaisten yritysten ulkomaille tekemien suorien sijoitusten kasvu taittui vuonna 1991: niitä tehtiin 8.5 mrd. markan edestä, mikä oli lähes kolmannes vähemmän kuin edellisellä vuonna. Suoria sijoituksia Suomeen ei ollut juuri lainkaan.

Suomen ulkomainen nettovelka kasvoi vuoden aikana 43 mrd. markkaa ja oli vuoden lopussa 179 mrd. markkaa. Valtion velkaa ulkomaisesta nettovelasta oli 53 mrd. markkaa. Ulkomaisen nettovelan suhde bruttokansantuotteeseen kasvoi vuoden 1990 lopun 26 prosentista vuoden 1991 lopun 35 prosent-

tiin. Tästä kasvusta vaihtotaseen alijäämä aiheutti noin puolet ja valuuttakurssimuutosten vaikutus velan markka-arvoon loput.

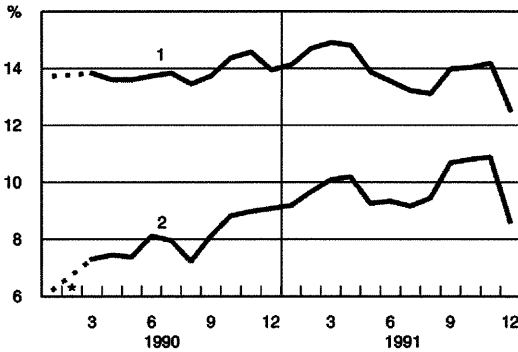
Luotonannon kasvu pysyi hitaana

Taloudellisen epävarmuuden nopea lisääntyminen rajoitti yleisön velkaantumishalukkuutta, ja luottojen kysyntä jäi vähäiseksi. Lisäksi pankit tiukensivat vakuusvaatimuksiaan kasvaneiden luottotappioriskien ja alentuneiden vakuusarvojen takia, mikä osaltaan heikensi luottojen saatavuutta. Pankkien kokonaisluotonannon kasvu, joka 12 kuukauden muutoksella mitattuna oli noin 10 % vuoden 1990 lopussa, lähes pysähtyi vuoden 1991 loppuun mennessä. Pankkien markkamääräinen antolainauskanta säilyi ennallaan vuoden aikana (kuvio 14).

Uusia asuntoluottoja otettiin noin 15 % vähemmän kuin edellisellä vuonna. Niin ikään uusia kulutusluottoja nostettiin vuoden aikana vähemmän kuin vuonna 1990. Kotitalouksien ulkomaisen luotonoton vapauttaminen lokakuun alusta alkaen ei sanottavasti näkynyt ulkomaisten luottojen otossa. Tämä johtui osaltaan devalvaatio-odotuksista ja osaltaan ulkomaisiin luottoihin liitetystä verrattain suurista välituskustannuksista.

Yritykset nostivat uusia markkaluottoja lähes saman verran kuin edellisellä vuonna. Edellisvuoti-

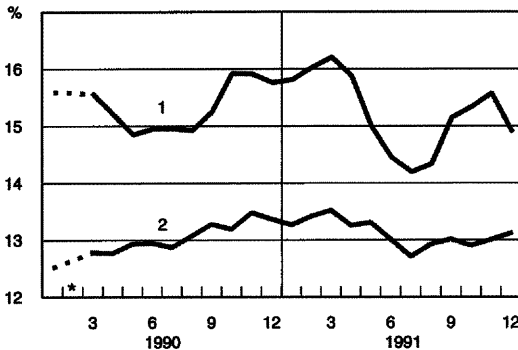
Kuvio 15.
UUSIEN LUOTTOJEN KORKO

1. Uusien markkaluottojen korko
2. Uusien markkaluottojen korko vähennettynä kuluttajahintojen muutoksella

* Lakko

Kuvio 16.
PANKKIEN KOTITALOUSLUOTTOJEN KOROT

1. Uudet kulutusluotot
2. Uudet asuntoluotot

* Lakko

sesta poiketen yritysten valuuttaluottokanta pieneni alkusyksystä valuuttakurssiodotusten takia. Vuoden lopussa pankkien välittämien valuuttaluottojen kanta oli lähinnä devalvaation johdosta 10 mrd. markkaa suurempi kuin edellisen vuoden lopussa eli 115 mrd. markkaa.

Kaikkien uusien markkamääräisten luottojen keskiporko säilyi ennallaan edellisvuotiseen verrattuna (kuvio 15). Uusien asunto- ja kulutusluottojen keskiporko pysyi lähes muuttumattomana (kuvio 16).

Kannattavuusvaikeuksiin joutuneiden yritysten velkojen uudelleenjärjestelyiden takia yritysten uusien markkaluottojen keskiporko aleni hieman vuoden 1990 korkoon verrattuna.

Rahamarkkinoiden interventiojärjestelmissä vähäisiä muutoksia

Suomen Pankin interventiojärjestelmissä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia vuoden aikana. Päiväikkunajärjestelmästä vuoden mittaan saadut kokemukset osoittivat, että pankkien maksuvalmiuden kiristymisen heijastuu tarkoitetulla tavalla nopeasti pankkien välisten markkinoiden yön yli -korkoon. Toisaalta järjestelmän ongelmana on, että se voimistaa lyhytaikaisten korkojen heilahteluja. Vuoden alussa Suomen Pankki otti keskuspankin ja pankkien välisessä rahamarkkinakaupassa käyttöön pankkien sijoitustodistusten rinnalle arvopapereiden repo- eli takaisinostosopimukset.

Takaisinostosopimuksen mukaan keskuspankkirahoitukseen oikeutettu pankki myy omasta salakustaan arvopapereita Suomen Pankille määräajaksi saadakseen rahoitusta. Kaupantekohetkellä sovitaan arvopaperit myyvän pankin kanssa kaupan kohteena olevien arvopapereiden takaisinostopäivä ja -hintaa. Repo-kauppojen käyttöönotto heijastaa osittain Suomen Pankin pyrkimystä rajoittaa keskuspankkirahoitukseen liittyvää riskiä. Repo-kauppoja on käytetty pääasiassa suurten maksuvalmiusvaihteluiden tasaamiseen.

Suomen Pankki hyväksyi repo-kauppojen perustaksi markkamääräiset valtion liikkeeseen laskemat velkasitoumukset ja joukkovelkakirjat sekä markkamääräiset keskuspankkirahoitukseen oikeutettujen pankkien liikkeeseen laskemat sijoitustodistukset ja joukkovelkakirjat. Kaupankäynnin kohteeksi saatettiin Suomen Pankin harkinnan mukaan hyväksyä myös muita markkamääräisiä sijoitustodistuksia. Käytännössä valtaosa repo-kauppojen kohteena olleista velkasitoumuksista oli pankkien sijoitustodistuksia. Huomattava osa takaisinostosopimuksista oli kuukauden pituisia. Vuoden lopussa Suomen Pankin hallussa olleiden takaisinostosopimusten arvo oli 2 725 milj. markkaa ja sijoitustodistusten arvo 9 157 milj. markkaa.

Joustavaa peruskorkoa harkittiin

Peruskorko pidettiin vuoden 1991 aikana ennallaan 8.5 prosentissa. Vaikka peruskoron merkitys rahoituspoliittisena välineenä on vuosien mittaan vähentynyt, on peruskorko edelleen laajalti käytössä sekä talletusten että luottojen viitekorkona. Peruskoron ja markkinakorkojen välinen ero pysyi suurena koko vuoden. Pankkivaltuusto kävi kokouksissaan useita keskusteluja peruskoron jäykkyyden aiheuttamista ongelmista sekä peruskorkojärjestelmän joustavuuteen tähtäävistä vaihtoehdoista. Päätöksiä järjestelmän muuttamisesta ei vuoden aikana kuitenkaan tehty.

RAHOITUSMARKKINAT

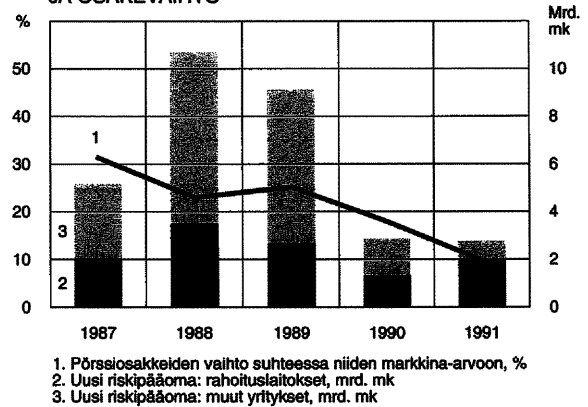
Pääomamarkkinoiden toiminta painottui joukkovelkakirjamarkkinoihin

Jo toisena vuonna peräkkäin pörssiyrityillä ei ollut yhtään uutta maksullista yleisöantia. Korkeiden korkojen ja pörssiyrityiden mittavien tappioiden vuoksi osakkeiden hinnat alenivat voimakkaasti koko vuoden. Aivan vuoden lopussa pörssikurssit kuitenkin kääntyivät nousuun. Pörssivaihto pieneni edelleen huomattavasti edellisvuotiseen verrattuna (kuvio 17), ja pörssilistalta poistui useita yrityksiä.

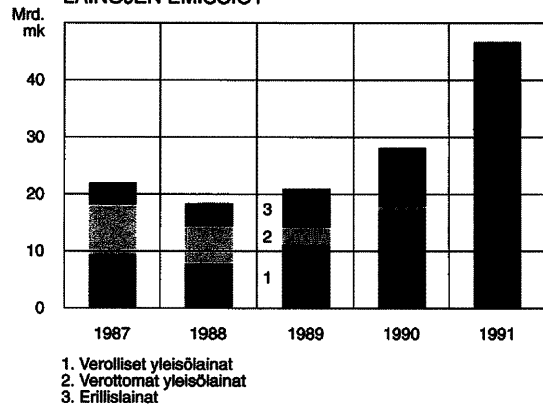
Pääomamarkkinoiden toiminnan painopiste oli edellisen vuoden tapaan joukkovelkakirjamarkkinoilla, joiden houkuttelevuutta erityisesti kotitalouksien kannalta lisäsi vuoden alussa voimaan tullut 10 prosentin lähdevero. Valtiontalouden heikentyminen lisäsi valtion kotimaista luotonottoa: valtion obligatioemissioiden määrä kasvoi 11 mrd. markkaan. Myös pankit laskivat aikaisempaa selvästi runsaammin liikkeeseen joukkovelkakirjalainoja. Verottomia lainoja ei laskettu liikkeeseen lainkaan (kuvio 18).

Verollisia yleisölainoja emittoitiinkin kaikkiaan 31 mrd. markan edestä, mikä parantaa jälkimarkkinoiden kehittymismahdollisuuksia. Helsingin Arvopaperipörssin osuus lainojen kaupasta kuitenkin pieneni edelleen vaihdon siirryttyä pääasiassa pörssin ulkopuolelle pankkeihin ja pankkiiriliikkeisiin. Ulkomaisille sijoittajille markkamääräisiä lainoja myytiin runsaan 21 mrd. markan edestä.

Kuvio 17. PÖRSSIYHTIÖIDEN RISKIPÄÄOMAN HANKINTA JA OSAKEVAIHTO

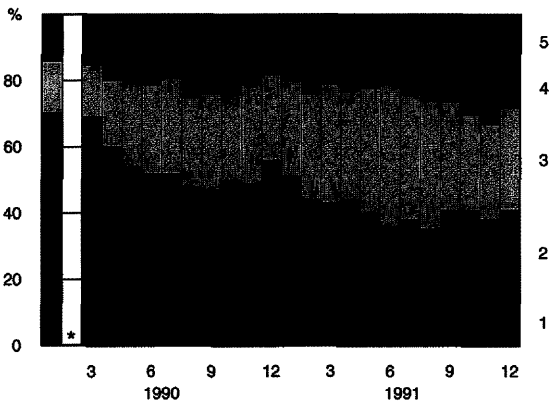
Kuvio 18. MARKKAMÄÄRÄISTEN JOUKKOVELKAKIRJALAINOJEN EMISSIOT

Devalvaation jälkeen ulkomaiset sijoittajat kuitenkin vähensivät jonkin verran markkasijoituksiaan. Nettomääräisesti ulkomaisten sijoittajien hallussa olevien markkamääräisten joukkovelkakirjojen kanta kasvoi 15 mrd. markkaa ja oli vuoden lopussa runsaat 19 mrd. markkaa.

Jälkimarkkinoiden toiminnan kannalta ongelmana olivat edelleen yksittäisten lainojen pienuus ja lainahtojen kirjavuus. Etenkin alkuvuodesta emitoidut joukkovelkakirjalainat olivat yksivuotisen

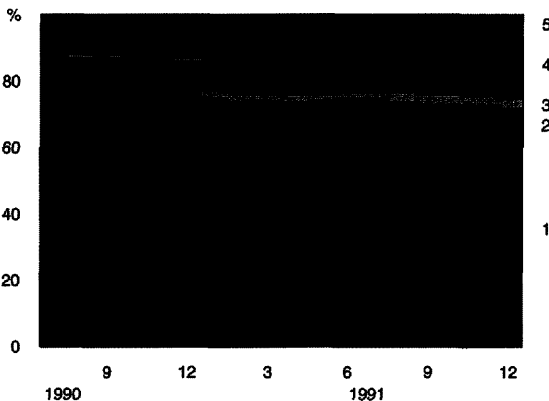
Kuvio 19.
PANKKIEN UUSIEN MARKKALUOTTOJEN
KORKOSIDONNAISUUDET

1. Perus- ja kiinteäkorkoiset (toukokuusta 1990 lähtien vain peruskorkoiset)
2. Kiinteäkorkoiset
3. Heliborsidonnaiset
4. Suomen Pankin pitkiin viitekorkoihin sidotut
5. Pankkien omiin viitekorkoihin ja muihin korkoihin sidotut

* Lakko

Kuvio 20.
PANKKIEN MARKKATALLETUSTEN KORKOSIDONNAISUUDET

1. Peruskorkoiset
2. Heliborsidonnaiset
3. Pankkien omiin viitekorkoihin sidotut
4. Kiinteäkorkoiset
5. Muut

lähdeveron vuoksi erittäin lyhytaikaisia. Myös erillislainoja emittoitiin vielä runsaasti.

Suomalaisten ulkomaan valuutan määräiset joukkovelkakirjaemissiot olivat vajaat 30 mrd. markkaa. Tästä suurin osa oli valtion lainanottoa. Sekä Suomen valtion että useiden suomalaisten pankkien luottokelpoisuus heikkeni jonkin verran,

mikä osaltaan alkoi hankaloittaa ulkomaista lainanottoa.

Pankkien tilanne heikkeni

Talouden tilan nopea heikkeneminen ja lähes koko vuoden korkeina pysyneet korot vaikeuttivat entisestään pankkien taloudellista tilannetta ja nopeuttivat osaltaan pankkisektorissa meneillään olevia rakennemuutoksia. Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin ongelmat muodostuivat niin suuriksi, että kyetäkseen huolehtimaan maan rahajärjestelmän vakaudesta Suomen Pankki joutui ottamaan pankin haltuunsa syyskuussa.

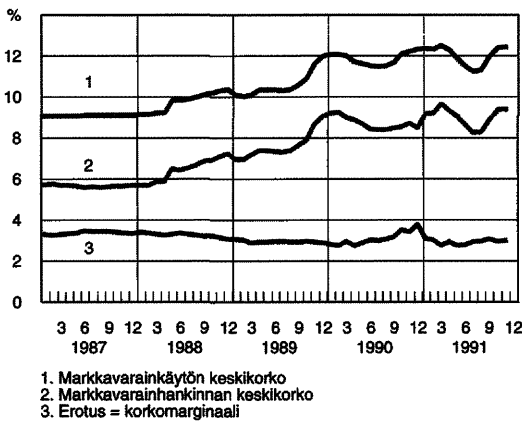
Pankkien luotonanto yleisölle lisääntyi poikkeuksellisen vähän. Pankkien yhteenlaskettu tase kasvoikin vain vähän huolimatta siitä, että devalvaatio nosti valuuttamääräisten saamisten ja velkojen markka-arvoja. Useissa pankeissa taseen loppusumma supistui selvästi, mikä helpotti uuden talletuspankkilain aikaisempaa tiukempien vakavaraisuusvaatimusten täyttämistä.

Pankkien uusista luotoista peruskorkosidonnaisia olivat lähinnä enää vain hallinnollisesti säädellyt luotot (pääasiassa korkotukiluotot), joita myönnettiin edellisvuotista vähemmän. Yleisimpiä markkinaehtoisia viitekorkoja olivat edelleen heliborkorot, mutta myös pitkäaikaisten viitekorkojen ja pankkien omien viitekorkojen käyttö lisääntyi (kuvio 19). Koko markkamääräisestä lainakannasta oli kuitenkin vuoden lopussa vielä runsaat puolet peruskorkosidonnaista. Tästä syystä pankkien rakenteellinen korkoriski säilyi vielä useita vuosia.

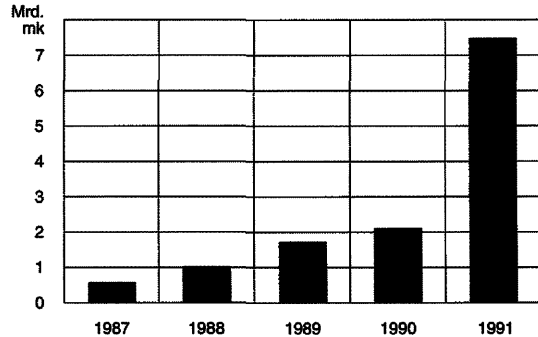
Pankkien varainhankinnan markkinakorkoisuus lisääntyi selvästi. Merkittävin tähän vaikuttanut tekijä oli lähdeveron voimaantulo vuoden alussa. Etenkin alkuvuodesta pankkien välinen kilpailu verottomilta tileiltä vapautuvista poikkeuksellisen runsaista varoista nosti talletuskorkoja. Pankkien markkatalletuksista peruskorkosidonnaisia talletuksia oli vuoden 1991 lopussa edelleen lähes 70 % (kuvio 20).

Lähdeveron voimaantulo ja korkea korkotaso lisäsivät erityisesti alkuvuonna yksityishenkilöiden kiinnostusta joukkovelkakirjasijoituksiin. Pankkien joukkovelkakirjaemissiot kasvoivatkin runsaasti. Jossain määrin näitä emissioita lisäsi myös se, että

Kuvio 21.
PANKKIEN MARKKAVARAINKÄYTÖN JA -HANKINNAN KESKIKORKO SEKÄ NIIDEN EROTUS

Kuvio 22.
TALLETUSPANKKIEN LUOTTO- JA TAKAUSTAPPIOT

etenkin paikallispankit pyrkivät parantamaan vakavaraisuuttaan laskemalla liikkeeseen vastuudebentuurilainoja. Nämä lainat luetaan niiden toissijaiseen omaan pääomaan.

Kassavarantotalletusten vapauttaminen helpotti pankkien taloudellista tilaa. Tämä näkyi myös rahamarkkinakehityksen tasaantumisenä loppuvuotta lukuun ottamatta. Tuolloinhan pankkien maksuvalmius devalvaatiospekulaation vuoksi kiristyi ja niiden sijoitustodistusemissiot lisääntyivät voimakkaasti.

Pankkien markkavarainkäytön ja -hankinnan keskikorkojen ero jäi edellisvuotista pienemmäksi. Lähdeveron korkomarginaalia pienentävä vaikutus oli havaittavissa etenkin alkuvuodesta. Korkomarginaali kasvoi jonkin verran kesällä, jolloin markkinakorot olivat alimmillaan. Korkeoero pieneni kuitenkin jälleen syksyllä devalvaatiospekulaatioiden ja pankkien maksuvalmiuden heikkenemisen noitaessa korkoja (kuvio 21).

Pankeissa asiakkaiden vaikeudet näkyivät luottotappioiden lisääntymisenä ja maksuhäiriöinä sekä järjestelemättömien saamisten kasvuna. Toiminnan rationalisointipyrkimyksistä huolimatta pankkien tulokset heikkenivät selvästi. Eniten pankkien tuloista heikensi se, että luottotappiot kasvoivat moninkertaisiksi edellisvuotisista (kuvio 22). Kannattavuuden nopea heikentyminen sekä osakkeiden ja kiinteistöjen hintojen lasku aiheuttivat useille pankeille vaikeuksia täyttää vakavaraisuusvaatimukset.

SKOP joutui Suomen Pankin haltuun

Pankkisektorin vaikeudet näkyivät kärjistyneesti Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin haltuunotossa. SKOP oli ollut Suomen Pankin ja pankkitarkastusviraston erityistarkkailussa jo syksystä 1989 lähtien, ja valvontaa oli tehostettu koko ajan. Vuoden 1990 lokakuussa valvontaviranomaiset laativat SKOP:lle tervehdyttämisohjelman, jonka mukaan pankin olisi pitänyt päästä vähitellen eroon suurista riskikeskittymistään ja vahvistaa pääomarakennettaan. Saman vuoden lopulla SKOP:n osakepääomaa korotettiin säästöpankkien merkitsemällä osakeannilla. Osakerahoituksella ja eräillä muilla järjestelyillä säästöpankit tukivat SKOP:a kaikkiaan noin 1.8 mrd. markalla. Toukokuussa 1991 pankkitarkastusvirasto, Suomen Pankki ja valtiovarainministeriö perustivat yhteisen työryhmän suunnittelemaan niitä toimenpiteitä, joilla varauduttaisiin mahdolliseen pankkikriisiin.

Loppukesällä 1991 kävi ilmeiseksi, että SKOP ei selviäisi sille asetetuista tervehdyttämistavoitteista ja että sen vaikeudet heijastuisivat myös säästöpankkikenttään. SKOP-ryhmä oli muodostumassa uhaksi Suomen rahoitus- ja pankkijärjestelmän vakaudelle sekä maan maineelle ja luottokelpoisuudelle. Kun sekä koti- että ulkomaisilla markkinoilla syyskuun 19. päivänä ilmeni selvä epäluottamus SKOP:a kohtaan, päätti Suomen Pankki kiirehtiä suunnitelmien täytäntöönpanoa.

Luottamuksen palauttamiseksi Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin toimintaan Suomen Pankki otti sen heti hallintaansa. Samalla SKOP:n johdossa tehtiin uudelleenjärjestelyjä.

SKOP:n toiminnan tervehdyttämisen ja riskien poistamisen käytännön järjestelyjä varten Suomen Pankki perusti kolme holdingyhtiötä. SKOP:n osake-enemmistö ja määräysvalta siirrettiin Scopulus Oy:lle 2 mrd. markan määräisellä suunnatulla osakeannilla. Solidium Oy:n tehtäväksi tuli ottaa haltuunsa SKOP-ryhmittymän teolliseen toimintaan liittyvät riski-keskittymät, mikä merkitsi Oy Tampella Ab:n osake-enemmistön ja lainakannan siirtymistä Solidiumille. Sponda Oy puolestaan purkaa osake- ja kiinteistösijoituksiin liittyviä riskikeskittymiä. Holdingyhtiöiden yhteenlaskettu oma pääoma on 700 milj. markkaa.

SKOP:n kriisin selvittämisestä yhteiskunnalle koituvien kustannusten lopullinen suuruus selviää vasta, kun holdingyhtiöille siirretyt omaisuuserät on myyty. Kaikkiaan Suomen Pankki joutuu sitomaan järjestelyihin varoja noin 14 mrd. markkaa.

Pankkien rakennemuutos jatkui

Pankkien kannattavuuden heikentyminen, vakavaraisuusvaatimusten kiristyminen ja kilpailun voimistuminen ovat alkaneet näkyä pankkien toiminnan järjeistämisenä. Pankkien konttorien lukumäärä supistui runsaalla 200:lla eli 7.5 % ja henkilöstö lähes 3 000 hengellä eli 6.5 %. Lisäksi pankkitoiminta loppui noin 1 700 postitoimipaikassa. Paikallispankkien fuusioituminen nopeutui huomattavasti. Paikallispankkien määrä väheni 70:llä ja oli vuoden lopussa hieman yli 400. Säästöpankkiryhmää koskevat tervehdyttämissuunnitelmat ovat SKOP:n ongelmien vuoksi konkretisoituneet pisimmälle.

Valuutansäännöstely siirtyi historiaan, rahoitusmarkkinat avautuivat edelleen

Vuoden 1991 aikana saatiin päätökseen vuosia jatkunut valuutansäännöstelyn purkaminen. Vuoden alussa tuli voimaan uusi valuuttalaki. Sen pääperiaate on, että valuuttatoimet ovat sallittuja, ellei Suomen Pankki ole määrännyt niitä erikseen luvan-

varaisiksi. Valuuttamääräyksissä säilyi kuitenkin edelleen velvollisuus antaa Suomen Pankille tilastointia varten tietoja valuuttatoimista.

Vuoden 1991 alusta lähtien Suomen Pankki kumosi jäljellä olleen valuutansäännöstelyn lukuun ottamatta yksityishenkilöiden ja yksityishenkilöihin rinnastettavien yhteisöjen ulkomaista luotonottoa. Merkittävimmät kumotut määräykset olivat lyhytaikaisia pääomanliikkeitä koskeneet rajoitukset sekä kielto myydä ennen 1.2.1990 liikkeeseen laskettuja joukkovelkakirjalainoja ulkomaille.

Kun myös kotitalouksien ulkomaista luotonottoa koskenut kielto kumottiin lokakuun alusta, päättyi koko sodanjälkeisen ajan kestänyt valuutansäännöstely kokonaisuudessaan. Samalla myös Euroopan talousaluetta koskevan ETA-sopimuksen vaatimukset tulivat tältä osin täytetyiksi.

Valuutansäännöstelyn purkamisesta huolimatta Suomen Pankki valvoo edelleen rahoituslaitosten ulkomaantoimintoja valuuttapankki- ja valuuttatoimintalupien avulla. Valvonnalla pyritään estämään liiallisten riskien otto ulkomaantoiminnassa.

Vuoden 1991 alusta ulkomaisten pankkien sallittiin perustaa Suomeen sivukonttoreita. Täällä toimineista tytärankeista kolme muuttui sivukonttoriksi. Yksi tytäranke on ilmoittanut muutoksen tapahtuvan vuoden 1992 puolivälissä ja yksi on ilmoittanut pysyvänsä tytärankeina.

Rahamarkkinoiden toiminta-edellytyksiä kehitettiin

Helsingin Rahamarkkinakeskus Oy:n (HRmk) säännöt hyväksyttiin lokakuussa 1991. Rahamarkkinakeskus tarjoaa arvo-osuuksien säilytys- ja selvityspalveluja. Keskuksen tietojärjestelmän rekistereissä pidetään arvo-osuustilejä, joissa säilytetään rahamarkkinoilla kaupankäynnin kohteena olevia arvo-osuuksia. Rahamarkkinakeskus toimii myös rahamarkkinakaupan selvitysyhteisönä. HRmk:n suurimmat osakkeenomistajat ovat Suomen Pankki, heliborpankit (KOP, OKO, PSP, SKOP, SYP) ja valtio. Arvo-osuusjärjestelmään perustuvaa toimintaa oltiin käynnistämässä alkuvuodesta 1992.

Pankkien mahdollisuudet hallita likviditeettitilanteensa paranivat, kun Suomen Pankki otti maa-

liskuussa 1991 käyttöön uuden sekkitilijärjestelmän. Mukana olevat pankit ovat tietoliikenneverkon kautta reaaliaikaisessa yhteydessä Suomen Pankin sekkitilijärjestelmään. Työasemien kautta pankit hoitavat maksunsa omalta sekkitililtään muille sekkitilin haltijoille. Järjestelmän kautta pankit myös välittävät tiedot maksuliikenteeseen liittyvistä katteiden siirroista Suomen Pankkiin kirjattaviksi (maksu-clearing).

Alkuvaiheessa sekkitilijärjestelmään liittyivät heliborpankit, STS-Pankki ja valtiokonttori. Syksyllä käyttäjien määrä lisääntyi, ja vuoden lopussa käyttäjiä oli 16.

Suomen Pankki jatkoi edellisen vuoden lopulla käyttöön ottamaansa kassavarantojen kuittaussojmusmenettelyä. Tämän mukaan Suomen Pankki edellyttää, että keskuspankkirahoitukseen oikeutetut pankit antavat luvan käyttää kassavarantotalletuksia keskuspankkirahoituksen osavakuutena.

Rahamarkkinoiden pelisäännöt luotiin

Pankkitarkastusvirasto ja Suomen Pankki sopivat neuvotteluissaan vuonna 1990, että Suomen Pankki vastaa arvopaperimarkkinain mukaisesta valvonnasta pankkien välisillä rahamarkkinoilla. Tältä pohjalta Suomen Pankki jatkoi pankkien kanssa edellisenä vuonna aloittamia neuvotteluja rahamarkkinoiden pelisääntöjen luomiseksi. Sopimus allekirjoitettiin huhtikuun 24. päivänä 1991. Sopimuksessa määritellään pankkien välisen rahamarkkinakaupan periaatteet ja markkinatakaajana toimivan pankin velvollisuudet. Sopimuksen liiteosassa on määritelty periaatteet, joita pankkien on keskinäisissä sijoitustodistuskauoissaan sovellettava. Periaatteet koskevat hinnoittelua, selvitystä ja virheiden korjaamista. Sopimuksen perusteella perustettiin eettinen toimikunta, johon kuuluu yhdeksän pankkien valitsemaa edustajaa sekä Suomen Pankin edustaja, joka on samalla toimikunnan puheenjohtaja.

Rahoitusmarkkinoiden lainsäädäntö lähestyi Euroopan yhteisöjen direktiivejä

Vuoden 1991 aikana oli valmisteltavana useita rahoitustoimintaa ja rahoituslaitosten valvontaa koskevia lainsäädäntöuudistuksia. Valmistelua nopeuttivat Euroopan talousaluetta (ETA) koskevat sopimusneuvottelut, jotka saatiin päätökseen marraskuussa. Joulukuussa EY:n tuomioistuin kuitenkin kyseenalaisti eräät sopimuksen oikeudelliset osat. Tavoitteena on edelleen, että sopimus tulee voimaan vuoden 1993 alusta lähtien.

Rahoitusmarkkinoiden kannalta ETA-sopimus merkitsee sitä, että Suomen rahoituspalveluja ja pääomanliikkeitä koskevat säädökset on keskeisiltä osiltaan saatettava Euroopan yhteisöjen direktiivien mukaisiksi.

Rahoituslainsäädännön tarkistamistoimikunnan mietintö EY:n säännösten vaatimista muutoksista valmistui vuoden 1992 tammikuussa. Toimikunta esitti, että vuoden 1991 alussa voimaan tullut talletuspankkilainsäädäntö ja vuoden 1992 alussa voimaan tullut rahoitustoimintalaki yhdistettäisiin yhdeksi luottolaitoksia koskevaksi laiksi, joka ottaa huomioon EY:n säännökset, ennen muuta toisen pankkidirektiivin. Lakiesityksen toteutuminen merkitsisi nykyistä vähäisempiä omistusrajoituksia sekä nykyistä tiukempia vaatimuksia konsernitilinpäätöksen, valvonnan, suurien vastuiden ja vaka-varaisuussäännösten kannalta. Tärkeää esityksessä on myös, että Euroopan talousalueella toimiluvan saaneet luottolaitokset eivät sen mukaan vastedes tarvitse erillistä toimilupaa voidakseen tarjota palveluja toisessa maassa joko suoraan tai sivukonttorin kautta. Lain on määrä tulla voimaan ETA-sopimuksen myötä vuoden 1993 alusta.

Tärkeä rahoitusmarkkinoiden toimintaan vaikuttava verouudistus toteutui, kun pankkitalletusten ja joukkovelkakirjojen korkojen verotuksessa siirryttiin vuoden 1991 alussa 10 prosentin lähdeveron käyttöön. Alun perin yksivuotisen lain voimassaoloa jatkettiin vuoden 1992 alusta kahdella vuodella ja vero korotettiin 15 prosenttiin.

Nykyiset lähdeveroratkaisut ovat väliaikaisia. Pääomatulojen verotuksen yhtenäistämistä valtiovarainministeriössä valmistelleen työryhmän tam-

mikuussa 1992 valmistuneen esityksen mukaan kaikkiin pääomatuloihin kohdistettaisiin pohjoismaiseen tapaan 25–30 prosentin suhteellinen vero. Samaa veroprosenttia sovellettaisiin myös yritysverotuksessa. Esityksen mukaan myös korkojen verovähennysoikeus kapenisi.

Myös arvopaperimarkkinoita koskevat lainsäädäntöhankkeet edistyivät vuonna 1991. Elokuun alussa astui voimaan laki sekä arvo-osuusjärjestelmästä että arvo-osuustileistä. Lainsäädännön mukaan osakekirjat ja muut fyysiset arvopaperit korvataan arvo-osuusrekistereihin tehtävillä tilikirjauksilla.

Arvopaperikaupan selvitystä pohtinut työryhmä ehdotti keväällä, että arvopaperikaupan selvitystä säädeltäisiin lailla. Esityksen mukaan arvo-osuusympäristössä harjoitettavan selvityksen tulisi olla luvanvaraista ja viranomaisten valvomaa.

Toimikunta, jonka tehtävänä oli selvittää arvopaperimarkkinoiden lainsäädännön uudistamistarpeet arvopaperikaupakomitean ehdotusten ja Euroopan yhdentymisen aiheuttamien harmonisointipaineiden pohjalta, sai mietintönsä valmiiksi vuoden lopussa. Tärkeimmät ehdotukset laajentaisivat ja täsmentäisivät yleisölle arvopapereita tarjoavien yritysten tiedonantovelvollisuutta.

Lakiesitys sijoitusrahastolain osittaiseksi uudistamiseksi annettiin eduskunnalle syksyllä. Vuoden 1992 alussa voimaan tulleet uudistukset antoivat ulkomaalaisille oikeuden hankkia suomalaisten sijoitusrahastojen osuuksia. Näin uudistukset epäsuorasti mahdollistavat ulkomaalaisten sijoitukset sidottuihin osakkeisiin.

Ulkomaalaisomistusta pohtinut komitea ehdotti kesäkuun lopussa valmistuneessa mietinnössään nykyisten ulkomaalaisomistusta koskevien rajoitusten kumoamista. Omistusrajoitukset poistuisivat esityksen mukaan siten myös luottolaitoksilta ja vakuutusyhtiöiltä.

Syksyllä asetettiin työryhmä, jonka tehtävä oli laatia ehdotus talletuspankkien yhteisestä vakuusrahastosta. Rahaston tehtävänä olisi turvata talletuspankkien vakaata toimintaa ja niiden tallettajien saamiset.

Marraskuussa sai valmiiksi mietintönsä finanssiryhmäkomitea, joka selvitti pankkien ja vakuutusyhtiöiden yhteenliittymiä, toimialarajoja ja yhteistyötä sekä tällaisten liittymien valvontaa. Ehdotuksen mukaan pankit ja vakuutuslaitokset voivat kuulua samaan konserniin ja olla toistensa emon- ja tytäryhtiöitä. Esityksessä yhteistoiminnalle asetetaan kuitenkin tiukkoja toiminnan erillisyyttä, vakaaraisuutta, riskien hallintaa, kilpailua ja asiakkaiden suojaa koskevia ehtoja. Komitea ehdotti myös, että finanssiryhmien valvonta keskitettäisiin uudelle itsenäiselle valvontaviranomaiselle. Tälle elimelle siirrettäisiin pankkitarkastusviraston tehtävien lisäksi merkittävä osa Suomen Pankin valvontaan kuuluvista tehtävistä. Uusi valvontaelin seuraisi ehdotuksen mukaan myös vakuutusyhtiöiden sijoitustoimintaa yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosaston kanssa.

Työeläkerahastotoimikunta, joka pohti työeläkejärjestelmän pitkän ajan rahoitusta ja rahastointiperiaatteita, esitti tammikuussa 1992 valmistuneessa mietinnössään mm., että työeläkevakuutusmaksuista myönnettyjen lainojen korko määräytyisi entistä markkinaehtoisemmin. Esityksen mukaan rahoitiosuutta olisi lisättävä. Jo ennen toimikunnan mietinnön jättämistä tulopoliittisissa neuvotteluissa oli sovittu, että osa eläkemaksuista siirtyisi työntekijöiden itsensä maksettavaksi.

Suomen Pankki oli edustettuna myös korkotukityöryhmässä ja asuntorahoitustyöryhmässä. Korkotukityöryhmän esitysten mukaan nykyiset korkotukijärjestelmät korvattaisiin tarveharkintaisella, lainajärjestelyistä erillisellä pääomatuella. Asuntorahoitustyöryhmän mietinnössä korostettiin erityisesti joukkovelkakirjamarkkinoiden merkitystä pitkäaikaisen asuntorahoituksen tarjoamisen kannalta.

Suomen Pankki oli niin ikään mukana joukkovelkakirjamarkkinoiden kehittämistä pohtineessa työryhmässä, jonka muistio valmistui joulukuussa. Työryhmän esitys sisältää useita käytännön ehdotuksia joukkovelkakirjalainojen jälkimarkkinoiden edistämiseksi.

MUU VIRANOMAISTOIMINTA

JÄRJESTELYT MAKSUSOPIMUSMAIDEN KANSSA

Suomen ja Neuvostoliiton välisten clearingjärjestelyjen lopettamisesta sovittiin 27.12.1990 päivätyin sopimuksin. Maksujen välitys ruplamääräisen clearingtilin välityksellä lopetettiin vuoden 1990 lopussa. Selvitystiliä oli kuitenkin mahdollista käyttää tammikuun 1991 loppuun saakka vuoden vaihteessa suorittamatta olleiden maksujen hoitamiseksi. Helmikuun alussa Suomen Pankki lopetti clearingruplien ostamisen ja myymisen. Samalla pankki lopetti myös ruplan vaihtokurssin noteeraamisen. Ruplamääräisen selvitystilin varat siirrettiin vuoden alussa avatulle Yhdysvaltain dollarin määräiselle ns. lopetustilille. Tämän tilin kautta välitettiin kaikki ne maksut, jotka liittyivät lisenssiviraston vuonna 1990 hyväksymiin clearingvientitoimituksiin, sekä vuoden 1990 tuontiin liittyneet jäljellä olleet maksut. Kaikkien clearingmaksujen välittäminen lopetettiin kesäkuun lopussa 1991. Päätössaldo osoitti tällöin Suomen 0.3 milj. dollarin velkaa Neuvostoliitolle. Entisen Neuvostoliiton viranomaiset eivät ole toistaiseksi antaneet ohjeita lopetustilillä olevien varojen siirtämisestä ja tilin sulkemisesta.

Clearingtilin tasapainottamiseksi siirrettiin vuoden 1987 alussa 285 milj. ruplaa korolliselle erityistilille. Neuvostoliiton tilivelan viimeinen maksuerä,

60 milj. ruplaa, erääntyi maksettavaksi vuoden 1991 lopussa. Entisen Neuvostoliiton velkojen Pariisin klubissa sovitun uudelleenjärjestelyn mukaisesti erityistilivelka siirtyi maksettavaksi vuoden 1993 alussa.

Vuonna 1991 Suomella oli Bulgarian kanssa clearingmaksujärjestelmä maksujen välittämiseksi Suomesta Bulgariaan. Järjestelmää on pidetty yllä, jotta Bulgaria voisi maksaa tilivelkaansa clearingin kautta tapahtuvilla tavaratoimituksilla. Bulgarian velka oli vuoden lopussa 34 milj. markkaa, kun se vuoden 1990 lopussa oli ollut 75 milj. markkaa.

KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ

Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF)

Valuuttarahaston hallintoneuvosto päätti vuonna 1990 korottaa rahaston pääomaa. Tavoitteena oli toteuttaa päätös ennen vuoden 1991 loppua. Korotus kuitenkin lykkäytyi, ja sen odotetaan toteutuvan vuoden 1992 aikana. Tämä rahaston yhdeksäs jäsenosukorotus lisää jäsenosuuksia 50 prosentilla. Eduskunnan hyväksymän esityksen mukaisesti Suomen Pankki maksaa Suomen valtion puolesta jäsenosuuden lisäyksen 286.9 milj. erityistä nosto-oikeutta (SDR). Suomen jäsenuus kasvaa siten noin 5.1 mrd. markkaan.

Valuuttarahaston ns. väliaikaiskomitean toukuun kokouksessa pääpaino oli Persianlahden sodan jälkeisen taloudellisen tilanteen arvioinnissa. Väliaikaiskomitean lokakuun kokouksessa, joka pidettiin rahaston ja Maailmanpankin yhteisen vuosikokouksen yhteydessä Bangkokissa, kiinnitettiin erityistä huomiota markkinatalouteen siirtyvien entisten sosialististen maiden taloudelliseen tilanteeseen ja sopeutussuunnitelmiin. Suomen Pankin johtokunnan puheenjohtaja ja IMF:n hallintoneuvoston jäsen Rolf Kullberg toimi vuosina 1990 ja 1991 väliaikaiskomiteassa Pohjoismaiden edustajana.

Pohjoismailla on rahaston johtokunnassa yhteisedustus, ja Suomella oli vuonna 1991 IMF:n johtokunnan varsinaisen jäsenen paikka. Tätä lokakuun 1991 lopussa päättynyttä kaksivuotista tehtävää hoiti osastopäällikkö Markus Fogelholm Suomen Pankista. Pohjoismaiden yhteisedustuksen edellyttämää kannanottojen valmistelua hoiti kertomusvuonna Suomen Pankki.

Kansainvälisen valuuttarahaston tutkintaryhmä vieraili Suomessa touko-kesäkuun vaihteessa. Tutkinta oli rahaston IV sopimusartiklan mukainen suppea konsultaatio, jollainen pidetään joka toinen vuosi. Konsultaatiossa tutkintaryhmä perehtyi Suomen talouden tilaan ja harjoitettuun talouspolitiikkaan.

Kansainvälinen järjestelypankki (BIS)

Kansainvälisen järjestelypankin työssä olivat edelleen keskeisenä teemana Euroopan integraatioon liittyvät rahoitusjärjestelyt. Kuukausikokouksissa vaihdettiin tietoja markkinakehityksestä sekä pohdittiin raha- ja valuuttamarkkinoiden vakauteen liittyviä kysymyksiä.

Integraatiokysymykset

Euroopan vapaakauppaliitto (Efta) ja Euroopan yhteisöt (EY) sopivat Euroopan talousalueen (ETA) perustamisesta. Neuvottelutuloksen parafointi lykääntyi kuitenkin vuoden 1992 puolelle ETA:n tuomioistuinta koskevan erimielisyyden vuoksi. Sopimus allekirjoitettaneen vuoden 1992 alkupuolella. Suomen eduskunta päättää sopimuksen vahvistamisesta vuoden 1992 aikana.

Suomen Pankin edustajat osallistuivat Eftan sekä Eftan ja EY:n yhteiseen Euroopan talousaluetta koskevaan virkamiestason valmistelutyöhön, jossa käsiteltiin pääomanliikkeiden, rahoituspalvelujen ja omistamisen vapauttamista.

Länsi-Euroopan integraation etenemistä ja neuvotteluja valvovassa erityiselimessä, integraationeuvottelukunnassa, toimi Suomen Pankin edustajana johtokunnan puheenjohtaja Rolf Kullberg ja hänen varajäsenenään pankinjohtaja Markku Puntila.

Ulkoasiainministeriön asettamassa Efta–EY-seurantatoimikunnassa oli Suomen Pankin edustajana johtokunnan jäsen Esko Ollila ja varajäsenenä johtaja Matti Vanhala. Seurantatoimikunnan alaisuudessa toimii lukuisia valmistelujaostoja. Suomen Pankilla oli edustajat niissä valmistelujaostoissa, joiden käsittelemät asiat koskivat pääomanliikkeitä, rahoituspalveluja, ulkomaista omistusta, talous- ja rahapoliittista yhteistyötä sekä tilastoyhteistyötä.

Muu kansainvälinen yhteistyö

Pohjoismaainen finanssivaliokunta (NFU) käsitteli mm. Kansainvälisessä valuuttarahastossa esiin tulevia asioita. Valiokunta pyrki vaikuttamaan toiminnallaan siihen, että pohjoismaiset näkökannat tulevat paremmin esiin valuuttarahaston työssä. Entisten sosialististen maiden integroituminen markkinatalousjärjestelmään ja kansainvälisten järjestöjen toimintaan oli yksi keskeinen aihe valiokunnan työskentelyssä. Valiokunnan puheenjohtajana toimi johtaja Matti Vanhala Suomen Pankista.

Suomen Pankki osallistui Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) työhön mm. pääomanliikkeiden ja palvelumaksujen komitean, rahoitusmarkkinakomitean, talouspoliittisen komitean sekä näiden komiteoiden työryhmien työskentelyn kautta. Valuutansäännöstelyn lopullinen purkaminen Suomessa mahdollisti Suomen pääomanliikkeiden ja palvelumaksujen vapauttamissäännösten tekemien varaumien selvän vähentämisen. Koska OECD vuonna 1989 laajensi vapautettavien pääomanliikkeiden ja palvelumaksujen piiriä, oli Suomen kuitenkin tehtävä eräitä uusia rahoituspalveluja koskevia varaumia.

OECD:n talouspoliittinen komitea keskittyi käsittelemään pääosin kokonaistaloudellista kehitystä ja talouspolitiikan koordinoitua. Yksittäisten jäsenmaiden talouksia ja talouspolitiikkaa seurattiin myös tiiviisti.

Kansainvälisen kaupan vapauttamiseen tähtäävät monenkeskiset neuvottelut Gattin eli tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen merkeissä jatkuivat edelleen. Tämän nk. Uruguay'n kierroksen myötä on tarkoitus tullien alentamisen lisäksi myös saattaa sopimuksen piiriin uusia kaupan aloja, kuten maatalous ja palvelukset. Neuvotteluissa ei kuitenkaan päästy yhteisymmärrykseen vuoden aikana. Kierroksen lopullisen kohtalon on määrä ratketa vuoden 1992 alkupuoliskolla. Suomen Pankin edustajat osallistuivat kotimaiseen valmistelutyöhön asiantuntijaryhmissä. Pankin edustajana Gatt-neuvottelukunnassa oli pankinjohtaja Esko Ollila ja varajäsenenä johtaja Matti Vanhala.

Aiempien vuosien tapaan Suomen Pankki oli tarkkailijana sekä Kansainvälisen talousyhteistyöpankin (MBES) neuvoston että Kansainvälisen investointipankin (MIB) neuvoston kokouksessa. Lisäksi Suomen Pankki järjesti syyskuussa IX suomalais-neuvostoliittolaisen pankkiseminaarin.

VALUUTTAVARANNON HOITO

Valuuttavarannon sijoittamisen periaatteita ei vuoden 1991 aikana muutettu. Markan ecukytkenän vaikutusta valuuttavarannon hoitoon arvioitiin kuitenkin perusteellisesti, samoin Yhdysvaltain dollarin ja Japanin jenin asemaa varantovaluuttoina. Osin kytkenästä riippumatta EMS-markkinoiden ja ecun osuutta sijoituksissa lisättiin vuoden aikana.

Suomen Pankin vaihdettava varanto sijoitettiin perinteiseen tapaan pääasiassa valtioiden liikkeesen laskemiin velkasitoumuksiin, valuuttatalletuksiin, kultaan ja IMF:n erityisiin nosto-oikeuksiin turvallisuus- ja likvidiysvaatimusten mukaisesti. Tärkeimmät sijoitusvaluutat olivat Yhdysvaltain dollari, Saksan markka, Ranskan frangi, Ison-Britannian punta, Alankomaiden guldeni, ecu ja Japanin jeni. Kullan määrä valuuttavarannossa säilyi ennallaan. Vuonna 1991 varannon sijoittamiseen

liittyvien riskien hallintaa tehostettiin ja päätöksentekojärjestelmää selkiytettiin.

Vaihdettavan varannon pääerien jakauma ja muutos vuoden 1991 aikana olivat seuraavat:

	Varanto 31.12.90	Muutos	Varanto 31.12.91
	milj. mk		
Kulta	2 180	+0	2 180
Erietyiset nosto-oikeudet	791	+141	932
Varanto-osuus IMF:ssä	783	+353	1 136
Vaihdettavat valuutat, netto	33 451	-4 115	29 336
Yhteensä	37 205	-3 621	33 583

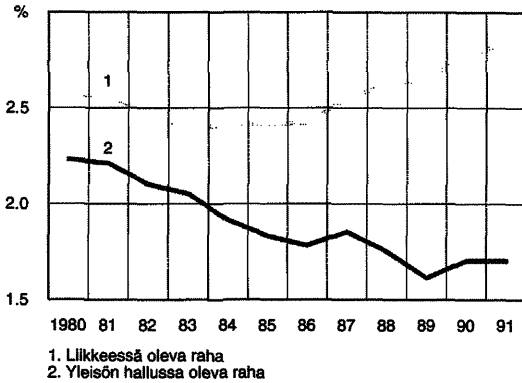
MAKSUTASETILASTOINNIN UUDISTUKSIA

Vuonna 1990 aloitettu maksutasetilastoinnin tiedonhankintajärjestelmän rakentaminen saatiin päätökseen, kun ulkomaisia rahoitussaamisia ja -velkoja koskeva kysely käynnistettiin kertomusvuoden alussa. Maksutaseen laadinta perustuu nyt Suomessa, kuten useimmissa Länsi-Euroopan maissa, ulkomaisten maksujen kattavaan seurantaan ja sitä täydentäviin kyselyihin, joilla hankitaan tietoja ulkomaisista saamisista ja veloista sekä arvopaperikaupasta.

Ulkomaisia rahoitussaamisia ja -velkoja koskevan kuukausittaisen kyselyn vastaajina ovat rahoituslaitokset ja runsaat 100 teollisuuden ja kaupan alan yritystä sekä joukko kuntia. Kyselyyn kuuluvat valitaan tilastollisin perustein yhdistelemällä yritysrekisterin ja yritysten ulkomaisen maksuliikenteen tietoja.

Maksutaseen tiedonhankintaa ja laadintamennettelyä kehitettäessä on otettu huomioon Kansainvälisen valuuttarahaston maksutasekäsikirjan muutokset, jotka tulevat voimaan vuoden 1993 alussa. Tiedonhankintajärjestelmän muutokset ovat aiheuttaneet maksutaseaikasarjoissa katkoksia, ja ainakin väliaikaisesti tilastovirheen vaihtelu näyttää suurentuneen. Toisaalta Suomen maksutaseen uusi esitystapa vastaa paremmin kansainvälisiä suosituksia.

Kuvio 23.
LIIKKEESSÄ OLEVA RAHA
 % BKT:sta

MAKSUVÄLINEHUOLTO

Liikkeessä olevan rahan määrä pysyi vuoden 1991 aikana lähes ennallaan. Tämä johtui Suomen taloudellisesta tilanteesta, joka vuoden loppupuolella vähensi liikkeessä olleen setelistön määrää. Vuoden lopussa setelistöä oli liikkeessä 13 306 milj. markkaa ja metallirahaa 1 222 milj. markkaa. Suhteessa bruttokansantuotteeseen sekä yleisön hallussa että pankkien kassoissa olevan rahan määrä kasvoi edelleen (kuvio 23), kun nimellinen bruttokansantuote supistui.

Vuoden 1986 setelisarjan uusien Litt. A -seteleiden liikkeeseenlasku alkoi 20.11.1991. Liikkeeseen laskettiin 1000, 500, 100 ja 50 markan setelit. Sen sijaan 10 markan setelistä ei valmistettu Litt. A -seteliä, koska 10 markan seteli aiotaan korvata metallirahalla vuoden 1993 lopulla.

Litt. A -setelit sisältävät uusia aitoustekijöitä, joiden avulla pyritään estämään väärennöksiä ja helpottamaan mahdollisten väärennösyristysten havaitsemista. 1000 ja 500 markan seteleihin on lisätty kinegrammi, kun taas 100 ja 50 markan seteleissä on nimellisarvon ilmaiseva piilokuvio. Lisäksi 100 ja 50 markan seteleissä on varmuuslankana sukeltava hologrammilanka. Kaikissa Litt. A -seteleissä on lisäksi mikropainatuksella painettua tekstiä.

Vuoden 1990 lopulla aloitetun metallirahauudistuksen ensimmäisen vaiheen aikana on 50 pennin kolikoista 55 % ja 10 pennin kolikoista 35 % vaihtunut uusiksi. Liikkeestä poistettavista 20 pennin rahoista oli vuoden lopussa palautunut 42 % ja 5 pennin rahoista 23 %.

Marraskuussa Suomen Pankki tarkisti rahalaitosten kanssa solmimansa käteisvaraluottosopimuksen mukaisesti käteisvaraluottojen vähennyseränä huomioon otettavia omavastuuosuuksia. Niiden yhteismäärä suhteessa yleisön hallussa olevaan rahan pidettiin ennallaan. Tarkistetut omavastuut jaettiin pankkien kesken aiemman tavan mukaan suhteessa niiden käyttelytilitalletuksiin.

Uudet tehokkaat setelien lajittelukoneet on otettu käyttöön pääkonttorissa sekä Kuopion, Oulun, Tampereen ja Turun konttoreissa. Muiden Suomen Pankin konttoreiden merkitys rahahuollon hoitamisessa on vähentynyt. Pankkivaltuusmiehet päättivät tämän vuoksi 25.10.1991 valtioneuvoston suostumuksen jälkeen lakkauttaa Joensuun, Mikkelin, Porin ja Rovaniemen konttorit 30.6.1992 mennessä ja Jyväskylän, Kotkan, Lahden ja Vaasan konttorit 30.6.1994 mennessä.

MUU TOIMINTA

TUTKIMUS JA TALOUDELLINEN ANALYYSI

Vuonna 1991 Suomen Pankissa tehdyt tutkimukset ja selvitykset painottuivat rahoitusmarkkinoita koskeviin kysymyksiin. Huomiota kiinnitettiin erityisesti riskien seurannan ja markkinoiden valvonnan, keskuspankin interventio- ja sijoituspolitiikan sekä raha- ja valuuttamarkkinoiden vakauden ja toimivuuden tutkimukseen. Myös rahoitusmarkkinoiden tehokkuuteen, pääomatulojen verotukseen ja maksujärjestelmän kehittämiseen liittyviä aiheita selvitettiin. Keskeisellä sijalla tutkimustoiminnan kysymyksenasettelussa olivat markkinoiden kansainvälistyminen ja integroituminen.

Pankin tutkimustoiminnalla pyrittiin edelleen lisäämään myös keskuspankkipolitiikan valmistelua tukevaa kokonaistaloudellista asiantuntemusta. Analyysin kohteena olivat mm. suorat sijoitukset ulkomaille, inflaatio, talouden rakenne sekä kilpailukyky. Varsin paljon selvitettiin myös idänkaupan muutoksiin ja idäntalouksien kehitykseen liittyviä kysymyksiä.

Taloudellisen tilanteen seurannassa kiinnitettiin erityistä huomiota laman aiheuttamiin ongelmiin, kuten velkaantumiseen, konkurssiin ja rahoitusjärjestelmän riskeihin. Pankin toimintaym-

päristön lähitulevaisuuden kehitystä hahmoteltiin suhdanne-ennusteilla. Lisäksi tehtiin keskipitkän aikavälin laskelmia, joiden avulla pyrittiin arvioimaan erilaisten talouspolitiikan vaihtoehtojen vaikutuksia kansantalouteen. Laskelmien avulla mm. vertailtiin yhtäältä kotimaisten kustannusten alentumisen ja toisaalta markan devalvoimisen vaikutuksia talouden tasapainoon.

TIEDOTUS JA JULKAISUT

Suomen Pankin päätösten pikatiedottamista tehostettiin ja laajennettiin. Pankkien ohella myös pankkiiriliikkeet otettiin pikatiedottamisen piiriin.

Pankki järjesti uusien seteleiden liikkeeseenlaskun yhteydessä tiedotuskampanjan, jonka teemanä oli aidon setelin tunnistaminen. Kampanjamateriaali käsitti esitteitä, videoita ja TV-tietoiskuja. Myös pankin esitemateriaali uudistettiin.

Suomen Pankin englanninkielinen kuukausijulkaisu ilmestyi 11 kertaa. Lisäksi julkaistiin Suomen rahoitusmarkkinoita käsittelevä erikoisnumero. Vuosikirja ja Suomen joukkovelkakirjalainat -julkaisu ilmestyivät normaaliin tapaan. Tutkimusjulkaisujen A-sarjassa julkaistiin neljä ja D-sarjassa

yksi teos.¹ Keskustelualoitteita eli pankin eri osastoilla tehtyjä tutkimuksia ja selvityksiä julkaistiin 26.

HALLINTO JA HENKILÖSTÖ

Pankkivaltuusmiehet päättivät lakkauttaa pankin kahdestatoista haarakonttorista kahdeksan. Lakkautettavien konttorien toiminta päättyy vuosien 1992–1994 aikana. Jäljelle jäävät Kuopion, Oulun, Tampereen ja Turun konttorit hoitavat alueellista rahoitusta.

Myös pääkonttorin organisaatiota järjestettiin uudelleen. Riskienseurantaosasto yhdistettiin rahoitusmarkkinaosastoon. Muutoksella pyrittiin tehostamaan rahoitusmarkkinoiden seurantaa. Idänkaupan osasto lopetettiin ja sen tilalle perustettiin idäntalouksien yksikkö. Yksikön tehtävänä on seurata ja tutkia entisen Neuvostoliiton ja itäisen Keski-Euroopan maiden talouskehitystä. Jäljellä olevan valuutansäännöstelyn päätyttyä vuoden aikana valuutantarkkailuosastosta muodostettiin tilasto-osasto.

Pääkonttorin henkilökunnan määrä oli vuoden 1991 lopussa 703 ja haarakonttorien 172 henkeä. Henkilöstöä oli eri syistä virkavapaana yhteensä 48 henkeä. Määräaikaisia henkilökunnasta oli 53. Pääkonttorin henkilökunta väheni vuoden aikana 6 hengellä ja haarakonttorien henkilökunta 14 hengellä.

Suomen Pankin palkkausjärjestelmää muutettiin kertomusvuonna merkittävästi. Ylimpien esi-

miesten ja asiantuntijoiden palkkauksessa siirryttiin sopimuspalkkajärjestelmään. Uudistuksella pyritään lisäämään palkkauksen kannustavuutta. Henkilöstön kehittämisessä keskityttiin asiantuntemuksen lisäämiseen ja tietotekniikkakoulutukseen. Koulutusmenot olivat 3.5 % pankin palkkasummasta.

TIETOJENKÄSITTELY

Vuonna 1991 pankin tilijärjestelmää kehitettiin edelleen. Sijoitus- ja valuuttakaupan toimintojen pohjaksi valittiin ns. Atlas-järjestelmä, jonka asennusprojekti käynnistyi. Liikepankkien Suomen Pankissa olevien sekkitilien käsittelyjärjestelmä valmistui. Järjestelmässä ovat 14 pankin lisäksi käyttäjinä valtiokonttori ja Helsingin Rahamarkkinakeskus. Muita keskeisiä järjestelmähankkeita olivat pankkien riskien seurannan ja rahoitusmarkkinoiden tilastoinnin kehittäminen.

Koko pankin käytössä olevaa toimistojärjestelmää uusittiin ohjelmisto- ja laitehankinnoin. Uusia mikrotietokoneita ostettiin 165. Näistä valtaosa korvasi vanhentuneita laitteita. Keskuslaitteisto UNISYS A10 korvattiin tehokkaammalla A16-laitteistolla.

Tietotekniikan koulutuksen painopiste oli toimistojärjestelmän sekä erityisesti sijoitus- ja valuuttakauppajärjestelmän toimintojen ja laitteiston käytön opetuksessa. Koulutuspäiviä kertyi yhteensä noin 1200.

¹ Luettelo pankin julkaisuista vuonna 1991 on liitteenä.

TILINPÄÄTÖS

TASE, mk

VASTAAVAA

Kulta ja valuuttasaamiset (1)				
Kulta	2 179 802 017,91		2 179 696 424,90	
Erityiset nosto-oikeudet	931 535 284,74		790 581 329,78	
Varanto-osuus Kansainvälisessä valuuttarahastossa	1 135 846 675,93		782 810 125,17	
Vaihdettavat valuutat	29 381 274 595,27		33 478 346 774,33	
Sidotut valuutat	34 014 146,20	33 662 472 720,05	75 235 382,68	37 306 670 036,86
Muut ulkomaiset saamiset (1)				
Markkaosuus Kansainvälisessä valuuttarahastossa	2 259 524 222,07		2 198 316 577,83	
Määräaikainen saaminen	430 135 277,94	2 689 659 500,01	375 824 172,00	2 574 140 749,83
Saamiset rahoituslaitoksilta (2)				
Sijoitustodistukset	9 157 106 580,43		9 410 772 579,49	
Arvopaperit takaisinmyyntisitoumuksin	2 725 101 521,48		–	
Käteisvaraluotot	3 527 812 000,00		3 426 520 000,00	
Joukkovelkakirjat	1 765 305 000,00		2 115 105 000,00	
Muut	237 900 000,00	17 413 225 101,91	237 900 000,00	15 190 297 579,49
Saamiset julkiselta sektorilta (3)				
Joukkovelkakirjat	3 094 000,00		83 200,00	
Valtion metallirahavastuu	1 372 399 014,20	1 375 493 014,20	1 313 622 764,20	1 313 705 964,20
Saamiset yrityksiltä (4)				
Kotimaisten toimitusten rahoitus (KTR)	878 707 053,00		1 222 916 303,75	
Joukkovelkakirjat: KTR	207 266 832,70		254 141 463,50	
Joukkovelkakirjat: Muut	1 700 000,00		8 300 000,00	
Muut	200 625 708,81	1 288 299 594,51	193 065 193,15	1 678 422 960,40
Muut saamiset (5)				
Rahamarkkinoiden vakauttamislainat	1 730 000 000,00		–	
Siirtosaamiset	1 033 769 691,14		769 820 377,78	
Muut	152 697 278,91	2 916 466 970,05	130 666 583,86	900 486 961,64
YHTEENSÄ		59 345 616 900,73		58 963 724 252,42

VASTATTAVAA

Valuuttavelat (1)				
Vaihdettavat valuutat	44 983 951,16		26 685 708,71	
Sidotut valuutat	1 211 087,20	46 195 038,36	956 606 469,74	983 292 178,45
Muut ulkomaiset velat (1)				
Kansainvälisen valuutta- rahaston markkatiilit	2 259 578 811,41		2 198 398 487,67	
Osoitetut erityiset nosto-oikeudet	842 729 993,80	3 102 308 805,21	739 914 714,30	2 938 313 201,97
Liikkeessä oleva raha (6)				
Setelit	13 305 922 567,00		13 398 829 555,00	
Metalliraha	1 222 455 019,40	14 528 377 586,40	1 155 954 340,40	14 554 783 895,40
Sijoitustodistukset (7)		8 880 000 000,00		–
Velat rahoituslaitoksille (8)				
Päivätalletukset	2 206 043 997,70		418 349 943,24	
Kassavarantotalletukset	10 361 028 771,00		17 400 529 860,00	
Muut	358 760,99	12 567 431 529,69	36 310 327,72	17 855 190 130,96
Velat julkiselle sektorille (9)				
Sekkitilit	–		816 005,79	
Suhdannetalletukset	–		1 317 137 042,19	
Muut	3 478 341,84	3 478 341,84	2 946 503,54	1 320 899 551,52
Velat yrityksille (10)				
Investointi- ja alushankintatalletukset	7 056 825 124,28	7 056 825 124,28	9 925 070 331,63	9 925 070 331,63
Muut velat (11)				
Siirtovelat	1 583 977 117,33		1 718 383 375,12	
Muut	97 882 453,24	1 681 859 570,57	56 069 750,20	1 774 453 125,32
Arvonjärjestelytill ja varaukset (12)		5 715 023 864,82		3 447 604 797,61
Sitran pääoma (13)		–		400 000 000,00
Oma pääoma (14)				
Kantarahasto	5 000 000 000,00		5 000 000 000,00	
Vararahasto	764 117 039,56		764 117 039,56	
Tilikauden voitto	–	5 764 117 039,56	–	5 764 117 039,56
YHTEENSÄ		59 345 616 900,73		58 963 724 252,42

TULOSLASKELMA, mk

KORKOTUOTOT

Kotimaiset (1)

Päiväluotoista	185 720 585,40		36 156 399,45	
Sijoitustodistuksista ja valtion velkasitoumuslainoista	1 006 807 041,74		2 716 275 769,53	
Arvopapereiden takaisinmyyntisitoumuksista	623 074 956,79		-	
Määräaikaisista luotoista	147 986,30		656 175 438,20	
KTR-luotoista	117 655 533,68		160 372 243,68	
Joukkovelkakirjoista	169 383 990,41		197 345 668,31	
Muista saamisista	39 641 697,47	2 142 431 791,79	38 652 329,95	3 804 977 849,12

Ulkomaiset (2)

Kansainväliseltä valuuttarahastolta	119 443 451,40		123 027 251,78	
Arvopapereista	1 858 944 281,12		1 726 690 427,59	
Muista valuuttasaamisista	414 222 537,41	2 392 610 269,93	936 409 046,35	2 786 126 725,72

Korkotuotot yhteensä

4 535 042 061,72 6 591 104 574,84

KORKOKULUT

Kotimaiset (3)

Päivätalletuksista	- 34 779 421,65		- 31 677 071,64	
Sijoitustodistuksista	- 371 424 185,27		- 34 433 756,20	
Määräaikaisista talletuksista	-		- 260 367 509,60	
Kassavarantotalletuksista	- 1 432 771 980,21		- 2 042 937 258,94	
Investointitalletuksista	- 510 143 830,59		- 609 094 689,03	
Muista veloista	- 33 512 455,35	- 2 382 631 873,07	- 564 173 511,20	- 3 542 683 796,61

Nettokorot termiinkaupoista

156 922 446,41 - 246 231 166,02

Ulkomaiset

Kansainväliselle valuuttarahastolle	- 60 619 512,63		- 67 044 210,89	
Muista veloista	- 1 394 407,66	- 62 013 920,29	- 32 110 473,02	- 99 154 683,91

Korkokulut yhteensä

- 2 287 723 346,95 - 3 888 069 646,54

KORKOKATE (4)

2 247 318 714,77 2 703 034 928,30

MUUT TUOTOT (5)

Toimitusmaksut ja palkkiot	8 456 830,27		5 944 761,50	
Muut	82 237 696,51	90 694 526,78	51 701 889,20	57 646 650,70

MUUT KULUT (6)

Palkat	- 158 254 512,64		- 152 348 781,98	
Sosiaalikulut	- 64 310 103,43		- 58 018 389,00	
Setelien valmistus	- 56 180 160,00		- 45 794 771,04	
Poistot	- 90 401 712,80		- 71 101 913,95	
Muut	- 214 087 957,14	- 583 234 446,01	- 79 122 854,59	- 406 386 710,56

KULUT RAHAMARKKINOIDEN VAKAUDEN TURVAAMISESTA (7)

Polstot saamisista	- 1 900 000 000,00		-	
Polstot osakehankinnoista	- 700 000 000,00	- 2 600 000 000,00	-	-

TULOS ENNEN

KURSSIEROJA JA VARAUKSIA - 845 221 204,46 2 354 294 868,44

Ulkomaisten arvopapereiden kurssierot (8) - 516 820 012,86 - 239 709 855,44

Valuuttakurssierot (9) 2 761 015 199,35 - 1 308 245 860,34

Eläkevarauksen lisäys (10) - 300 000 000,00 - 400 000 000,00

Ohjesäännön 30. §:n mukaisen varauksen
lisäys (10) - 2 132 614 007,75 - 406 339 152,66

TILIKAUDEN TULOS (11)

- -

TILINPÄÄTÖKSEN LIITTEET

Setelinanto, mk				
Setelinanto-oikeus	33 662 472 720,05		37 306 670 036,86	
Käytössä	15 574 996 360,11		14 893 667 766,83	
Setelinantovara	18 087 476 359,94		22 413 002 270,03	
Markka/valuuttatermiini-				
sopimukset, mk (keskikurssi 31.12.)				
Terminiostosopimukset	247 980 000,00		6 123 290 000,00	
Terminimyyntisopimukset	8 943 812 000,00		-	
Valuutta/valuutta-				
termiinisopimukset, mk				
(ostetun valuutan keskikurssi 31.12.)	4 339 533 736,51		3 050 319 156,00	
Osakkeet ja osuudet, nimellisarvo, mk				
(sulkeissa Suomen Pankin omistusosuus)				
Scopulus Oy	150 000 000,00	(100 %)	.	
Sponda Oy	100 000 000,00	(100 %)	.	
Solidium Oy	40 000 000,00	(100 %)	.	
Setec Oy	40 000 000,00	(100 %)	15 000,00	(100 %)
Helsingin Rahamarkkinakeskus Oy	35 300 000,00	(52 %)	19 500 000,00	(52 %)
Bank for International Settlements	48 274 970,80	(1,67 %)	42 385 297,30	(1,67 %)
Asunto-osakkeet	1 198 923,00		1 122 983,00	
Kiinteistöosakkeet	634 120,00		2 309 920,00	
Muut osakkeet ja osuudet	1 012 523,50		882 965,00	
Yhteensä	416 420 537,30		66 216 165,30	
Takaukset, mk				
SKOP:n riskikeskittymien siirtoon				
liittyvät tilapäiset takausvastuut	11 883 000 000,00		11 942 425,18	
Muut takaukset	10 890 562,82			
Yhteensä	11 893 890 562,82		11 942 425,18	
Eläkesitoumuksista johtuva vastuu, milj. mk				
Suomen Pankin eläkevastuu	1 525		1 500	
-tästä varauksilla katettu	1 150		850	
Setelipainon eläkevastuu	.		208	
Kokonaisvastuu yhteensä	1 525		1 708	

Suomen Pankin kiinteistöt

Kiinteistö	Osoite	Valmistumisvuosi	Tilavuus noin rm ³	
Helsinki	pääkonttori	Rauhankatu 16	1883/1961	49 500
	"	Rauhankatu 19	1954	33 000
	"	Unioninkatu 33	1848	17 500
	asuinrakennus	Snellmaninkatu 23	1896/1988	27 500
	"	Liisankatu 14	1928	48 500
	huvila	Ramsinniementie 7	1920/1983	4 500
Joensuu	haarakonttori	Torikatu 34	1984	11 000
Jyväskylä	"	Kauppakatu 21	1950	32 000
Kotka	"	Keskuskatu 19	1910	9 000
Kuopio	"	Kauppakatu 25-27	1912	7 500
Lahti	"	Torikatu 3	1929	36 500
Mikkeli	"	Päiviönkatu 15	1965	7 500
Oulu	"	Kajaaninkatu 8	1973	17 000
Pori	"	Valtakatu 11	1853/1913	11 500
Rovaniemi	"	Valtakatu 10-12	1988	15 500
Tampere	"	Hämeenkatu 13	1942	36 000
Turku	"	Linnankatu 20	1914	10 500
Vaasa	"	Kirkkopuistikko 22	1952	55 500
Vantaa	maksuvälinekeskus	Suometsäntie 1	1979	311 500
Inari	tunturimaja	Saariselkä	1968/1976	2 000

Helsingissä 7. helmikuuta 1992

SUOMEN PANKIN JOHTOKUNTA

Rolf Kullberg, puheenjohtaja

Ele Alenius

Harri Holkeri

Esko Ollila

Kalevi Sorsa

Sirkka Hämäläinen

TILINPÄÄTÖKSEN KOMMENTIT

Yleiset tilinpäätös- ja kirjausperiaatteet

Suomen Pankin tase noudattaa sektorijakoa, mikä antaa kuvan keskuspankin ja ulkomaiden sekä kotimaan sektoreiden välisistä rahoitussuhteista. Taseessa noudatetut arvostusperiaatteet on selostettu kommentoitavien tase-erien yhteydessä. Käyttöomaisuus ja pitkävaikutteiset menot kirjataan kokonaan kuluiksi hankintavuonna Suomen Pankin ohjesäännön edellyttämällä tavalla, eivätkä ne niin ollen sisälly taseeseen. Käyttöomaisuudesta on tehty selkoa taseen liitetiedoissa.

Ulkomaan rahan määräiset saamiset ja velat on muutettu markoiksi tilinpäätöspäivänä voimassa olleiden keskikurssien mukaisesti. Kaikki valuuttakurssien muutoksista johtuvat saamisten ja velkojen arvon muutokset on kirjattu tulosvaikutteisesti, ja ne sisältyvät tuloslaskelmassa valuuttakurssieroihin.

Taseen kommentit

1. Kulta ja ulkomaiset erät

Kulta on aiempien vuosien tapaan kirjattu taseessa arvoon 35 mk/g. Kulta oli vuoden lopussa 62 280 kg, ja sen markkinahintainen arvo oli 2 925 milj. markkaa.

Valuuttasaamisissa esiintyviä erityisiä nosto-oikeuksia Kansainvälisessä valuuttarahastossa vastaa velkapuolen erä osoitetut erityiset nosto-oikeudet (SDR). Molemmista eristä maksetaan SDR-koron suuruista korkoa.

SDR-määräinen varanto-osuus sekä markkaosuus Kansainvälisessä valuuttarahastossa muodostavat yhdessä Suomen jäsenosuuden valuuttarahastossa. Markkaosuuden vastaerä sisältyy ulkomaisissa veloissa erään Kansainvälisen valuuttarahaston markkatilit. Markkaosuus ja sitä vastaavat markkatilit on sidottu erityisten nosto-oikeuksien kurssiin Kansainvälisen valuuttarahaston soveltaman käytännön mukaisesti.

Vaihdettavat valuutat koostuvat pääosin ulkomaisista valtioiden liikkeeseen laskemista tai takaimista arvopapereista sekä pankkitalletuksista. Erään sisältyvät myös ulkomaiset avistatilit sekä pankin hallussa olevat ulkomaiset maksuvälineet.

Vaihdettavaan valuuttavarantoon kuuluvat arvopaperit on arvostettu nimellisarvoon tai sitä alempaan käypään arvoon Suomen Pankin ohjesäännön 6. §:n mukaisesti.

Sidotut valuutat sisältävät Bulgarian selvitystilin saldon. Määräaikainen saaminen on Vneshekonombankin kanssa sovittu korollinen erityistili, jonka viimeinen maksuerä erääntyi vuoden 1991 lopussa. Entisen Neuvostoliiton julkisten velkojen maksulykkäyksestä Pariisissa 4.1.1992 tehdyn sopimuksen mukaisesti myös tämän julkisen luoton takaisinmaksua lykättiin.

Vaihdettavat valuuttavelat sisältävät kansainvälisten järjestöjen ja ulkomaisten pankkien vaihdettavat markkasaamiset Suomen Pankilta.

Sidotut valuuttavelat sisältävät clearingjärjestelyn lopetustilin saldon.

2. Saamiset rahoituslaitoksilta

Päiväluotot ovat keskuspankkirahoitukseen oikeutettujen rahalaitosten sekkitilien saldoja. Päiväluotoja ei ollut tilikauden 1991 viimeisenä päivänä.

Sijoitustodistukset ovat pankkien liikkeeseen laskemia markkinahintaisia arvopapereita. Sijoitustodistukset on arvostettu hankintahintaan. Samaan tase-erään sisältyy sijoitustodistusten kertynyt korko, 192 milj. markkaa.

Tilikauden alussa otettiin rahamarkkinainterventioissa käyttöön pankkien sijoitustodistusten rinnalle arvopapereiden takaisinostosopimukset eli ns. repo-kaupat.

Käteisvaraluotot, joilla rahoitetaan rahalaitosten hallussaan pitämiä seteli- ja metallirahakassoja, ovat korottomia.

Rahalaitosten joukkovelkakirjalainat ovat luonteeltaan pääasiassa sijoitusomaisuutta. Ne on arvostettu nimellisarvoon.

3. Saamiset julkiselta sektorilta

Joukkovelkakirjalainat sisältävät kuntien liikkeeseen laskemia arvopapereita; ne on arvostettu nimellisarvoon.

Valtion metallirahavastuu osoittaa rahapajan Suomen Pankille toimittamien metallirahojen nettomäärän.

4. Saamiset yrityksiltä

Kotimaisia toimitusluottoja on myönnetty sekä yksittäisvelkakirjalainoina että joukkovelkakirjalainoina, joten ne on esitetty taseessa erikseen. Joukkovelkakirjalainat on arvostettu nimellisarvoon. KTR-luotoille on pankkien takaus. Korke vaihtelee pelkästä peruskorosta peruskorkoon lisätynä 2.5 prosenttiyksiköllä.

Muut joukkovelkakirjalainat sisältävät lähinnä sijoitusomaisuudeksi luokiteltavia arvopapereita, jotka on arvostettu nimellisarvoon.

5. Muut saamiset

Muihin saamisiin on lisätty uutena eränä rahamarkkinoiden vakauttamislainat.

Näillä lainoilla rahoitetaan Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin tervehdyttämistä ja riskikeskittymien hallintaa varten perustettujen kolmen holdingyhtiön toiminta.

Merkittävimpien riskikeskittymien siirtosopimukset Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin ja holdingyhtiöiden välillä allekirjoitettiin 19.12.1991 sekä 30.12.1991. Rahamarkkinoiden vakauttamislainojen määrä tulee kasvamaan merkittävästi vuoden 1992 alkupuolella, kun holdingyhtiöt maksavat ostetut omaisuuserät ja lainat Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankille.

Siirtosaamiset sisältävät pääasiassa korkosäämisia. Muihin saamisiin sisältyy 123 milj. markkaa henkilökunnan asuntolainoja. Asuntolainojen korko on peruskoron suuruinen.

6. Liikkeessä oleva raha

Liikkeessä oleva raha on yleisön ja rahalaitosten hallussa oleva setelistä ja metalliraha.

7. Sijoitustodistukset

Suomen Pankin liikkeeseen laskemat sijoitustodistukset on arvostettu nimellisarvoon. Nimellisarvon ja emissiohinnan erotus on kirjattu siirtosaamisiin ja jaksotetaan korkomenoihin juoksuajan kuluessa.

8. Velat rahoituslaitoksille

Päivätalletukset ovat keskuspankkirahoitukseen oikeutettujen rahalaitosten sekkitilien saldoja. Tilikauden lopussa päivätalletuskorko oli 4 %.

Kassavarantotalletukset olivat vuoden lopussa 4 % kassavarantopohjasta. Kassavarantotalletusten korko on 3 kuukauden heliborkorko vähennettynä 3 prosenttiyksiköllä, kuitenkin vähintään 8 %.

9. Velat julkiselle sektorille

Suhdannetalletukset olivat lääninverovirastojen liiketoiminnan harjoittajilta keräämiä talletuksia. Näitä talletuksia ei enää ollut vuoden 1991 lopussa.

10. Velat yrityksille

Investointi- ja alushankintatalletukset ovat investointi- ja alushankintavarauksen tehneiden yritysten lakisääteisiä talletuksia Suomen Pankissa. Talletukset ovat korollisia, ja korko määräytyy talletus- ja käyttöajankohdan mukaan. Korke vaihtelee 3 prosentista peruskorkoon vähennettynä 2.5 prosenttiyksiköllä.

11. Muut velat

Siirtovelat ovat pääasiassa korkojen jaksotuksesta aiheutuneita eriä.

Muut velat sisältävät 9 milj. markkaa liikkeessä olevan vanhan rahayksikön määräisiä seteleitä.

12. Arvonjärjestelytili ja varaukset

Tase-erä koostuu seuraavista eristä:

	31.12.1991	31.12.1990	Muutos
	milj. markkaa		
Arvonjärjestelytili	1 240	1 240	–
Ohjesäännön 30. §:n mukainen varaus	3 624	1 491	+2 133
Eläkevaraus	1 150	850	+300
Arvostuserot	–299	–133	–166
Yhteensä	5 715	3 448	+2 267

Arvonjärjestelytiliä ja pankin varauksia on karutettu oman pääoman reaaliarvon turvaamiseksi sekä valuuttamääräisiin saamisiin ja rahamarkkinoiden vakauden turvaamiseen liittyvien riskien kattamiseksi. Vuoden 1991 tilinpäätöksessä tehtiin 2 133 milj. markan varauksen lisäys näihin tarkoituksiin.

Vuoden 1991 tilinpäätöksessä tehtiin 300 milj. markan varaus eläkevastuun osittaiseksi kattamiseksi. Eläkevarauksen määrä kasvoi näin 1 150 milj. markkaan. Suomen Pankin eläkevastuun kokonaismäärä on 1 525 milj. markkaa, ja tästä on varauksilla katettu 75.4 %.

Vaihdettavaan valuuttavarantoon kuuluvat ulkomaiset arvopaperit on ohjesäännön mukaisesti arvostettu nimellisarvoon, jos se on hankintahintaa ja markkinahintaa alempi. Nimellisarvon ja tuloslaskelmassa laskentaperusteena olevan ns. alimman arvon erotus on taseessa kirjattu arvonjärjestelytilin vähennykseksi.

13. Sitran pääoma

Sitrasta tuli valtiovarainministeriön alainen julkinen rahasto 1.1.1991. Sitran ja sen rahoittamiseen liittyvien velvoitteiden siirtyessä valtiolle siirrettiin samalla Suomen Pankin taseessa ollut Sitran peruspääoma valtiolle.

14. Oma pääoma

Pankin oma pääoma säilyi muuttumattomana.

	31.12.1991	31.12.1990	Muutos
	milj. mk		
Kantarahasto	5 000	5 000	–
Vararahasto	764	764	–
Tilikauden voitto	–	–	–
Yhteensä	5 764	5 764	–

Tuloslaskelman kommentit

Tilikauden tulosta pienensivät Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin tervehdyttämiseen liittyvistä toimenpiteistä kirjatut kulut. Tilikauden tulosta puolestaan paransivat ulkomaisten arvopapereiden kaupasta kirjatut kurssivoitot sekä valuuttakurssi-voitot.

Suomen Pankin tulos ennen varaussiirtoja oli 2 433 milj. markkaa. Tulos käytettiin täysimääräisesti pankin varausten kartuttamiseen.

1. Kotimaiset korkotuotot

Kotimaiset korkotuotot vähenivät edellisvuotisesta 1 663 milj. markkaa. Tämä johtui pääasiassa sijoitustodistusten korkotuottojen supistumisesta. Päiväluottojen korkotuotot olivat 186 milj. markkaa, sijoitustodistusten korkotuotot 1 007 milj. markkaa ja arvopaperien takaisinmyyntisitoumusten korkotuotot 623 milj. markkaa.

2. Ulkomaiset korkotuotot

Ulkomaiset korkotuotot vuonna 1991 olivat 2 393 milj. markkaa. Vähennys vuoden 1990 korkotuottoihin verrattuna oli 393 milj. markkaa.

3. Kotimaiset korkokulut

Kotimaiset korkokulut vähenivät 1 160 milj. markkaa. Kassavarantotalletusten korkokulut olivat 610 milj. markkaa pienemmät ja sijoitustodistusten

korkokulut 336 milj. markkaa suuremmat kuin vuonna 1990.

4. Korkokate

Korkokate oli 2 247 milj. markkaa.

5. Muut tuotot

Muut tuotot olivat 91 milj. markkaa. Erään sisältyy vuokratuottoja 38 milj. markkaa, kiinteistöjen myyntituottoja 25 milj. markkaa ja osinkotuottoja Kansainväliseltä järjestelypankilta 6 milj. markkaa.

6. Muut kulut

Sosiaalikulut sisältävät 51 milj. markkaa maksettuja eläkkeitä.

Käyttöomaisuus ja pitkävaikutteiset menot kirjataan poistoina kuluksi hankintavuonna Suomen Pankin ohjesäännön mukaisesti. Poistot sisältävät siis tilikauden aikana hankitun käyttöomaisuuden ja muut pitkävaikutteiset menot kokonaisuudessaan. Poistoihin sisältyy kiinteistöjen rakentamis- ja perusparannustöiden poistoja 36 milj. markkaa, koneiden ja kalustojen poistoja 31 milj. markkaa sekä Helsingin Rahamarkkinakeskuksen osakepääoman korotus 16 milj. markkaa.

Setelipaino yhtiöitettiin vuoden 1991 alussa Setec Oy:ksi. Suomen Pankki merkitsi kokonaisuudessaan Setec Oy:n osakepääoman, 40 milj. markkaa, luovuttamalla setelipainon tuotantovälineet apporttina.

Yhtiömuodon muutoksen yhteydessä Setec Oy:n palveluksessa 1.1.1991 olleelle henkilökunnalle ostettiin vanhojen sopimusten mukainen lisäeläketurva. Tästä aiheutui 133 milj. markan kertakulu, joka sisältyy muihin kuluihin.

7. Kulut rahamarkkinoiden vakauden turvaamisesta

Kulut rahamarkkinoiden vakauden turvaamisesta liittyvät Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin tervehdyttämiseen ja sen riskikeskittymien siirtoon

Suomen Pankin omistamille holdingyhtiöille. Siirtosopimuksien mukaisesti Suomen Pankki luopui 1 900 milj. markan sijoitustodistussuamisistaan Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankilta.

Siirrettyjen riskikeskittymien hallintaa varten perustettuihin holdingyhtiöihin sijoitettu oma pääoma, 700 milj. markkaa, kirjattiin tilinpäätöksessä kuluksi Suomen Pankin noudattaman poistokäytännön mukaisesti.

8. Ulkomaisten arvopapereiden kurssierot

Ulkomaisten arvopapereiden kurssierot sisältävät arvopapereiden myynnistä realisoituneet kurssivoitot ja -tappiot sekä salkussa olevien arvopapereiden hankintahinnan ja sitä alemman markkinahinnan erotuksen.

9. Valuuttakurssierot

Valuuttakurssieroihin kirjataan valuuttakurssien muutoksista aiheutuneet saamisten (valuuttavaranto) ja velkojen arvon muutokset sekä valuuttavaihtotuotot nettomääräisinä. Pankki kirjasi 2 761 milj. markan kurssivoitot. Kurssieroihin vaikuttavat erityisesti tärkeän varantovaluutan Yhdysvaltain dollarin sekä markan ulkoista arvoa ilmaisevan eun markkakurssi.

10. Varausten muutos

Ohjesäännön 30. §:n mukaisia varauksia lisättiin 2 133 milj. markkaa ja eläkevarausta 300 milj. markkaa.

11. Tilikauden tulos

Tulos käytettiin täysimääräisesti varausten kartuttamiseen.

TILINTARKASTUSKERTOMUS

Eduskunnan valitsemina tilintarkastajina olemme suorittaneet Suomen Pankin tilinpäätöksen ja kirjanpidon sekä hallinnon tarkastuksen tilivuodelta 1991 hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa.

Pankin tarkastusosasto on tilivuoden aikana tarkastanut pankin kirjanpitoa ja toimintaa. Olemme perehtyneet sisäisestä tarkastuksesta laadittuihin kertomuksiin.

Olemme lukeneet pankin toimintakertomuksen ja saaneet johtokunnalta pankin toimintaa koskevia selostuksia.

Suomen Pankki on tilikauden aikana joutunut turvautumaan poikkeuksellisiin toimenpiteisiin maan rahalaitoksen vakauden turvaamiseksi.

Tilinpäätös on laadittu eduskunnan pankkivaltuusmiesten vahvistamien tilinpäätösperusteiden ja voimassa olevien säännösten mukaisesti.

Edellä olevan perusteella ja koska tarkastuksemme ei ole antanut aihetta huomautuksiin, esitämme tuloslaskelman ja taseen vahvistamista ja vastuuvapauden myöntämistä johtokunnalle tarkastamaltamme tilivuodelta.

Helsingissä helmikuun 13. päivänä 1992

SUOMEN PANKIN TILINTARKASTAJAT

Kalevi Mattila

Olavi Ala-Nissilä KHT

Arja Alho

Paavo Lipponen

Ben Zyskowicz

./ Kalervo Virtanen KHT

LITTEET

RAHA- JA VALUUTTAPOLIITTISIA TOIMENPITEITÄ 1991

Tammikuu

Valuutansäännöstely

Suomen Pankki kumosi jäljellä olevan valuutansäännöstelyn vuoden alusta alkaen lukuun ottamatta yksityishenkilöiden ja yksityishenkilöihin rinnastettavien yhteisöjen ulkomaisia luottoja.

Rahamarkkinakaupat

Suomen Pankin ja pankkien välisessä rahamarkkinakaupassa otettiin vuoden alussa käyttöön arvopapereiden repo- eli takaisinostosopimukset. Uusi kaupankäyntitapa täydentää aiempaa, lähinnä suoriin sijoitustodistuskauppoihin perustuvaa keskuspankkirahoituksen järjestelmää.

Kassavarantovelvoite

Suomen Pankki alensi pankkien kassavarantovelvoitteen 7.0 prosentista 6.7 prosenttiin joulukuun lopun kassavarantopohjasta.

Clearingjärjestelmän lakkauttaminen

Suomen Pankin valuuttamääräyksistä poistettiin vuoden alusta Neuvostoliiton-kaupan maksuja ja rahoitusta koskeneet erityismääräykset. Maksut kaikista uusista tavaratoimituksista sekä palvelujen ostamisesta ja myymisestä Suomen ja SNTL:n välillä maksetaan vapaasti vaihdettavina valuuttoina. Suomen Pankki noteerasi clearingruplan myyntikurssin viimeisen kerran 31.1.1991.

Helmikuu

Kassavarantovelvoite

Suomen Pankki alensi pankkien kassavarantovelvoitteen 6.7 prosentista 6.2 prosenttiin tammikuun lopun kassavarantopohjasta.

Huhtikuu

Suhdannetalletukset

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti yrityksille palautettiin niiltä 1.4.1988–31.3.1989 kannetut suhdannetalletukset huhtikuun viimeisenä päivänä. Talletuksia oli Suomen Pankissa kaikkiaan 1.3 mrd. markkaa.

Toukokuu

Kassavarantovelvoite

Suomen Pankki alensi pankkien kassavarantovelvoitteen 6.2 prosentista 5.8 prosenttiin huhtikuun lopun kassavarantopohjasta.

Kesäkuu

Kassavarantovelvoite

Suomen Pankki alensi pankkien kassavarantovelvoitteen 5.8 prosentista 5.5 prosenttiin toukokuun lopun kassavarantopohjasta.

Ecukytkentä

Suomen markka kytkettiin Euroopan yhteisöjen maiden viralliseen laskenta- ja valuuttayksikköön ecuun 7.6.1991 lähtien. Muutoksen yhteydessä valuuttakurssit pysyivät ennallaan. Uusi keskipiste ja vaihteluvälin rajat määriteltiin siten, että ne vastasivat vanhan valuuttaindeksin keskipistettä ja rajoja.

Keskipiste määriteltiin EY:n 6.6.1991 klo 15.15 (Suomen aikaa) vahvistamien valuuttakurssien perusteella. Uudeksi keskipisteeksi tuli 4.87580 (FIM/ECU), ja ecun markkakurssi voi vaihdella 4.72953 markasta 5.02207 markkaan.

Heinäkuu

Kassavarantovelvoite

Suomen Pankki alensi pankkien kassavarantovelvoitteen 5.5 prosentista 5.2 prosenttiin kesäkuun lopun kassavarantopohjasta.

Elokuu

Kassavarantovelvoite

Suomen Pankki alensi pankkien kassavarantovelvoitteen 5.2 prosentista 4.9 prosenttiin heinäkuun lopun kassavarantopohjasta.

Syyskuu

Kassavarantovelvoite

Suomen Pankki alensi pankkien kassavarantovelvoitteen 4.9 prosentista 4.6 prosenttiin elokuun lopun kassavarantopohjasta.

Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankki

Luottamuksen palauttamiseksi Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin toimintaan Suomen Pankki päätti 19.9. ottaa SKOP:n hallintaansa. Suomen Pankki ilmoitti vastaavansa kaikista SKOP:n koti- ja ulkomaisista sitoumuksista ja takaavansa SKOP:n maksuvalmiuden kaikissa olosuhteissa.

Lokakuu

Valuutansäännöstely

Suomen Pankki kumosi yksityishenkilöiden ja yksityishenkilöihin rinnastettavien yhteisöjen ulkomaista luotonottoa koskevat rajoitukset 1.10.1991 alkaen. Tämän jälkeen valuutansäännöstely on kokonaisuudessaan purettu.

Kassavarantovelvoite

Suomen Pankki alensi pankkien kassavarantovelvoitteen 4.6 prosentista 4.3 prosenttiin syyskuun lopun kassavarantopohjasta.

Päiväluottokorko

Lokakuun 23. päivänä Suomen Pankki tilapäisesti poisti päiväluotoista perimänsä 30 prosentin sakkokoron.

Suomen Pankin lainavaltuudet

Eduskunnan pankkivaltuusto laajensi 25.10. Suomen Pankin valtuuksia ottaa ulkomaista lainaa 1.5 mrd. dollarista 5 mrd. dollariin.

Marraskuu

Kassavarantovelvoite

Suomen Pankki alensi pankkien kassavarantovelvoitteen 4.3 prosentista 4.0 prosenttiin lokakuun lopun kassavarantopohjasta.

Päiväluottokorko

Suomen Pankki palautti voimaan päiväluottojen 30 prosentin sakkokoron 12.11. lähtien.

Eduskunnan pankkivaltuusto laajensi 14.11. Suomen Pankin korkovaltuuksia. Päiväluottokoron enimmäisraja nostettiin 30 prosentista 50 prosenttiin. Samana päivänä päiväluottokorko nostettiin 20 prosenttiin ja sakkokorko 40 prosenttiin. Päiväluottokorko ja sakkokorko palautettiin 15 ja 30 prosenttiin 21.11.

Valuuttapolitiikka

Marraskuun 14. päivänä Suomen Pankki päästi markan ulkoisen arvon väliaikaisesti kellumaan. Seuraavana päivänä valtioneuvosto korotti eduskunnan pankkivaltuuston esityksestä ecun markkaurssin vaihtelurajoja 14 %, mikä vastasi 12.3 prosentin heikennystä markan ulkoisessa arvossa. Uudeksi keskipisteeksi tuli 5.55841 (FIM/ECU), ja ecun markkaurssi voi vaihdella 5.39166 markasta 5.72516 markkaan.

LUETTELO SUOMEN PANKIN VUONNA 1991 ANTAMISTA TÄRKEIMMISTÄ LAUSUNNOISTA

Rahoitusmarkkinoiden kehittämistä koskevia lausuntoja

- Lausunto osakeyhtiölakitoimikunnan suunnattua osakeantia koskevasta osamietinnöstä 14.1.
- Lausunto rahoitustoimintalakitoimikunnan mietinnöstä 29.1.
- Lausunto arvo-osuusjärjestelmää koskevan voimaanpanolakityöryhmän muistiosta 31.1.
- Lausunto kirjanpitolainsäädännön uudistamiskomitean mietinnöstä 17.4.
- Lausunto asuntorahoitustyöryhmä 91:n mietinnöstä 29.5.
- Lausunto selvityslakityöryhmän muistiosta 29.8.
- Lausunto ulkomaalaisomistuskomitean mietinnöstä 30.10.
- Lausunto ympäristöministeriön ehdotuksesta pitkäaikaisten joukkovelkakirjamarkkinoiden luomiseksi asuntorahoitukseen 5.12.
- Lausunto kulutusluottolainsäädännön tarkistamistoimikunnan osamietinnöstä 12.12.

Rahoitusjärjestelmän valvonnan kehittämistä koskevia lausuntoja

- Lausunto pankkitarkastusviraston esittämien, pankkien väliaikaisesti omistukseensa hankkimaa omaisuutta koskevien ohjeiden laajentamisesta ja täsmentämisestä 15.11.
- Lausunto pankkitarkastusviraston ohjeluonnoksesta, joka koskee yksityisen henkilön markkamääräisissä luotoissa käytettävien asiakirjojen ehtoja 18.12.

Muita lausuntoja

- Lausunto oikeuskanslerille clearingtilijärjestelmästä sekä siihen liittyneestä vastuukysymyksestä valtion ja Suomen Pankin välillä 22.3.
- Lausunto Eftan ajanjaksoksi 1.7.1991 – 31.12.1992 laatimasta Itä-Eurooppa -työohjelmasta 4.4.
- Lausunto oikeuskanslerille Ahvenanmaan raha-automaattiyhdistyksen rahankeräyshankkeesta 5.4.
- Lausunto Tampereen Aluesäästöpankille korko-oikeudenkäynneistä 25.4.
- Lausunto Ahvenanmaan 70-vuotisjuhlarahan lyömisestä 13.6.
- Lausunto investointivarausten vapauttamista koskevasta ehdotuksesta 26.9.
- Lausunto valtiovarainministeriölle kansanedustaja Ensio Laineen pääomien maastaviennin rajoittamista koskevan suullisen kysymyksen johdosta 30.9.
- Lausunto OECD:n vuoden 1992 työohjelmasta 9.10.
- Lausunto valtiovarainministeriölle kansanedustaja Kari Rajamäen Oy Tampella Ab:n omistusta koskevan kysymyksen johdosta 16.12.

TAULUKOT

Pyörityksistä johtuen yhteenlaskut eivät välttämättä täsmää.

- 0 havainto on vähemmän kuin puolet käytetystä yksiköstä
- loogisesti mahdoton
- .. tietoa ei ole saatu
- nolla

Taulukko 1.

SUOMEN PANKIN TASE KUUKAUSITTAIN 1991, milj. mk

VASTAAVAA

Kulta ja valuuttasaamiset	38 476	36 938	35 626
Kulta	2 180	2 180	2 180
Erityiset nosto-oikeudet	1 027	968	1 001
Varanto-osuus Kansainvälisessä valuuttarahastossa	881	863	892
Vaihdettavat valuutat	34 318	32 859	31 483
Sidotut valuutat	70	69	70
Muut ulkomaiset saamiset	2 476	2 500	2 514
Markkaosuus Kansainvälisessä valuuttarahastossa	2 098	2 121	2 121
Määräaikainen saaminen	378	379	393
Saamiset rahoituslaitoksilta	12 847	14 344	18 361
Päiväluotot	–	6	762
Sijoitustodistukset	6 791	6 047	6 933
Arvopaperit takaisinmyyntisitoumuksin	157	2 124	4 896
Määräaikaiset luotot	–	–	–
Käteisvaraluotot	3 613	3 926	3 535
Joukkovelkakirjat	2 047	2 002	1 997
Muut	238	238	238
Saamiset julkiselta sektorilta	1 339	1 354	1 388
Joukkovelkakirjat	0	0	0
Valtion metallirahavastuu	1 339	1 354	1 388
Saamiset yrityksiltä	1 649	1 621	1 572
Kotimaisten toimitusten rahoitus (KTR)	1 200	1 171	1 130
Joukkovelkakirjat: KTR	248	248	244
Joukkovelkakirjat: Muut	8	8	5
Muut	193	193	192
Muut saamiset	118	118	120
Rahamarkkinoiden vakauttamislainat	–	–	–
Siirtosaamiset	–	–	–
Muut	118	118	120
YHTEENSÄ	56 906	56 875	59 581

34 960	27 346	33 989	33 785	30 191	27 001	16 498	24 259	33 662
2 180	2 180	2 180	2 180	2 180	2 180	2 180	2 180	2 180
945	833	1 021	853	875	863	868	954	932
1 065	1 091	1 115	1 111	1 086	1 142	1 145	1 193	1 136
30 704	23 179	29 612	29 584	25 995	22 767	12 261	19 894	29 381
66	63	61	57	56	50	43	39	34
2 350	2 430	2 440	2 440	2 479	2 400	2 406	2 490	2 690
1 959	2 035	2 035	2 039	2 074	2 004	2 009	2 046	2 260
390	396	406	401	405	396	397	444	430
16 842	23 252	18 737	16 382	17 949	19 235	32 509	26 340	17 413
10	1 376	71	-	21	298	13 384	13	-
3 577	8 262	5 547	5 464	4 210	9 173	9 412	14 507	9 157
7 616	7 990	7 168	4 951	7 949	4 116	4 175	6 236	2 725
-	-	-	100	-	-	-	-	-
3 429	3 442	3 786	3 740	3 631	3 542	3 471	3 519	3 528
1 972	1 944	1 923	1 890	1 900	1 868	1 828	1 826	1 765
238	238	241	238	238	238	238	238	238
1 388	1 405	1 411	1 391	1 382	1 398	1 375	1 388	1 375
0	11	14	3	3	24	3	3	3
1 388	1 393	1 397	1 388	1 379	1 374	1 372	1 385	1 372
1 543	1 517	1 479	1 442	1 416	1 376	1 347	1 325	1 288
1 094	1 073	1 042	1 011	987	953	925	906	879
242	237	231	225	225	219	218	214	207
5	4	4	4	3	3	3	3	2
202	202	202	202	202	201	201	201	201
122	126	126	126	126	128	154	1 881	2 916
-	-	-	-	-	-	-	1 730	1 730
-	-	-	-	-	-	-	-	1 034
122	126	126	126	126	128	154	151	153
57 205	56 076	58 182	55 566	53 543	51 539	54 288	57 684	59 346

Taulukko 1. (jatkoa)

VASTATTAVAA

Valuuttavelat	381	615	509
Vaihdettavat valuutat	23	20	42
Sidotut valuutat	358	595	467
Muut ulkomaiset velat	2 838	2 865	2 890
Kansainvälisen valuuttarahaston markkatilit	2 098	2 121	2 121
Osoitetut erityiset nosto-oikeudet	740	743	769
Liikkeessä oleva raha	13 397	13 170	13 412
Setelit	12 268	12 042	12 266
Metalliraha	1 129	1 128	1 146
Sijoitustodistukset	640	1 430	3 770
Velat rahoituslaitoksille	18 538	17 290	16 153
Päivätalletukset	1 300	1 607	412
Kassavarantotalletukset	17 215	15 682	15 740
Muut	23	1	1
Velat julkiselle sektorille	1 321	1 323	1 320
Sekkitilit	1	0	–
Suhdannetalletukset	1 317	1 317	1 317
Muut	3	6	3
Velat yrityksille	9 531	9 427	9 171
Investointi- ja alushankintatalletukset	9 531	9 427	9 171
Muut	–	–	–
Muut velat	100	101	100
Siirtovelat	–	–	–
Muut	100	101	100
Arvonjärjestelytili ja varaukset	4 396	4 890	6 493
Oma pääoma	5 764	5 764	5 764
Kantarahasto	5 000	5 000	5 000
Vararahasto	764	764	764
Tulostili	–	–	–
YHTEENSÄ	56 906	56 875	59 581

349	105	56	51	30	25	20	28	46
23	25	24	49	29	24	19	26	45
326	80	32	1	1	1	1	1	1
2736	2817	2834	2839	2880	2800	2810	2909	3102
1959	2035	2035	2039	2074	2004	2009	2046	2260
777	782	799	800	806	796	802	863	843
13244	14405	13973	13840	13614	13621	13500	13490	14528
12092	13248	12798	12659	12435	12443	12322	12299	13306
1152	1158	1174	1182	1178	1178	1178	1191	1222
3280	2380	2850	1090	370	610	4090	6650	8880
16336	14795	16228	15424	13811	11857	11049	11869	12567
451	94	2067	1877	1099	13	1	1593	2206
15845	14700	14161	13546	12707	11842	11047	10276	10361
41	1	0	1	5	1	0	0	0
3	4	4	4	3	3	3	3	3
-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	4	4	4	3	3	3	3	3
8794	8282	8396	8280	8198	8177	8100	7661	7057
8794	8282	8396	8280	8198	8177	8097	7661	7057
-	-	-	-	-	-	3	-	-
98	100	106	98	99	98	99	98	1682
-	-	-	-	-	-	-	-	1584
98	100	106	98	99	98	99	98	98
6599	7424	7972	8176	8774	8582	8853	9211	5715
5764	5764	5764	5764	5764	5764	5764	5764	5764
5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000	5000
764	764	764	764	764	764	764	764	764
-	-	-	-	-	-	-	-	-
57205	56076	58182	55566	53543	51539	54288	57684	59346

Taulukko 2.

VAIHDETTAVA JA SIDOTTU VALUUTTAVARANTO, milj. mk

	1987	1988	1989	1990	1991
Kulta	2 128	2 128	2 179	2 180	2 180
Erityiset nosto-oikeudet	899	1 120	966	791	932
Varanto-osuus Kansainvälisessä valuuttarahastossa	793	940	950	783	1 136
Vaihdettavat valuutat					
Saamiset	23 634	24 492	18 822	33 478	29 381
Velat	-63	-119	-42	-27	-45
Vaihdettava varanto	27 391	28 561	22 875	37 205	33 583
Sidotut valuutat					
Saamiset	1 284	1 073	92	75	34
Velat	-72	-128	-656	-957	-1
Sidottu varanto	1 213	945	-563	-881	33

Taulukko 3.

SUOMEN PANKIN VALUUTTAINDEKSIIN PAINOT

	USD	GBP	SEK	NOK	DKK	DEM	NLG	BEF	CHF	FRF	ITL	ATS	ESP	JPY	Yht.
4.1.1988	7.6	13.0	20.9	5.1	5.1	19.9	4.9	3.1	2.8	6.9	4.8	.	.	5.9	100.0
24.3.1988	7.6	13.2	20.8	5.1	5.0	20.1	4.9	3.1	2.7	6.8	4.8	.	.	5.9	100.0
12.8.1988	7.7	13.4	20.6	4.9	5.0	19.9	4.9	3.2	2.7	6.8	4.9	.	.	6.0	100.0
13.9.1988	7.8	13.4	20.6	4.9	5.0	19.9	4.9	3.2	2.7	6.7	4.9	.	.	6.0	100.0
5.12.1988	7.9	13.5	20.6	4.8	4.9	19.8	4.9	3.2	2.7	6.7	4.9	.	.	6.1	100.0
2.1.1989	7.8	13.8	20.0	4.7	4.8	20.1	4.9	3.2	2.7	6.8	5.0	.	.	6.2	100.0
6.3.1989	7.7	13.4	19.3	4.5	4.6	19.3	4.7	3.1	2.6	6.6	4.9	1.6	1.8	6.0	100.0
30.6.1989	7.8	13.4	19.3	4.4	4.6	19.4	4.7	3.1	2.5	6.5	4.9	1.6	1.8	6.0	100.0
7.9.1989	8.1	13.4	19.1	4.3	4.5	19.3	4.8	3.1	2.5	6.5	4.9	1.6	1.8	6.1	100.0
7.12.1989	8.0	13.2	19.1	4.3	4.5	19.4	4.8	3.1	2.5	6.6	5.0	1.6	1.8	6.1	100.0
2.1.1990	8.4	13.6	19.1	3.8	4.4	19.1	4.8	3.1	2.4	6.5	5.0	1.6	1.9	6.3	100.0
28.3.1990	8.5	13.3	19.1	3.8	4.4	19.1	4.8	3.2	2.4	6.6	5.0	1.6	1.9	6.3	100.0
6.7.1990	8.8	13.1	19.0	3.8	4.4	19.0	4.8	3.1	2.4	6.7	5.1	1.6	2.0	6.2	100.0
8.10.1990	8.7	12.9	19.0	4.0	4.5	19.1	4.8	3.1	2.4	6.8	5.1	1.6	2.0	6.0	100.0
2.1.1991	8.8	12.3	18.9	3.8	4.5	19.2	5.0	3.3	2.4	6.9	5.2	1.7	2.1	5.9	100.0
21.3.1991	8.6	12.6	18.7	4.0	4.5	19.4	5.0	3.3	2.4	6.9	5.2	1.6	2.1	5.7	100.0
13.6.1991	8.2	12.6	18.7	4.1	4.5	19.6	5.1	3.3	2.4	6.8	5.2	1.6	2.2	5.7	100.0
27.9.1991	8.5	12.5	18.5	4.2	4.5	19.7	5.1	3.3	2.4	6.6	5.1	1.7	2.2	5.7	100.0

Taulukko 4.

ECUN MARKKAKURSSI JA SUOMEN PANKIN VALUUTTA-INDEKSI^{1,2}

	Ecun markka-kurssi	Suomen Pankin ulkomaankauppa-painoinen valuuttaindeksi, 1982 = 100
1987	5.08273	103.3
1988	4.96108	102.0
1989	4.73670	98.4
1990	4.85697	97.3
1991	5.00580	101.4
1991		
Tammikuu	4.94224	98.4
Helmikuu	4.97232	98.8
Maaliskuu	4.91308	98.7
Huhtikuu	4.83628	98.4
Toukokuu	4.84342	98.7
Kesäkuu	4.86741	99.6
Heinäkuu	4.92615	100.8
Elokuu	4.98131	101.6
Syyskuu	4.99324	101.5
Lokakuu	4.98879	101.5
Marraskuu	5.27668	106.8
Joulukuu	5.52866	111.5

¹ Ennen 7.6.1991 toteutettua markan ecukytkentää markan ulkoinen arvo ilmaistiin valuuttaindeksilukuna.

² Päiväkeskiarvoja

Taulukko 5.

PANKKIEN PÄIVÄASEMA¹ SUOMEN PANKISSA, milj. mk

	Päivätalletukset	Päiväluotot	Päivätalletukset, netto
1987	703	481	222
1988	621	128	492
1989	416	369	47
1990	806	132	674
1991	881	985	-103
1991			
Tammikuu	828	44	784
Helmikuu	441	172	269
Maaliskuu	538	523	15
Huhtikuu	911	31	881
Toukokuu	1 253	204	1 049
Kesäkuu	2 593	669	1 924
Heinäkuu	1 206	46	1 160
Elokuu	834	28	806
Syyskuu	388	252	136
Lokakuu	367	5 357	-4 990
Marraskuu	400	4 457	-4 057
Joulukuu	815	31	784

¹ Päiväkeskiarvoja

Taulukko 6.

SUOMEN PANKIN KORKOJA

Voimaantulopäivä	Peruskorko ¹	Suomen Pankin luottokorot	
		alaraja	yläraja
1.2.1980	9 ¼	7 ½	10 ½
1.6.1982	8 ½	6	11
1.7.1983	9 ½	7	12
1.2.1985	9	6 ½	11 ½
1.1.1986	8 ½	6	11
1.3.1986	8	5 ½	10 ½
19.5.1986	7	4 ½	9 ½
16.5.1988	8	5 ½	10 ½
1.1.1989	7 ½	5	10
1.11.1989	8 ½	6	11

¹ Peruskorosta päättävät eduskunnan pankkivaltuusmiehet johtokunnan esityksen perusteella.

Taulukko 7.

SUOMEN PANKIN PÄIVÄKOROT

Voimaantulopäivä	Päiväluottokorko		Päivätalletuskorko
	varsinainen korko	sakkokorko	
9.12.1986	12.0	.	9.0
26.1.1987	11.9	.	9.0
2.2.1987	11.8	.	9.0
13.2.1987	11.7	.	8.5
20.2.1987	11.6	.	8.0
24.2.1987	11.6	19.0	8.0
5.3.1987	11.5	19.0	7.5
17.3.1987	11.4	19.0	7.5
2.4.1987	11.2	19.0	7.5
29.4.1987	11.0	19.0	7.5
6.10.1988	13.0	19.0	4.0
16.6.1989	15.0	.	4.0
6.11.1989	15.0	30.0	4.0
14.11.1991	20.0	40.0	4.0
21.11.1991	15.0	30.0	4.0

Taulukko 8.

KOTIMAISIA KORKOJA¹

	Helibor, %						Pitkäaikainen markkinakorko, %	
	1 kk	2 kk	3 kk	6 kk	9 kk	12 kk	3 v	5 v
1987	9.90	9.95	10.02	10.14	10.29	10.20	.	.
1988	9.77	9.87	9.97	10.16	10.35	10.50	10.7	10.8
1989	12.32	12.45	12.53	12.61	12.67	12.72	12.2	12.0
1990	13.63	13.82	13.99	14.16	14.28	14.39	13.7	13.5
1991	13.64	13.25	13.07	12.69	12.57	12.53	12.3	12.2
Tammikuu	14.55	14.34	14.21	13.96	13.83	13.78	13.2	13.2
Helmikuu	14.48	14.24	14.02	13.66	13.45	13.36	13.0	13.0
Maaliskuu	15.66	15.09	14.72	14.10	13.77	13.64	13.0	12.9
Huhtikuu	14.69	14.29	13.97	13.52	13.35	13.28	12.7	12.5
Toukokuu	12.25	12.07	11.98	11.94	11.95	11.95	11.9	11.8
Kesäkuu	11.29	11.25	11.25	11.41	11.50	11.56	11.5	11.5
Heinäkuu	10.09	10.39	10.69	11.19	11.38	11.52	11.8	11.7
Elokuu	10.62	10.86	11.09	11.28	11.39	11.50	11.7	11.7
Syyskuu	14.80	13.75	13.20	12.45	12.15	12.07	11.7	11.7
Lokakuu	15.95	14.78	14.38	13.01	12.59	12.46	11.8	11.7
Marraskuu	16.75	15.33	14.66	13.25	12.92	12.77	12.4	12.3
Joulukuu	12.55	12.69	12.78	12.71	12.66	12.63	12.7	12.7

¹ Päiväkeskiarvoja

Taulukko 9.

SUOMEN PANKIN RAHAMARKKINAINTERVENTIOT, milj. mk

	Rahamarkkina- instrumenttien ostot	Rahamarkkina- instrumenttien myynnit	Erääntyneet, netto	Rahamarkkina- interventiot, netto
1987	+ 1 263	- 23 658	+ 17 520	- 4 875
1988	+ 13 840	- 19 190	+ 16 850	+ 11 500
1989	+ 131 110	- 3 855	- 99 245	+ 28 010
1990	+ 163 326	- 26 379	- 160 797	- 23 850
1991	+ 109 568	- 30 380	- 81 969	- 2 781
Tammikuu	+ 3 230	- 640	- 5 320	- 2 730
Helmikuu	+ 3 810	- 1 760	- 2 480	- 430
Maaliskuu	+ 9 600	- 1 790	- 4 360	+ 3 450
Huhtikuu	+ 13 060	- 1 200	- 8 990	+ 2 870
Toukokuu	+ 12 670	- 1 180	- 7 950	+ 3 540
Kesäkuu	+ 9 603	- 2 980	- 9 493	- 2 870
Heinäkuu	+ 6 865	- 160	- 7 366	- 661
Elokuu	+ 11 430	- 280	- 7 380	+ 3 770
Syyskuu	+ 11 670	- 680	- 10 360	+ 630
Lokakuu	+ 15 350	- 6 710	- 8 990	- 350
Marraskuu	+ 9 850	- 6 340	- 7 020	- 3 510
Joulukuu	+ 2 430	- 6 660	- 2 260	- 6 490

+ lisää rahamarkkinoiden likviditeettiä
 - kiristää rahamarkkinoiden likviditeettiä

Taulukko 10.

SUOMEN PANKIN AVISTAINTERVENTIOT¹, milj. mk

	Valuutan ostot (+)	Valuutan myynnit (-)	Avista- interventiot, netto
1988	+ 6 372	- 5 776	+ 596
1989	+ 4 825	- 7 473	- 2 648
1990	+ 13 460	- 3 540	+ 9 920
1991	+ 35 120	- 69 940	- 34 820
<hr/>			
Tammikuu	-	- 2 370	- 2 370
Helmikuu	-	- 4 590	- 4 590
Maaliskuu	-	- 7 590	- 7 590
Huhtikuu	-	- 160	- 160
Toukokuu	+ 240	- 11 280	- 11 040
Kesäkuu	+ 10 500	- 3 180	+ 7 320
Heinäkuu	+ 2 480	- 4 160	- 1 680
Elokuu	-	- 6 280	- 6 280
Syyskuu	-	- 3 370	- 3 370
Lokakuu	+ 730	- 19 910	- 19 180
Marraskuu	+ 14 330	- 6 880	+ 7 450
Joulukuu	+ 6 840	- 170	+ 6 670

+ lisää rahamarkkinoiden likviditeettiä
- kiristää rahamarkkinoiden likviditeettiä

Taulukko 11.

SUOMEN PANKIN TERMIINI-INTERVENTIOT^{1,2}, milj. mk

	Valuutan termiinimyyynnit (+)	Erääntyneet valuutan termiinimyyynnit	Valuutan termiiniosot (-)	Erääntyneet valuutan termiiniosot	Termiini- interventiot, netto
1988	+ 377	- 103	- 2 705	+ 2 980	+ 549
1989	-	- 337	- 394	+ 1 509	+ 778
1990	-	- 200	- 29 900	+ 23 950	- 6 150
1991	+ 15 060	- 6 280	- 7 560	+ 13 710	+ 14 930
<hr/>					
Tammikuu	-	-	- 950	+ 1 910	+ 960
Helmikuu	-	-	- 1 790	+ 3 430	+ 1 640
Maaliskuu	-	-	- 1 710	+ 2 740	+ 1 030
Huhtikuu	-	-	- 740	+ 1 830	+ 1 090
Toukokuu	+ 3 620	-	- 1 120	+ 1 240	+ 3 740
Kesäkuu	+ 620	- 130	-	+ 460	+ 950
Heinäkuu	+ 680	- 680	- 570	+ 700	+ 130
Elokuu	+ 1 260	- 1 410	- 420	+ 500	- 70
Syyskuu	+ 1 010	- 1 010	-	+ 690	+ 690
Lokakuu	+ 6 520	- 1 430	-	+ 210	+ 5 300
Marraskuu	+ 1 350	- 1 450	-	-	- 100
Joulukuu	-	- 170	- 260	-	- 430

+ lisää rahamarkkinoiden likviditeettiä
- kiristää rahamarkkinoiden likviditeettiä

¹ Vuoden 1989 loppuun asti arvopäivän mukaan, sen jälkeen kaupantekopäivän mukaan.

² Sisältävät myös outrightkaupat; näillä kaupoilla ei ole välitöntä likviditeettivaikutusta.

Taulukko 12.

VALUUTTOJEN AVISTAMYNTIKURSSIT VUOSITTAIN, mk

Valuutta	1986			1987			1988		
	Korkein	Keskim.	Alin	Korkein	Keskim.	Alin	Korkein	Keskim.	Alin
1 USA:n dollari	5.467	5.078	4.802	4.793	4.404	3.954	4.528	4.191	3.930
1 Kanadan dollari	3.914	3.659	3.484	3.501	3.325	3.044	3.727	3.412	3.030
1 Englannin punta	7.916	7.459	6.927	7.425	7.213	6.911	7.668	7.466	7.228
1 Irlannin punta	7.090	6.816	6.593	6.730	6.556	6.464	6.589	6.397	6.279
1 Ruotsin kruunu	0.7261	0.7138	0.7045	0.7067	0.6952	0.6789	0.6941	0.6848	0.6752
1 Norjan kruunu	0.7290	0.6882	0.6501	0.6666	0.6547	0.6332	0.6591	0.6444	0.6284
1 Tanskan kruunu	0.6572	0.6290	0.6005	0.6665	0.6444	0.6258	0.6443	0.6235	0.6072
1 Islannin kruunu	0.1323	0.1259	0.1213	0.1216	0.1163	0.1127	0.1156	0.1006	0.0924
1 D-markka	2.4814	2.3454	2.2055	2.5267	2.4514	2.4048	2.4845	2.3895	2.3441
1 Alankomaiden guldeni	2.1953	2.0789	1.9585	2.2401	2.1755	2.1375	2.2073	2.1233	2.0768
1 Belgian frangi	0.11930	0.11399	0.10780	0.12190	0.11806	0.11590	0.11870	0.11420	0.11190
1 Sveitsin frangi	3.0081	2.8349	2.6025	3.0956	2.9563	2.8862	3.0641	2.8700	2.7688
1 Ranskan frangi	0.7589	0.7355	0.7010	0.7583	0.7345	0.7239	0.7354	0.7060	0.6882
1 Italian liira	0.00359	0.00343	0.00322	0.00356	0.00341	0.00333	0.00337	0.00324	0.00318
1 Itävallan šillinki	0.3546	0.3339	0.3140	0.3593	0.3488	0.3420	0.3529	0.3401	0.3338
1 Portugalin escudo	0.0355	0.0343	0.0331	0.0332	0.0315	0.0304	0.0303	0.0294	0.0286
1 Espanjan peseta	0.0373	0.0364	0.0353	0.0377	0.0358	0.0348	0.0369	0.0361	0.0356
1 Kreikan drakhma
1 Japanin jeni	0.03258	0.03028	0.02675	0.03248	0.03050	0.02945	0.03392	0.03273	0.03126
1 Australian dollari	3.259	3.106	2.810	3.703	3.309	2.851
1 Neuvostoliiton rupla, clearing	7.367	7.228	7.040	7.186	6.965	6.792	7.132	6.891	6.734
1 erityinen nosto-oikeus(SDR)	6.10906	5.94432	5.79542	5.86330	5.68010	5.54077	5.79563	5.61826	5.50705
1 Euroopan valuuttayksikkö (ECU), kaupallinen	5.198	5.075	4.995	5.116	4.954	4.868

Valuutta	1989			1990			1991		
	Korkein	Keskim.	Alin	Korkein	Keskim.	Alin	Korkein	Keskim.	Alin
1 USA:n dollari	4.560	4.295	4.020	4.097	3.831	3.540	4.563	4.053	3.547
1 Kanadan dollari	3.806	3.632	3.476	3.533	3.287	3.044	4.040	3.543	3.069
1 Englannin punta	7.605	7.051	6.524	7.221	6.827	6.452	8.094	7.159	6.884
1 Irlannin punta	6.322	6.104	5.958	6.474	6.347	6.221	7.476	6.540	6.234
1 Ruotsin kruunu	0.6839	0.6673	0.6530	0.6565	0.6479	0.6389	0.7643	0.6713	0.6450
1 Norjan kruunu	0.6428	0.6234	0.6148	0.6194	0.6130	0.6099	0.7127	0.6264	0.5986
1 Tanskan kruunu	0.6158	0.5886	0.5716	0.6313	0.6197	0.6081	0.7197	0.6345	0.6089
1 Islannin kruunu	0.0923	0.0782	0.0686	0.0694	0.0681	0.0671	0.0803	0.0710	0.0677
1 D-markka	2.3969	2.2879	2.2252	2.4332	2.3721	2.3393	2.7955	2.4464	2.3287
1 Alankomaiden guldeni	2.1219	2.0281	1.9745	2.1569	2.1053	2.0750	2.4811	2.1709	2.0665
1 Belgian frangi	0.1141	0.1092	0.1064	0.1176	0.1148	0.1124	0.1357	0.1189	0.1132
1 Sveitsin frangi	2.7746	2.6306	2.4843	2.9010	2.7635	2.6025	3.1518	2.8300	2.7467
1 Ranskan frangi	0.7029	0.6757	0.6587	0.7165	0.7054	0.6942	0.8192	0.7208	0.6893
1 Italian liira	0.00322	0.00315	0.00307	0.00326	0.00321	0.00316	0.00372	0.00328	0.00316
1 Itävallan šillinki	0.3411	0.3254	0.3163	0.3462	0.3374	0.3326	0.3974	0.3479	0.3311
1 Portugalin escudo	0.0287	0.0276	0.0270	0.0277	0.0271	0.0268	0.0324	0.0283	0.0269
1 Espanjan peseta	0.0377	0.0364	0.0346	0.0387	0.0377	0.0364	0.0445	0.0392	0.0378
1 Kreikan drakhma ¹	0.026	0.023	0.023
1 Japanin jeni	0.03402	0.03122	0.02831	0.02879	0.02654	0.02473	0.03515	0.03016	0.02684
1 Australian dollari	3.879	3.423	3.190	3.232	3.011	2.722	3.605	3.176	2.783
1 Neuvostoliiton rupla, clearing	6.988	6.817	6.656	6.706	6.553	6.426
1 erityinen nosto-oikeus (SDR)	5.68080	5.49375	5.30888	5.34498	5.18345	5.07250	6.29360	5.53082	5.13880
1 Euroopan valuuttayksikkö (ECU), kaupallinen	4.879	4.731	4.625	4.974	4.875	4.789	5.708	5.019	4.787

¹Seitsemältä kuukaudelta

Taulukko 13.

VALUUTTOJEN AVISTAMYNTIKURSSIT KUUKAUSITTAIN 1991, mk

Valuutta	Tammikuu			Helmikuu			Maaliskuu		
	Korkein	Keskim.	Alin	Korkein	Keskim.	Alin	Korkein	Keskim.	Alin
1 USA:n dollari	3.728	3.650	3.601	3.679	3.597	3.547	4.059	3.835	3.698
1 Kanadan dollari	3.250	3.162	3.109	3.200	3.119	3.069	3.505	3.319	3.204
1 Englannin punta	7.114	7.064	7.018	7.102	7.082	7.071	7.070	7.035	6.984
1 Irlannin punta	6.483	6.457	6.432	6.502	6.478	6.449	6.468	6.398	6.315
1 Ruotsin kruunu	0.6509	0.6481	0.6450	0.6520	0.6508	0.6500	0.6567	0.6535	0.6513
1 Norjan kruunu	0.6218	0.6188	0.6160	0.6245	0.6224	0.6192	0.6203	0.6152	0.6087
1 Tanskan kruunu	0.6317	0.6281	0.6247	0.6344	0.6324	0.6296	0.6306	0.6248	0.6161
1 Islannin kruunu	0.0688	0.0685	0.0677	0.0688	0.0686	0.0685	0.0705	0.0691	0.0686
1 D-markka	2.4290	2.4171	2.4032	2.4415	2.4324	2.4174	2.4226	2.3990	2.3619
1 Alankomaiden guldeni	2.1552	2.1440	2.1319	2.1666	2.1583	2.1444	2.1490	2.1284	2.0953
1 Belgian frangi	0.11800	0.11737	0.11680	0.11860	0.11821	0.11740	0.11770	0.11651	0.11480
1 Sveitsin frangi	2.8942	2.8693	2.8522	2.8746	2.8434	2.8025	2.7920	2.7770	2.7632
1 Ranskan frangi	0.7168	0.7131	0.7101	0.7184	0.7162	0.7127	0.7129	0.7063	0.6981
1 Italian liira	0.00325	0.00323	0.00321	0.00326	0.00325	0.00325	0.00326	0.00323	0.00319
1 Itävallan šillinki	0.3455	0.3438	0.3420	0.3474	0.3461	0.3441	0.3445	0.3412	0.3363
1 Portugalin escudo	0.0277	0.0274	0.0271	0.0280	0.0279	0.0278	0.0280	0.0278	0.0272
1 Espanjan peseta	0.0389	0.0385	0.0381	0.0391	0.0390	0.0389	0.0390	0.0387	0.0382
1 Kreikan drakhma
1 Japanin jeni	0.02757	0.02729	0.02684	0.02788	0.02761	0.02719	0.02892	0.02802	0.02737
1 Australian dollari	2.938	2.863	2.811	2.905	2.840	2.783	3.160	2.980	2.883
1 erityinen nosto-oikeus (SDR)	5.22879	5.18185	5.13880	5.21192	5.17020	5.14627	5.43178	5.29584	5.21178
1 Euroopan valuuttayksikkö (ECU), kaupallinen	5.006	4.981	4.960	5.019	5.002	4.980	4.972	4.927	4.864

Valuutta	Huhtikuu			Toukokuu			Kesäkuu		
	Korkein	Keskim.	Alin	Korkein	Keskim.	Alin	Korkein	Keskim.	Alin
1 USA:n dollari	4.111	4.001	3.928	4.113	4.047	3.995	4.308	4.228	4.138
1 Kanadan dollari	3.572	3.473	3.412	3.598	3.525	3.475	3.774	3.699	3.621
1 Englannin punta	7.085	7.007	6.884	7.068	6.992	6.905	7.048	6.983	6.929
1 Irlannin punta	6.333	6.292	6.234	6.396	6.320	6.235	6.384	6.355	6.330
1 Ruotsin kruunu	0.6563	0.6547	0.6533	0.6670	0.6587	0.6529	0.6651	0.6592	0.6572
1 Norjan kruunu	0.6089	0.6051	0.5995	0.6133	0.6061	0.5986	0.6117	0.6088	0.6072
1 Tanskan kruunu	0.6175	0.6141	0.6099	0.6235	0.6164	0.6089	0.6197	0.6163	0.6147
1 Islannin kruunu	0.0697	0.0692	0.0689	0.0708	0.0694	0.0683	0.0709	0.0702	0.0694
1 D-markka	2.3685	2.3506	2.3294	2.3899	2.3578	2.3287	2.3846	2.3737	2.3661
1 Alankomaiden guldeni	2.1008	2.0858	2.0676	2.1216	2.0922	2.0665	2.1170	2.1072	2.1005
1 Belgian frangi	0.11510	0.11431	0.11330	0.11620	0.11469	0.11320	0.11590	0.11539	0.11510
1 Sveitsin frangi	2.7979	2.7796	2.7570	2.8050	2.7824	2.7554	2.7892	2.7662	2.7467
1 Ranskan frangi	0.7012	0.6969	0.6918	0.7053	0.6969	0.6893	0.7036	0.7013	0.6997
1 Italian liira	0.00320	0.00318	0.00317	0.00323	0.00319	0.00316	0.00322	0.00321	0.00320
1 Itävallan šillinki	0.3366	0.3342	0.3311	0.3400	0.3354	0.3311	0.3387	0.3376	0.3365
1 Portugalin escudo	0.0274	0.0273	0.0271	0.0276	0.0273	0.0270	0.0276	0.0273	0.0269
1 Espanjan peseta	0.0385	0.0382	0.0379	0.0387	0.0382	0.0378	0.0386	0.0382	0.0378
1 Kreikan drakhma	0.0230	0.0230	0.0230
1 Japanin jeni	0.02974	0.02921	0.02872	0.02982	0.02932	0.02899	0.03109	0.03024	0.02956
1 Australian dollari	3.224	3.138	3.083	3.230	3.151	3.090	3.314	3.231	3.131
1 erityinen nosto-oikeus (SDR)	5.45747	5.39487	5.35235	5.50415	5.42606	5.36720	5.65119	5.56841	5.49971
1 Euroopan valuuttayksikkö (ECU), kaupallinen	4.873	4.844	4.798	4.904	4.847	4.787	4.898	4.879	4.865

Taulukko 13. (jatkoa)

Valuutta	Heinäkuu			Elokuu			Syyskuu		
	Korkein	Keskim.	Alin	Korkein	Keskim.	Alin	Korkein	Keskim.	Alin
1 USA:n dollari	4.388	4.298	4.208	4.422	4.245	4.127	4.255	4.143	4.057
1 Kanadan dollari	3.838	3.745	3.655	3.865	3.710	3.604	3.731	3.646	3.588
1 Englannin punta	7.134	7.087	6.982	7.221	7.148	7.082	7.191	7.148	7.098
1 Irlannin punta	6.463	6.434	6.366	6.543	6.509	6.454	6.545	6.530	6.513
1 Ruotsin kruunu	0.6673	0.6647	0.6584	0.6741	0.6705	0.6653	0.6730	0.6711	0.6683
1 Norjan kruunu	0.6200	0.6169	0.6105	0.6265	0.6232	0.6183	0.6256	0.6244	0.6222
1 Tanskan kruunu	0.6250	0.6217	0.6155	0.6334	0.6292	0.6232	0.6340	0.6323	0.6302
1 Islannin kruunu	0.0719	0.0711	0.0704	0.0725	0.0715	0.0702	0.0718	0.0713	0.0709
1 D-markka	2.4157	2.4030	2.3766	2.4432	2.4323	2.4117	2.4465	2.4405	2.4337
1 Alankomaiden guldeni	2.1430	2.1332	2.1100	2.1680	2.1582	2.1392	2.1711	2.1656	2.1591
1 Belgian frangi	0.11740	0.11679	0.11550	0.11880	0.11820	0.11710	0.11880	0.11853	0.11810
1 Sveitsin frangi	2.7893	2.7733	2.7540	2.8443	2.7906	2.7635	2.8094	2.7910	2.7758
1 Ranskan frangi	0.7121	0.7095	0.7031	0.7209	0.7172	0.7109	0.7205	0.7186	0.7158
1 Italian liira	0.00325	0.00324	0.00321	0.00329	0.00327	0.00324	0.00328	0.00328	0.00326
1 Itävallan šillinki	0.3435	0.3417	0.3380	0.3474	0.3460	0.3429	0.3479	0.3471	0.3462
1 Portugalin escudo	0.0284	0.0281	0.0273	0.0288	0.0286	0.0283	0.0288	0.0287	0.0285
1 Espanjan peseta	0.0388	0.0385	0.0380	0.0394	0.0391	0.0386	0.0393	0.0390	0.0387
1 Kreikan drakhma	0.0230	0.0230	0.0230	0.0230	0.0230	0.0230	0.0230	0.0230	0.0230
1 Japanin jeni	0.03168	0.03117	0.03051	0.03207	0.03103	0.03029	0.03129	0.03080	0.03051
1 Australian dollari	3.386	3.331	3.282	3.471	3.338	3.252	3.354	3.304	3.264
1 erityinen nosto-oikeus (SDR)	5.74441	5.66884	5.60423	5.81522	5.65829	5.55727	5.67314	5.59644	5.53903
1 Euroopan valuuttayksikkö (ECU), kaupallinen	4.961	4.938	4.884	5.018	4.992	4.952	5.014	5.002	4.982

Valuutta	Lokakuu			Marraskuu			Joulukuu		
	Korkein	Keskim.	Alin	Korkein	Keskim.	Alin	Korkein	Keskim.	Alin
1 USA:n dollari	4.178	4.127	4.052	4.563	4.202	3.995	4.378	4.266	4.141
1 Kanadan dollari	3.719	3.661	3.585	4.040	3.722	3.538	3.867	3.732	3.576
1 Englannin punta	7.137	7.113	7.054	8.094	7.475	7.093	7.819	7.774	7.737
1 Irlannin punta	6.565	6.534	6.487	7.476	6.920	6.522	7.311	7.249	7.228
1 Ruotsin kruunu	0.6738	0.6706	0.6659	0.7643	0.7091	0.6690	0.7502	0.7440	0.7407
1 Norjan kruunu	0.6267	0.6243	0.6195	0.7127	0.6600	0.6227	0.6957	0.6912	0.6890
1 Tanskan kruunu	0.6361	0.6323	0.6265	0.7197	0.6670	0.6291	0.7034	0.6989	0.6969
1 Islannin kruunu	0.0717	0.0713	0.0708	0.0803	0.0743	0.0705	0.0775	0.0771	0.0767
1 D-markka	2.4516	2.4413	2.4235	2.7955	2.5893	2.4383	2.7422	2.7192	2.7095
1 Alankomaiden guldeni	2.1756	2.1667	2.1511	2.4811	2.2979	2.1640	2.4320	2.4131	2.4055
1 Belgian frangi	0.11920	0.11863	0.11780	0.13570	0.12575	0.11840	0.13310	0.13206	0.13160
1 Sveitsin frangi	2.8036	2.7910	2.7765	3.1518	2.9249	2.7635	3.0861	3.0708	3.0584
1 Ranskan frangi	0.7205	0.7177	0.7121	0.8192	0.7593	0.7147	0.8036	0.7973	0.7950
1 Italian liira	0.00329	0.00328	0.00326	0.00372	0.00345	0.00326	0.00363	0.00361	0.00360
1 Itävallan šillinki	0.3487	0.3472	0.3448	0.3974	0.3681	0.3466	0.3901	0.3865	0.3852
1 Portugalin escudo	0.0287	0.0286	0.0284	0.0324	0.0299	0.0286	0.0311	0.0309	0.0306
1 Espanjan peseta	0.0390	0.0388	0.0386	0.0445	0.0410	0.0388	0.0432	0.0427	0.0425
1 Kreikan drakhma	0.0230	0.0230	0.0230	0.0260	0.0241	0.0230	0.0250	0.0250	0.0250
1 Japanin jeni	0.03215	0.03158	0.03057	0.03515	0.03243	0.03077	0.03385	0.03329	0.03276
1 Australian dollari	3.347	3.291	3.215	3.605	3.324	3.150	3.456	3.317	3.167
1 erityinen nosto-oikeus (SDR)	5.65707	5.61024	5.53625	6.29360	5.80952	5.50425	6.06521	5.98926	5.90602
1 Euroopan valuuttayksikkö (ECU), kaupallinen	5.021	5.000	4.962	5.708	5.285	4.989	5.563	5.530	5.518

Taulukko 14.

SETELIEN JA METALLIRAHOJEN VALMISTUS JA POISTO, milj. mk

Setelinvalmistus					
1 000 mk.	–	–	–	–	9 000.0
500 "	5 360.5	–	–	–	4 500.0
100 "	–	4 440.0	2 800.0	6 380.0	3 107.0
50 "	1 142.0	–	1 745.0	588.5	925.0
10 "	841.0	700.4	780.0	859.0	607.5
Yhteensä	7 343.5	5 140.4	5 325.0	7 827.5	18 139.5
milj. kpl	117.7	114.4	140.9	161.5	128.3
Setelinpoisto					
1 000 mk	9.7	101.5	231.0	296.0	250.0
500 "	566.9	2 364.5	1 190.5	475.0	325.0
100 "	2 505.0	2 930.0	2 261.9	1 945.0	1 681.9
50 "	177.5	1 370.0	1 269.0	832.5	637.8
10 "	506.0	822.3	1 071.9	613.5	517.5
5 "	0.5	0.3	1.3	0.3	0.3
1 "	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
Yhteensä	3 765.7	7 588.7	6 025.6	4 162.3	3 412.4
milj. kpl	80.5	143.9	158.1	98.8	35.7
Metallirahojen valmistus					
100 mk	.	.	20.0	25.0	25.0
50 "
25 "
10 "
5 "	15.0	15.2	41.4	59.1	49.6
1 "	10.0	25.0	34.5	55.8	15.0
50 p	2.5	7.4	5.3	37.9	40.2
20 "	4.2	2.8	7.4	2.6	–
10 "	1.0	2.3	2.2	20.2	35.0
5 "	1.0	1.7	0.1	0.1	–
Yhteensä	33.8	54.4	111.0	200.7	164.8
Metallirahojen poisto					
100 mk	.	.	–	–	3.1
50 "	1.3	1.1	1.1	–	1.8
25 "	–	0.0	0.0	–	0.1
10 "	–	–	0.1	–	0.1
5 "	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2
1 "	0.2	0.1	0.2	0.2	13.3
50 p	0.0	0.0	0.0	9.4	41.0
20 "	0.0	0.0	0.0	3.3	30.0
10 "	0.0	0.0	0.0	2.2	10.7
5 "	0.0	0.0	0.0	0.9	5.6
1 "	0.2	0.1	0.1	0.0	0.1
Yhteensä	1.9	1.5	1.5	16.2	106.0

Taulukko 15.

LIIKKEESSÄ OLEVAT SETELIT JA METALLIRAHAT, vuoden lopussa, milj. mk

Setelit					
1 000 mk	1 727.3	2 451.5	3 016.3	3 473.8	3 240.6
500 "	2 467.5	2 539.0	2 701.1	2 785.2	2 600.9
100 "	3 686.9	4 276.2	4 893.4	5 599.6	5 921.2
50 "	736.2	807.6	899.9	950.6	939.2
10 "	470.7	498.0	533.9	561.1	575.4
5 "	21.5	21.2	21.0	20.9	20.8
1 "	7.2	7.4	7.4	7.6	7.7
Yhteensä	9 117.3	10 600.8	12 073.0	13 398.8	13 305.9
Ennen vuotta 1963 liikkeeseen lasketut	9.4	9.4	9.4	9.4	9.4
Metallirahat					
100 mk	.	.	19.5	44.0	65.9
50 "	74.3	74.3	74.2	74.0	72.8
25 "	19.9	19.9	19.9	19.9	19.9
10 "	38.3	38.4	38.4	38.4	38.3
5 "	249.8	284.9	324.1	352.8	374.2
1 "	295.8	320.9	354.3	374.0	386.7
50 p	69.6	75.8	83.3	102.1	112.5
20 "	59.9	66.7	71.9	70.5	45.6
10 "	31.3	33.6	35.8	45.7	76.9
5 "	25.9	26.5	27.4	26.8	22.1
1 "	7.9	7.8	7.7	7.7	7.6
Yhteensä	872.8	948.7	1 056.3	1 155.9	1 222.5
Ennen vuotta 1963 liikkeeseen lasketut	15.7	15.7	15.7	15.7	15.7

Taulukko 16.

KOTIMAINEN CLEARINGLIIKE¹

Vuosi	Pääkonttori		Haarakonttorit ²		Yhteensä	
	Lukumäärä 1 000 kpl	Arvo milj.mk	Lukumäärä 1 000 kpl	Arvo milj.mk	Lukumäärä 1 000 kpl	Arvo milj.mk
1987	170 494	662 296	4	2 243	170 498	664 539
1988	206 206	766 278	.	.	206 206	766 278
1989	241 956	920 019	.	.	241 956	920 019
1990	266 476	818 594	.	.	266 476	818 594 ³
1991	336 899	1 436 690	.	.	336 899	1 436 690

¹ Pankkien välillä vaihdetut pankkivekselit, sekkit, pankki- ja postisiirrot sekä automaattiset tilisiirrot.² Clearing lopetettiin maaliskuun 1986 lopussa muissa haarakonttoreissa paitsi Turussa ja Tampereella; näissä se lopetettiin helmikuun 1987 lopussa.³ Pankkien työtaistelu 18.1. – 4.3.1990 pienensi clearingvaihtoa.

SUOMEN PANKIN JULKAISUJA

- Bank of Finland Bulletin** 11 kuukausinumeroa (kesä-heinäkuussa yhteisnumero) sekä yksi erikoisnumero, jonka aiheena olivat Suomen rahoitusmarkkinat.
- Vuotuisjulkaisut 1991** Vuosikirja 1990 (erikseen suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi). Suomen joukkovelkakirjalainat 1990 (suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi).
- Valuuttamääräykset-kansio** Erikseen suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.
- Tutkimusjulkaisut 1991**
- Sarja A, yleistajuiset selvitykset
- A:79 Suomen rahoitusmarkkinat 1990; kokoomateos
- A:80 HELVI KINNUNEN Suomalaisten yritysten kansainvälistyminen: ulkomaan-toiminnan kannattavuus ja vaikutus kotimaantalouteen
- A:81 RALF PAULI Pankkikilpailu ja yleinen etu
- A:82 MATTI SUOMINEN – JUHA TARKKA Rahoituspalveluiden markkinat ja tuotanto Suomessa
- Sarja D, analyttiset tutkimukset
- D:76 HARRI LAHDENPERÄ Female Labour Supply in Finland
- Keskustelualoitteet** Sarjassa julkaistiin 26 kpl pankin eri osastoilla tehtyjä tutkimuksia ja selvityksiä.
- Tilastomonisteita** Raha- ja valuuttamarkkinatilastoja, ilmestyy kerran kuussa (suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi). Tämä moniste ilmestyy vuoden 1992 alusta uudistettuna Rahoitusmarkkinat-nimisenä.
- Maksutasetilasto, ilmestyy neljännesvuosittain (erikseen suomeksi ja ruotsiksi).
- Investointikysely, ilmestyy puolivuositain (erikseen suomeksi ja ruotsiksi).
- Suorat sijoitukset, ilmestyy kerran vuodessa (erikseen suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi).
- Tilaukset** Suomen Pankin vuotuis- ja tutkimusjulkaisuja voi tilata kirjakauppojen kautta. Kirjastoille, julkisille järjestöille ja tutkimuslaitoksille ja harkinnan mukaan muillekin julkaisuja voidaan toimittaa myös suoraan Suomen Pankista, osoite Suomen Pankki, tiedotusosasto, julkaisutoimisto, PL 160, 00101 Helsinki, puh. (90)1831. Samasta osoitteesta on myös saatavissa luettelo Suomen Pankin julkaisuista.
- Valuuttamääräykset-kansion voi tilata vain Suomen Pankista hintaan 100 mk/kpl. Hintaan sisältyy sivujen päivitys määräysten muuttuessa.
- Bulletinin, keskustelualoitteita ja tilastomonisteita voi tilata Suomen Pankin tiedotusosastolta.

SUOMEN PANKIN JOHTO JA ORGANISAATIO VUODEN 1991 LOPUSSA

Eduskunnan pankkivaltuusmiehet

Suppea pankkivaltuusto

Pentti Mäki-Hakola, puheenjohtaja
Jussi Ranta, varapuheenjohtaja
Seppo Kääriäinen

Hannu Tenhiälä
Anneli Jätteenmäki
Tuulikki Hämäläinen
Esko Seppänen
Mauri Miettinen
Jörn Donner

Pankkivaltuusmiesten
sihteeri
Heikki T. Hämäläinen

Johtokunta

Rolf Kullberg
Johtokunnan puheenjohtaja

Osastot ja yksiköt

Ele Alenius
Rahahuolto

Pentti Koivikko, johtaja
Haarakonttorit
Maksuvälineosasto

Harri Holkeri
Hallinto

Hallinto-osasto
Henkilöstöosasto
Henkilöstöprojektit
Lakiasiain yksikkö
Laskentaosasto
Rakennusprojektit
Tietojenkäsittelyosasto
Turvallisuusyksikkö

Esko Ollila
Rahoitusmarkkinat ja henkilöstö

Matti Vanhala, johtaja
Idäntalouksien yksikkö

Kalevi Sorsa
Tutkimus ja tiedotus

Maksuliikeosasto
Rahoitusmarkkinaosasto

Sirkka Hämäläinen
Keskuspankkipolitiikka

Keskuspankkipolitiikan osaston kansainvälinen toimisto

Tarkastusosasto
Rolf Kullbergin vastuulla

Johtokunnan sihteeri
Heikki T. Hämäläinen

Kansantalouden osasto • Tiedotusosasto • Tutkimusosasto
Kalevi Sorsan vastuulla

Keskuspankkipolitiikan osasto • Markkinaoperaatioiden
osasto • Tilasto-osasto
Sirkka Hämäläisen vastuulla

PÄÄKONTTORI

Osastot	Toimistot			
Hallinto-osasto Urpo Levo	Taloustoimisto Iris Kolehmainen	Tekninen toimisto Harri Brandt	Vantaan kiinteistötoimisto Taisto Lehtinen	
Henkilöstöosasto Anton Mäkelä	Henkilöstöasiain toimisto Sirpa Ahrenberg			
Idäntalouksien yksikkö Kari Pekonen	Projektiohjaaja Terhi Kivilahti	Projektiohjaaja Juhani Laurila		
Kansantalouden osasto Kari Puumanen	Toimistopäällikkö Seppo Kostiainen	Toimistopäällikkö Martti Lehtonen		
Keskuspankkipolitiikan os. Johnny Åkerholm	Kansainvälinen toimisto Kjell Peter Söderlund	Seurantatoimisto Hannele Kuosmanen vs.	Suunnittelutoimisto Antti Suvanto	
Laskentaosasto Ossi Leppänen	Kirjanpitotoimisto Tuula Colliander	Suunnittelu- ja budjetointitoimisto Kaisa-Liisa Nordman		
Maksuliikeosasto Raimo Hyvärinen	Laskentatoimisto Jyrki Varstala	Luottotoimisto Mauri Lehtinen	Maksutoimisto Hannu Wiksten	
Maksuvälineosasto Reijo Mäkinen	Asiakaspalvelutoimisto Märjam Bederdin	Holvitoimisto Kenneth Sainio	Järjestelytoimisto Seppo Eriksson	
	Kenttätoimisto Kari Lottanen	Rahankäsittelytekniikka Kyösti Norhomaa		
Markkinaoperaatioiden os. Markus Fogelholm	Interventioitoimisto Antti Juusela	Sijoitustoimisto Pirkko Pohjoisaho-Aarti	Suunnittelutoimisto Vesa Vanhanen vs.	
Rahoitusmarkkinaosasto Kaiju Kallio vs. Asiantuntija Peter Nyberg Asiantuntija Ralf Pauli	Arvopaperimarkkina- toimisto Juhani Raatikainen vs. Erityistehtävät Liisa Halme	Maksujärjestelmä- toimisto Veikko Saarinen	Pankkitoimisto Monica Ahlstedt vs. Rakennetoimisto Vesa Vihriälä	
Tarkastusosasto Timo Männistö	Toimistopäällikkö Anna-Maija Tikkanen			
Tiedotusosasto Antti Heinonen	Erityisjulkaisut Heikki Elonen	Julkaisuotoimisto Antero Arimo	Kirjasto Ritva Alasaukko-oja	Käännös- toimisto Pirjo Kivelä
Tietojenkäsittelyosasto Riitta Jokinen	Käyttötoimisto Kari Helander	Suunnittelutoimisto Matti Ahrenberg vs.	Tukitoimisto Juhani Rapeli	
Tilasto-osasto Esa Ojanen	Suunnittelutoimisto Jorma Hilpinen	Tilastotuotantotoimisto Jarmo Nurminen		
Tutkimusosasto Heikki Koskenkylä	Toimistopäällikkö Juhani Hirvonen	Tutkimusohjaaja Juha Tarkka		
Erityisyksiköt				
Henkilöstöprojektit Anneli Soini	Johdon sihteeristö Heikki T. Hämäläinen	Lakiasiat Arno Lindgren	Rakennusprojektit Bengt Palmroos	Turvallisuus Jyrki Ahvonen

HAARAKONTTORIT

KONTTORIT	KONTTORINJOHTAJAT
Joensuu	Pekka Konttinen (oto.)
Jyväskylä	Reino Ylönen (oto.)
Kotka	Juhani Huuskonen
Kuopio	Pekka Konttinen
Lahti	Reino Ylönen (oto.)
Mikkeli	Juhani Huuskonen (oto.)
Oulu	Renne Kurth
Pori	Martti Hagman (oto.)
Rovaniemi	Renne Kurth (oto.)
Tampere	Reino Ylönen
Turku	Martti Hagman
Vaasa	Tapani Kulanko

SETEC OY

Johtokunta: Ele Alenius, Pentti Koivikko, Veli Tarvainen
Johtokunnan sihteeri: Urpo Levo
Toimitusjohtaja: Veli Tarvainen
Johtoryhmä: Tom Ahlers, Pekka Kariola, Juhani Salovaara, Veli Tarvainen, Tapio Yrjönen

SUOMEN PANKKI

Perustettu 1811
Käyntiosoite: Snellmanin aukio, Helsinki
Postiosoite: PL 160, 00101 Helsinki
Puhelinnumero: kansallinen (90) 1831
kansainvälinen +358 0 1831
Telex: 121224 spfb sf
Telefax: 174 872
Sähkeosoite: SUOMENPANKKI

HAARAKONTTORIT

Joensuu:	Torikatu 34, PL 80, 80101 Joensuu, puh. (973) 212 16
Jyväskylä:	Kauppakatu 21, PL 165, 40101 Jyväskylä, puh. (941) 211 433
Kotka:	Keskuskatu 19, PL 211, 48101 Kotka, puh. (952) 182 500
Kuopio:	Kauppakatu 25-27, PL 123, 70101 Kuopio, puh. (971) 125 611
Lahti:	Torikatu 3, PL 170, 15111 Lahti, puh. (918) 298 31
Mikkeli:	Päiviönkatu 15, PL 61, 50101 Mikkeli, puh. (955) 214 840
Oulu:	Kajaaninkatu 8, PL 103, 90101 Oulu, puh. (981) 374 366
Pori:	Valtakatu 11, PL 110, 28101 Pori, puh. (939) 325 344
Rovaniemi:	Valtakatu 10-12, PL 8070, 96101 Rovaniemi, puh. (960) 2831
Tampere:	Hämeenkatu 13, PL 325, 33101 Tampere, puh. (931) 225 420
Turku:	Linnankatu 20, PL 373, 20101 Turku, puh. (921) 326 066
Vaasa:	Kirkkopuistikko 22, PL 44, 65101 Vaasa, puh. (961) 118 322